

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nur Ceren ALTUNSOY

EKOLOJİK ÇİFTLİKLERİN YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME PRATİKLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

İşletme Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nur Ceren ALTUNSOY

EKOLOJİK ÇİFTLİKLERİN YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME PRATİKLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

Danışman

Prof. Dr. A. Ferda ERDEM

İşletme Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nur Ceren ALTUNSOY'un bu çalışması, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. A. Eren ÖZDEMİR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. A. Ferda ERDEM (İmza)

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Onur DİRLİK (İmza)

Tez Başlığı: Ekolojik Çiftliklerin Yönetim ve Örgütlenme Modelleri Üzerine Bir Araştırma

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 14/09/2022

Mezuniyet Tarihi : 13/10/2022

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ekolojik iftliklerin Yönetim ve Örgütlenme Modelleri Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Nur Ceren ALTUNSOY

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

03/10 /2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Nur Ceren ALTUNSOY
Öğrenci Numarası	20185212013
Anabilim Dalı	İşletme
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. A. Ferda ERDEM
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Ekolojik Çiftliklerin Yönetim ve Örgütlenme Pratikleri Üzerine Bir Araştırma
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1891823432
Rapor Tarihi	03/10/2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 12 Alıntılar dahil: % 15
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
<p>Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 82 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.</p> <p>Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. ( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeleri sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.</p>	
Gerekçe:	
<p>Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.</p> <p style="text-align: right;">Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. A. Ferda ERDEM</p> <p style="text-align: right;">İmza</p>	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK YAŞAM VE EKOLOJİK UYGULAMALARA YÖNELİK TANIMLAMALAR

1.1. Ekoloji ve Sürdürülebilirlik ile İlgili Kavramlar ve Uygulamalar	2
1.1.1. Ekoloji	3
1.1.2. Ekolojik Tarım.....	6
1.1.3. Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Sürdürülebilirlik	9
1.1.4. Sürdürülebilir Tarım Faaliyetleri.....	13
1.1.5. Sürdürülebilir Turizm Faaliyetleri.....	18
1.2. Kırsal Kalkınma ve Ekolojik Yaşam Biçimleri ile İlgili Kavramlar ve Uygulamalar...	19
1.2.1. Kırsal Alan.....	19
1.2.2. Kırsal Kalkınma.....	19
1.2.3. Kırsal Turizm.....	22
1.2.4. Ekolojik Yerleşkeler	23

İKİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK ÇİFTLİKLER: AMAÇLARI, FAALİYETLERİ VE YÖNETSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Eko Girişim Örneği Olarak Ekolojik Çiftlikler	26
2.1.1. Ekolojik Çiftliklerin Kurulma Amaçları.....	26
2.1.2. Ekolojik Çiftliklerin Aile Çiftlikleriyle Karşılaştırılması.....	28
2.1.2.1. Aile Çiftliklerinin Tanımı ve Özellikleri.....	28
2.1.2.2. Ekolojik Çiftliklerin Aile Çiftlikleri ile Benzerlikleri ve Farklılıkları	30
2.2. Ekolojik Çiftliklerin Temel Faaliyetleri.....	33
2.2.1. Gönüllülük Faaliyetleri.....	33

2.2.2.	Turizm Faaliyetleri	35
2.2.3.	Tarım Faaliyetleri	39
2.2.4.	Eğitsel Faaliyetler	40
2.2.5.	Ekolojik Çiftliklerde Yönetim ve İşletmecilik Faaliyetleri	40
2.3.	Ekolojik Toplulukların Dünya ve Türkiye'deki Uygulamaları	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKDENİZ VE EGE BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN EKOLOJİK ÇİFTLİKLER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

3.1.	Araştırmanın Amacı ve Önemi	48
3.2.	Araştırmanın Yöntemi	48
3.2.1.	Araştırmanın Örnekleme	48
3.2.2.	Veri Toplama Aşaması	49
3.2.3.	Verilerin Analizi	49
3.3.	Bulgular.....	50
3.3.1.	Katılımcılara ve Çiftliklere Yönelik Tanımlayıcı Bilgiler	50
3.3.2.	Ekolojik Çiftliklerin Faaliyetleri ve Yönetimsel Süreçleri	51
3.3.2.1.	Lisinia Doğa Proje Alanı.....	52
3.3.2.2.	Kaş Elbademi Çiftliği.....	57
3.3.2.3.	Elmalı Tanal Organik Çiftliği	61
3.3.2.4.	Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği.....	64
3.3.2.5.	Ali Kışlak Ormanı	67
3.3.2.6.	Yonca Lodge	70
3.3.2.7.	Ayşe-Cengiz Genç Çiftliği	73
3.4.	Ekolojik Çiftliklerin Faaliyetleri Üzerine Genel Değerlendirme.....	75
SONUÇ		80
KAYNAKÇA.....		82
EK 1- Görüşme Formu		90
Ö Z G E Ç M İ Ş		91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Sürdürülebilirliğin Boyutları	10
Şekil 1.2 Stratejik Çerçeve Raporundaki sorunlar	20
Şekil 1.3 Kırsal Kalkınmayı Sağlamak İçin Stratejik Hedefler.....	21
Şekil 1.4 Kırsal Kalkınmanın Hedef ve Araçları.....	22
Şekil 2.1 Küresel Eko-köy Ağı'na (GEN) Kayıtlı Eko köyler	45
Şekil 2.2 Türkiye'de ki Eko-köy Ağı'na (GEN) Kayıtlı Eko köyler.....	46
Şekil 2.3 Buğday Derneği Çatısı Altındaki TaTuTa Çiftlikleri	47

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Ekolojik Düşüncenin Ortak Görüşleri.....	4
Tablo 1.2 Sürdürülebilir Tarımın Hedeflerini Oluşturan Temalar ve Kategoriler	12
Tablo 1.3 Sürdürülebilir Tarımın Stratejilerini Oluşturan Temalar ve Kategoriler	13
Tablo 1.4 Sürdürülebilir Tarımın Temel Göstergeleri.....	16
Tablo 1.5 Eko Köyü Tanımlayıcı Özellikler	24
Tablo 2.1 Turizm Türleri.....	36
Tablo 2.2 Çiftlik Turizm Çerçevesinin Dört Ana Boyutu	37
Tablo 2.3 Çiftlik Turizminin Kriterleri	37
Tablo 2.4 Çiftlik Turizminin Temel Yapısının Amaçları.....	37
Tablo 2.5 Yönetim Anlayışındaki Farklılıklar	41
Tablo 3.1 Görüşülen Çiftliklere Yönelik Tanımlayıcı Bilgiler	51

KISALTMALAR LİSTESİ

EKİLAT	: Eko-köyler İletişim Ağı
EKOYER	: Eko- Yerleşkeler Ağı
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
FIBL	: Organik Tarım Araştırma Enstitüsü
GEKA	: Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEN	: Küresel Ekoköy Ağı
ICCM4	: Kimyasallar Yönetimi Uluslararası Konferansı
IFAD	: Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFOAM	: Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu
TIES	: Uluslararası Ekoturizm Ağı
TATUTA	: Tarım Turizm Takas Ağı
WOOOF	: Organik Çiftliklerde Dünya Çapında Fırsatlar

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, Akdeniz ve Ege Bölgesinde tarım ve turizm alanında faaliyetlerini sürdüren ekolojik çiftliklerin kuruluş motivasyonlarını, yönetsel ve örgütsel özelliklerini inceleyerek, ekolojik anlayışa dayalı yerleşke modellerinin ayrıntılı bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktır. Tez çalışmasında ilk olarak ekolojik yaşamı ilgilendiren kavramlar ve uygulamalar ele alınmış ve daha sonra TaTuTa projesine dahil yedi ekolojik çiftlik üzerine yapılan araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Çiftliklerin kurucularıyla yapılan görüşmelerden ve web sayfalarında yer alan açıklamalardan elde edilen bulgulara göre küçük aile işletmesi özelliklerini taşıyan ekolojik çiftlikler, bir eko girişim olarak kurulmuşlardır. Çevreci değerleri içselleştiren kurucular, eko girişimci özellikleri taşımaktadırlar. Ekolojik çiftliklerde tarımsal üretim toprağın özelliklerine ve yerel koşullara uygun bir biçimde yapılmaktadır. Doğaya dayalı, çevreyi koruyan, eğitici, gelir üreten, katılımcı ve yerel ortakları kapsayacak şekilde ekolojik turizm uygulanmakta ve çeşitli eğitim etkinlikleriyle ekolojik yaşam bilincini yaygınlaştırmaya çalışmaktadırlar. Ekolojik tarım, ekolojik turizm ve eğitim faaliyetlerini bütünlük bir biçimde sürdüren çiftliklerin, varoluş felsefeleriyle uyumlu bir örgütlenme ve işleyiş modeli benimsedikleri görülmektedir. Temel işletmecilik fonksiyonları çekirdek aile tarafından yürütülmektedir; düşük hiyerarşi, enformel iletişim ve etkileşim esastır. Doğaya bağımlı olmanın getirdiği riskler dışında en önemli sorunlar, büyük arazilerin yönetim güçlükleri, kalifiye eleman ihtiyacı, sürekli artan enerji ve girdi fiyatları nedeniyle yükselen maliyetler nedeniyle konvansiyonel ürünlerle rekabetin güçleşmesidir.

Anahtar Kelimeler: Ekoloji, Ekolojik Tarım, Sürdürülebilirlik, Kırsal Kalkınma, Tarım-Turizm Çiftlikleri

SUMMARY
A RESEARCH ON MANAGEMENT AND ORGANIZATIONAL PRACTICES OF
ECOLOGICAL FARMS

The aim of this thesis study is to provide a detailed understanding of the settlement models based on ecological understanding by examining the motivations, managerial and organizational characteristics of ecological farms operating in the field of agriculture and tourism in the Mediterranean and Aegean Regions. In the thesis study, firstly the concepts and applications related to ecological life were discussed and then the results of the research on seven ecological farms which are included in the TaTuTa project were included. According to the findings obtained from the interviews with the founders of the farms and the explanations on the web pages, ecological farms with the characteristics of small family businesses were established as an eco-enterprise. Founders who internalize environmental values have eco-entrepreneurial characteristics. Agricultural production in ecological farms is carried out in accordance with the characteristics of the soil and local conditions. Ecological tourism is implemented in a way to include nature-based, environment-protective, educational, income-generating, participatory and local partners, and efforts are made to spread the awareness of ecological life through various educational activities. It is seen that the farms, which carry out ecological agriculture, ecological tourism and education activities in an integrated manner, adopt an organization and operating model that is compatible with their existential philosophies. Basic business functions are carried out by the nuclear family; low hierarchy, informal communication and interaction are essential. Apart from the risks of being dependent on nature, the most important problems are the difficulties in management of large lands, the need for qualified personnel, the increasing costs due to constantly increasing energy and input prices, making it difficult to compete with conventional products.

Keywords: Ecology, Ecological Agriculture, Sustainability, Rural Development, Agri-Tourism Farms

ÖNSÖZ

Öncelikle bu Yüksek lisans tez çalışmasında; konumun tespit edilmesinden çalışmanın tamamlanmasına kadar olan süreçteki fikirleri, önerileri, sabrı ve desteğini esirgemeyen değerli tez danışman hocam Sayın Prof. Dr. A. Ferda Erdem'e,

Çalışmayı gerçekleştirebilmem için tüm içtenlikleriyle bana kapılarını açan, bilgi tecrübelerini paylaşan değerli çiftlik katılımcılarına,

Doğduğum günden bugünlere gelene kadar her koşulda yanımda olan, maddi manevi beni sonuna kadar destekleyen Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni annem Narin ALTUNSOY, babam Prof. Dr. Mehmet ALTUNSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bugün ben olmamda çok büyük emeği olan, bana paylaşmayı ve kardeş olmayı öğreten abim Mustafa Cemre ALTUNSOY'u rahmet ile anıyorum...

GİRİŞ

Yaşanan çevre felaketleri, giderek azalan doğal kaynaklar, kent yaşantısının yarattığı ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar, tüketim alışkanlıklarına bağlı yaşanan sağlık sorunları, bireyleri ve toplumları farklı arayışlara yöneltmiştir. Doğaya saygılı, unsurlarını tahrip etmeden bir parçası olarak yaşamının sürdürülebilir modelleri bu arayışın ürünleridir. Bir eko-yerleşke modeli olan ekolojik çiftliklerin tarihi 1970'li yıllara dayanmaktadır. Bu yıllarda geleneksel tarımın çevre üzerindeki zararlı etkileri tartışılmaya başlanmıştır; Avrupa ve Amerika'da ekolojik duyarlılığa sahip üretici ve tüketicilerin ortak çabalarıyla organik tarımı esas alan ekolojik çiftlikler kurulmaya başlanmıştır (Bartu, 2020: 28). Ekolojik çiftlik sayıları ilerleyen dönemde gerek Dünyada gerekse Türkiye'de hızla artış göstermiştir. 2022 itibariyle Türkiye'de ekolojik çiftliklerin sayısı yüze yaklaşmıştır.

Ekolojik çiftliklerin kuruluş hikayeleri, faaliyetleri, ekoturizme katkıları birçok araştırmaya konu olmakla birlikte; spesifik olarak yönetim ve örgütlenme biçimleri üzerine az sayıda bilgi mevcuttur. Bu tez çalışmasında sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkısı olan ekolojik çiftliklerin yönetim özellikleri ve örgütsel işleyişleri incelenmiş, ortak karakteristikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ekoloji, sürdürülebilirlik, kırsal kalkınma, ekolojik yerleşke gibi ekolojik yaşam ve ekolojik oluşumlara yönelik temel kavramlar ve uygulamalar ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca tez çalışmasının konusunu oluşturan ekolojik çiftliklerin kurulma amaçları, faaliyet konuları, Dünya'da ve Türkiye'deki uygulamaları temel kavramsal çerçevede ışığında incelenmiştir.

Ekolojik çiftliklerin mülkiyet ve yönetiminin bir aile tarafından üstlenilmesi yaygın bir durumdur ve birçok çiftlik çekirdek aile tarafından yönetilmektedir. İkinci bölümde sürdürülebilirlik çerçevesinde aile çiftlikleri ile ekolojik aile çiftliklerinin yönetim uygulamaları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar vurgulanmış ve konuyla ilgili farklı ülke örneklerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde ekolojik çiftliklerin yönetim ve işletmecilik faaliyetlerinin özellikleri ele alınmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde ise Akdeniz ve Ege Bölgesinde faaliyet gösteren ekolojik çiftlikler üzerine nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Ekolojik çiftliklerin kuruluş motivasyonları ve işletme fonksiyonları açısından sürdürülen faaliyetler, kurucularının anlatıları üzerinden incelenerek, ekolojik çiftliklerin yönetim ve örgütsel uygulamaları üzerine ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK YAŞAM VE EKOLOJİK UYGULAMALARA YÖNELİK

TANIMLAMALAR

Bu bölümde ekolojik çiftliklerin varoluş nedenlerini ve süreçlerini doğrudan ilgilendiren; faaliyetlerinin anlaşılmasını sağlayan temel kavramlar ele alınacaktır.

1.1. Ekoloji ve Sürdürülebilirlik ile İlgili Kavramlar ve Uygulamalar

Son yıllarda, Dünyada ve Türkiye’de doğa dostu ürünlere olan talebin artmasına bağlı olarak “organik” “ekolojik” “çevre dostu” gibi kavramlar önem kazanmıştır. Daha doğal gıdalar tüketme ve daha doğal yaşama isteği, organik tarım ürünlerine ve dolayısıyla organik tarım yapan ekolojik çiftliklere olan ilgiyi arttırmaktadır. Çağımızda artık satın alınan ürünlerin, tüketilen gıdaların ve bunlara bağlı üretim süreçlerinin sahip olması gereken standartlar önemli bir konu haline gelmiştir. Üretim süreçlerinde güvenli üretildiğinden emin olunan ürünler, tüketiciler tarafından öncelikli tercih sebebidir. Ancak Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla Türkiye’deki organik ürünlere olan talep halen düşüktür. Bu durumu oluşturan başlıca sebeplerden biri ekolojik yöntemlerin kullanıldığı çiftliklerdeki üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Diğer sebepler ise bu ürünlere erişim, gelir seviyesi ve tüketici zevk ve tercihleridir (Tetik, 2012:38; Ayla ve Altıntaş, 2017: 8; İnci vd., 2017: 140).

Tüketiciler, genetikleri ile oynanan gıdalar ve zararlılarıyla mücadele konusunda pestisitlere başvuru gıdaların insan sağlığına zararları ile ilgili daha fazla bilgiye sahip oldukça tüketim alışkanlıkları bu yönde değişmektedir. Bireysel açıdan kendi sağlıkları, çevresel açıdan ise kaynakların bilinçsizce tüketimi gibi sebepler hem üreticileri hem de tüketici topluluklarını doğal yöntemlerle üretilen gıdaları üretmeye ve onlarla beslenmeye teşvik etmektedir. Tüketim alışkanlıklarının değişmesini takiben endüstriyel tarıma alternatif olarak ekolojik tarıma ilgi artmıştır. Sadece tüketmek ile kalmayıp, özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanların ürünlerin üretim süreçlerine tanıklık etme ve bu süreç içerisinde kısmen de olsa yer alma deneyimine sahip olma istekleri ile ekolojik tarım, turizm sektöründe de etkisini göstermiştir. Çiftliklere gelen ziyaretçiler şehir hayatlarında yapamadıkları işleri (ekim, dikim, hasat, hayvan bakımı; peynir, reçel, salça yapımı; odun kesme, ağaç budama; üretilen ürünleri toplama, ağaç fidanı ve bitki fidesi ekme vs.) çiftlik sahipleriyle beraber ve onların kontrolünde kendileri yapmakta, organik tarımı kendileri yaşayarak öğrenmektedirler (Uğurlu ve Öztürk, 2017: 156).

Bu bölümde konuyla ilgili ana kavramlar olarak ekoloji, sürdürülebilirlik ve ekolojik yerleşke kavramları ele alınmış; tez konusunu oluşturan ekolojik çiftliklerin kurulma amaçları, faaliyet konuları, Dünya’da ve Türkiye’deki uygulamaları incelenmiştir.

1.1.1. Ekoloji

Ekoloji terimi, ilk olarak 1860’lı yılların sonlarında Alman zoolog Ernst Haeckel tarafından kullanılmıştır. Kelimenin kökeni Eski Yunancadaki ev anlamına gelen oikos ve bilim anlamı taşıyan logos kelimelerinden gelmektedir. Canlıların evi anlamına gelen “ekoloji”; canlıların yeryüzündeki dağılımını, sayı ve miktarlarını belirleyen; birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimlerini inceleyip üreticilere yol gösteren bir bilim dalıdır (Yıldırım, 2017: 290). Bu bağlamda ekoloji; canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri olarak tanımlanmaktadır. Ekoloji neden ve sonuç ilişkilerinden ziyade ağlar, dengeler, düzenler ve sistemler üzerinde çalışır (Callenbach, 1998: 41).

19. Yüzyılın bilimsel gelişme sürecinde ele alınan Ekoloji kavramı, Biyoloji biliminin bir alt dalı olarak gelişerek birçok bilim dalı tarafından incelenmiştir. 20. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde Sanayi devrimiyle beraber kitle üretimine geçilmesi ve sınırlı kaynakların sınırsızca kullanımı sonucunda insan sağlığı başta olmak üzere ekonomik, endüstriyel ve ekolojik döngülerin bozulmasına sebep olmuştur (Özbek, 2016: 5). Bu bozulmalar giderek artan sinyaller vermeye başladıkça ekoloji kavramı daha bilimsel ve bütünsel olarak ele alınmaya başlanmıştır.

20. Yüzyılın son çeyreğinde Batı toplumlarında çevreye duyarlılık artmaya başlamıştır. 10-20 yıl gibi kısa bir süre içerisinde bilimsel ve bütünsel olarak ele alınan ekoloji kavramı “toplumsal hareket” niteliği kazanmıştır. Hem bireysel hem de örgütlü olarak çevrenin korunması, iyileştirilmesi, çevrecilik bilincinin oluşturulması akabinde karar alma mekanizmaları tarafından gözetilmesi sağlanmıştır (Yıldırım, 2017: 291). Ekolojik düşüncenin temelini oluşturan bu toplumsal hareketler başlangıçta yalnızca çevre kirliliğini önleme düşüncesini barındırırken giderek çeşitli alanlardaki problemlerin ortaya çıkması ve bunların çözümüne dair arayışlar, zaman içerisinde bu çalışmalarını toplumsal bir hareketten daha çok sistemli bir yapıya dönüştürmüştür. Başka bir söyleyişle yeni bir sosyal, ekonomik ve politik oluşumlar başlamıştır. Birçok akım ve hareketi barındıran ekolojik düşüncede henüz ortak bir görüş birliğine varılmasa da bazı görüşler üzerinde uzlaşma sağlanmıştır:

- Doğa bir bütündür tüm parçaları birlikte değerlendirilmelidir.
- Ekolojik düşünce büyüme temelli olan kapital topluluklara karşıdır ve yerelliği savunur.

- Aşırı teknoloji kullanımının sosyal ilişkilere ve doğaya verdiği zararlara dikkat çekilir.
- Dünya barışını savunur, kişileri ayırışmaya değil iş birliği içinde olmaya ve dayanışmaya teşvik eder.
- Hızlı tüketimin çevreye ve ekosisteme yol açtığı zararların altını çizer.
- Son olarak merkezi bir yönetim sistemini reddeder.

Ekolojik düşüncenin ortak görüşleri Tablo 1.1.'de özetlenmektedir.

Tablo 1.1 Ekolojik Düşüncenin Ortak Görüşleri

1. Görüş	Doğanın işleyişine bütünsel bir bakış açısı ile bakmak.
2. Görüş	Büyümeye odaklanan ekonomiye karşı olmak
3. Görüş	Bilimsel gelişmelerden kaynaklanan olası tehlikelere dikkat çekmek
4. Görüş	Barışçıl bir bakış açısına sahip olmak
5. Görüş	Tüketim odaklı kültürden yana olmamak
6. Görüş	Yerinden yönetimi savunmak

Kaynak: Kılıç, 2006: 123

Ekolojinin tarihçesi üç aşama ile açıklanmaktadır: İlk aşama, insanların insan-doğa ilişkilerinin farkında olmadığı dönem 'bilinçsiz oluş dönemidir.' İkinci aşama olan 'bilinçlenme dönemi' 19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar olan bir süreçtir. İnsanların doğaya karşı bakış açılarının değişmeye başlamasında sanayileşme etkili olmuştur. Dünyada ekolojik problemlerin baş göstermeye başlamasıyla beraber 'üçüncü aşama' ve son aşama olan 'bilinçli oluş dönemi' başlamıştır. 20. Yüzyıl başlarından günümüze kadar devam eden bu dönem, baş gösteren önemli ekolojik problemlerden korunma ve çözüm arayışlarının sürdüğü dönemdir (Kocataş'dan akt. Şimşek, 2016: 23).

Ekolojik sistemin benimsediği organik tarım esasta zararlılar ve hastalıklarla, kendine özgü yöntemlerle ve zehirler olmadan mücadele edilmesi esasına dayanır. Almanya'da bulunan 1972'de kurulmuş IFOAM'in (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) misyonu, organik tarım hareketini yönetmek ve bu amaç için üreticileri desteklemektir. Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonuna göre insanlığın en temel hayati faaliyetlerinden biri tarımdır. Bu sebeple organik tarım aşağıda belirtilen dört ilke üzerine kuruludur:

- Sağlık İlkesi: Ekolojik tarım bir bütün olarak toprağı, üzerinde yaşayan bitkisel türleri, hayvanları, insanlığı ve yaşanılan yerküreyi koruyup, aynı zamanda iyileştirmelidir. Bunun için yüksek kalitede ve aynı zamanda besleyici gıda üretimini hedeflemektedir.

Suni gübre, kimyasal ilaçlar gibi doğal olmayan maddelerin kullanılmaması için mücadele eder.

- Ekoloji İlkesi: Bu ilke ekolojik yöntemlerle gerçekleştirilen tarımın yaşayan ekolojik sistemlere uyumlu bir şekilde çalışmasını ve bu sistemleri model alması gerektiğini savunur. Ekolojik sistem ve döngüler evrenseldir ancak uygulamalar yerel koşullara ve kültüre uyarlanmalıdır.
- Hakkaniyet İlkesi: Bu ilke herkes tarafından paylaşılan ortak çevrenin, hakkaniyeti gözetilen ilişkileri temel alarak kurulması gerektiğini savunur. Üretimde ve tüketimde kullanılan doğal kaynaklar, toplumsal ve ekolojik adaleti sağlayacak şekilde ve gelecek kuşaklar gözetilerek işletilmelidir.
- Özen İlkesi: Ekolojik tarım mevcudu ve gelecek nesillerden sorumlu bir yaklaşımla; insanlığın refahını korumak için önlemini bugünden alan bir bakış açısı ile yönetilmelidir.

Bahsi geçen dört ilke, insanların besinlerini ve diğer ihtiyaçlarını üretmek, nihai haline getirebilmek ve dağıtmak üzere doğal kaynakları nasıl bir araya getirdiği ve ekosistemde yer alan diğer canlılara nasıl yaklaştığını kapsamaktadır (www.ifoam.bio).

Biyoeçeşitliliği tehlikeye atarak faydalı toprak organizmalarını ve böcekleri yok ederek tarımsal ekosistemleri bozan kimyasal tarım sistemleri, günümüz dünyasında hemen hemen tüm topluluklara nüfuz etmiştir. Kullanıldıkları zararlı grubuna göre çeşitlilik gösteren pestisitlerin¹ olumsuz etkilerine dair bulgular gittikçe artmaktadır. Kimyasal girdilerin yoğun olarak kullanıldığı tarım sisteminin agroekoloji ile yer değiştirmesi gerekliliği uluslararası düzeyde kabul görmeye başlamıştır. Ekim 2015'te gerçekleştirilen Kimyasallar Yönetimi Uluslararası Konferansında (ICCM4), yüksek düzeyde zararlı pestisitlerinin agroekolojik alternatifleriyle değiştirilmesi vurgulanmıştır.

¹ Kullanıldıkları zararlı grubuna göre pestisitler şöyle adlandırılır;

İnsektisit: Böcekleri ve larvalarını öldürücü bir pestisittir.

Fungusit: Mantar ve mantar sporlarını öldürücüdür.

Herbisit: İstenmeyen yabancı otları yok edicidir.

Akarisit: Örümcek öldürücü pestisittir.

Bakterisit: Bakterileri öldürücü zehirdir.

Afisit: Yaprak bitlerini yok edicidir.

Rodentisit: Kemirgenleri yok edicidir.

Nematosit: Nematod adı verilen yuvarlak solucanları yok edicidir.

Molluskisit: Salyangoz yok edicidir.

Algisit: Alglerin çoğalmasını engelleyici bir maddedir.

Avenisit: Kuşları öldürücü veya kaçırıcı zehirdir.

Feromonos: Böceklere zarar vererek üremelerini engelleyici bir zehirdir.

Mikrobiyal pestisitler: Mikroorganizmaları öldürücü zehirlerdir. (Akdoğan, A., Divrikli, Ü., Elçi, L., 2012-127)

180 ülkenin dahil olduğu Stockholm Sözleşmesi² ve 154 ülkenin dahil olduğu Rotterdam Sözleşmeleri³, listeledikleri pestisitlerin kullanımının bırakılması için agroekolojiyi başlıca yaklaşım alternatifi olarak desteklemektedir. Gıda ve Tarım Örgütü, mevcut çiftçiliğin Dünya'nın gıda gereksinimini karşılayacak bir alternatif olmadığını kabul etmiştir. Bu sebeple daha sağlıklı bir gelecek için agroekolojiye dair birçok uluslararası ve bölgesel sempozyum düzenlemiştir (www.zehirsizsofralar.org).

1.1.2. Ekolojik Tarım

Agroekolojiye uyumlu olarak faaliyetlerini sürdüren, önemini vurgulayan tarım ve gıda sistemidir. Doğaya zarar vermeden üretmeyi amaçlayarak canlıların besin ihtiyaçlarını giderip aynı zamanda dünya ekosistemine de olumlu katkılarda bulunmaktadır. Tüm tarım tekniklerinde olduğu gibi ekolojik tarım da kendini yenileyerek sürekli gelişmektedir. Hollanda merkezli çevreci sivil toplum kuruluşu olan Greenpeace de bu konuda bir standart oluşturmak için yedi ilke belirlemiştir.

Ekolojik tarım, üretilen ürünleri kimyasal pestisitler olmadan korumaktadır. Çiftçilerin doğal yöntemlerle bitkilerde haşere kontrolünü zararlı kimyasal maddelere ihtiyaç duymadan yapmalarını sağlamaktadır. Greenpeace Ekolojik Tarım raporuna göre 7 ilke şu konulara işaret etmektedir:

1-Gıda Egemenliği: Ekolojik tarım felsefesi gıdanın karşılanmasında şirketlerin veya araçların değil, doğrudan üreticiler ve tüketicilerin kontrol edebildiği bir düzeni desteklemektedir. Gıdanın ne şekilde ve kimler tarafından üretildiği gıda egemenliği ile ilgilidir. Sayılı miktarda olan öncü şirketler, gıda sisteminin büyük bölümünü kontrol altında tutmaktadırlar. Gıda egemenliği kavramı ise bu alandaki gücü; gıdayı üreten, dağıtımını yapan ve tüketici olan kesime teslim etmektedir. Çiftçilerin, toplulukların ve kişilerin kendi gıda sistemlerini oluşturma hakkını elde etmelerini sağlamaktadır. Gıda egemenliğinde kadınlar üretimin başrolünü üstlenmektedir. Atalık tohum arayışları, ekim, dikim ve biyoçeşitliliğin korunması konuları önceliklidir. Cinsiyet eşitliği konularıyla ilgilenmek, üretilen ve tüketilen besin maddelerinin kimlerce kontrol edildiğine odaklanmak gıda egemenliğinin asıl hedefleri arasındadır.

² Stockholm Sözleşmesi, Kalıcı Organik Kirlenici Maddelere karşı insanların zarar görmemesi ve çevrenin korunmasını esas alan küresel bir anlaşmadır (www.onceliklikimyasallar.csb.gov.tr).

Türkiye'de 14 Nisan 2009 tarihli ve 27200 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³ Rotterdam Sözleşmesi, Bazı Tehlikeli Kimyasallar ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne temel alan evrensel anlaşmadır. Söz konusu sözleşme Kasım 2011 tarihinde TBMM Çevre Komisyonu'nda görüşülerek Komisyondan geçmiş bulunmaktadır (www.onceliklikimyasallar.csb.gov.tr).

2-Kırsal topluluklar ve çiftçilerin gözetilerek onlara fayda sağlanması: Ekolojik yöntemlerle yapılan tarım; kırsal bölgelerde güvenli ve sağlıklı olup ekonomik bakımdan uygulanabilir. Tarımsal üretim, kaynakları göstererek hem işsizliğe karşı mücadeleye destek olmakta hem de kırsal kalkınmayı sağlamaktır. Çiftçiler, çiftliklerde çalışanlar ve balıkçılar vs. gibi gıdamızı üreten kişiler arasında en çok geçim sıkıntısı yaşayanlardır. Bu kesimlerin gıdaya ulaşım eksikliğini en yoğun şekilde duyan kitle olması şu anki gıda sistemimizin en ironik yönlerinden birisidir.

Dünya ölçeğindeki ekolojik tarım faaliyetlerinden elde edilen sonuçlar, ekolojik tarımın (siyasi alanda yeterince desteklendiğinde) kırsal topluluklara istikrarlı yarar sağlamak ve bu kesimlere güvenli geçim kaynağı şartlarının temin edilmesi bakımlarından etkin bir güce sahip olabileceğini göstermektedir.

3-Akıllı gıda üretimi ve verimi: Besin varlığını dünya ölçeğinde çoğaltıp ve daha ihtiyaçlı yerlerdeki besin kaynaklarını artırmak amacıyla yiyeceklerin doğal olmayan kısmının kullanımı azaltılmalıdır. Et tüketimi azaltılmalı, gıda tüketimindeki israftan kaçınılmalı, biyoenerji için mevcut arazi kullanımı olabildiğince azaltılmalıdır, ekolojik tarım yöntemleriyle ihtiyaç duyulan bölgelerde daha yüksek verim elde edilmelidir.

Ortalamasına bakıldığında daha varlıklı hale gelen ve artmaya devam eden dünya nüfusunu beslemek (yalnızca) miktar artışıyla ilgili değildir. Bu noktada sorulacak en önemli soru gıda üretiminin ne şekilde ve nasıl artırıldığıdır. Yoksulluk, kaynak yetersizliği, toprak bozulması ve yanlış su kullanımı sebepleriyle şu anda verimi düşük olan bölgelerde verimin artırılmasına çalışılmalıdır.

4-Biyoeçitlilik: Ekolojik tarımın odak noktasında doğanın çeşitliliği bulunmaktadır. Doğadaki bu çeşit bolluğu ise tohumun ekilmesinden sofraya getirilmesine kadar tüm aşamaları ve tarımsal düzenlemenin hepsini kapsar. Hatta ekolojik tarım, gıdaların lezzetini ve besin kalitelerini artırmayı; kişilerin yeme alışkanlıklarını ve sağlığını korumayı da ön planda tutmaktadır.

Kullanmakta olunan zirai modeller monokültürlerden destek almaktadır. Günümüz tarımında büyük alanlar aynı cins bitkilere ayrılmaktadır. Bu nedenle topraklarda biyoeçitlilik oldukça zayıftır; farklı türlerin yetişmesi ve hayvanların beslenmesi için uygun ortam bulunmamaktadır. Böyle bir tarım modeli günümüz ekosisteminin faydalarını en düşük seviyeye indirmektedir. Sonuç olarak beslenme sistemlerinin tekdüzeliği ve bitki çeşitliliğinin yetersiz oluşu insan sağlığını olumsuz şekilde etkilemektedir. Ekolojik tarım modelleri ise tamamen fayda esasını gözetir. Bu sistemler tabiatın çeşitliliğini hedeflemektedir. Bununla hem bitkisel ve hayvansal türlerin korunması için vazgeçilemez öneme sahip doğal habitatlar

korunur hem de doğanın sunduklarından faydalanılır (yabani ve bitkisel tohum zenginliği, besin döngüsü, toprak verimliliği, zararlıların doğal düşmanları gibi).

Ekolojik tarım tohum çeşitliliğini artırmak için gelişmiş teknolojik yöntemlerle üreticilerin deneyimini birleştirmektedir. Bu yöntem, üreticilerin hızla değişen doğal koşullarda genetiği oynanmamış bitkilerle tohum çeşitliliğini kaybetmeden aynı zamanda ürünlere pestisitlerle zarar vermeksizin ihtiyaç duyulan tarımsal ürünleri en doğal şekilde yetiştirmelerini sağlamaktadır.

5-Sürdürülebilir toprak sağlığı ve daha temiz su: Zararlı maddeler kullanmaksızın da toprak zenginleştirilebilir; ekolojik tarım bir yandan toprağın verimini artırırken diğer yandan da toprağı erozyondan, asitlenmeden, kirlilikten korur. İhtiyaç duyulan yerlerde toprak organik maddelerle desteklenerek su tutma kapasitesi artırılabilir.

Ekolojik tarımın önceliği toprağı organik maddelerle beslemektir. Organik maddelerle (Örneğin: kompost ve dışkı gübresi) toprak hem korunur hem de kuvvetlendirilir. Bu şekilde toprak organizmalarının çeşitliliği de artmaktadır. Ekolojik tarım bir diğer yandan da yeraltı sularını, akarsuları ve çeşitli su kaynaklarını kirletmemeyi, su kaynaklarından en iyi şekilde faydalanmayı hedeflemektedir.

Küresel olarak su kaynaklarına en ihtiyaç duyulan alanın tarım faaliyetleri olduğu bilinmektedir. Çeşitli kimyasallarla (azot ve fosforlu gübrelere) en büyük kirlenmenin sebebinin tarım olduğu kabul edilirse, gezegenimizde bu tedbirlerin hayati önem taşıdığı açıktır (Steffen, vd., 2015: 6).

6-Ekolojik haşere yönetimi: Ekolojik tarım, üreticilerin pahalı ve aynı zamanda sentetik olan böcek öldürücüleri kullanmaksızın zararlılarla, yabani otlarla mücadele edebilmesini sağlar. Pestisitler; kullanan çiftçilere, tüketicilere, toprağa, suya, ekosisteme büyük zararlar vermektedir.

Zehirli böcek öldürücüler hem bizim sağlığımız hem de gezegenimizdeki diğer canlıların yaşamları için büyük tehlikeler oluşturmaktadır. Endüstriyel tarım sistemlerinin temeli her türlü bitkisel hastalık karşısında herbisit (ot öldürücü), fungusit (mantar öldürücü) ve insektisitlere (böcek öldürücü) gibi kimyasalların kullanımını esas almaktadır. Dünyadaki geçerli tarım sistemleri çiftçileri bu pahalı ve zararlı maddeleri insanlığa dayatan kuruluşlara neredeyse bağımlı bir hale getirmiştir.

7-Dayanıklđı gıda sistemleri: Ekolojik yöntemlerle gerçekleştirilen tarım, ürünlerin dayanıklılığını ve böylece tarımın güçlenmesini sağlar. Değişen tabiat koşullarına ve ekonomik şartlara gıda sistemlerinin uyumunu da hedefler.

Tarım ürünlerindeki yani tarla ve peyzaj ürünlerindeki artan çeşitlilik, iklimdeki hesaplanamayan değişimlerden ürünlerin olumsuz etkilenmesini önler. Organik madde bakımından zengin, çeşitli zararlı etkenlere maruz kalmamış olan toprağın kuraklık dönemlerinde suyu tutma kapasitesi daha yüksektir. Aynı zamanda olası bir sel felaketinde erozyona karşı daha dayanıklı olmaktadır. Çiftçiler açısından ise bu yöntem ekonomik bakımdan muğlak dönemlerde farklı ürünler ekerek ekonomik gelir açısından seçenekler sunarak güvence sağlamaktadır.

Yeniden tasarlanan, çevreye zarar yerine katkı sağlayan bir gıda sistemi; atmosferde bulunan sera gazlarını azaltmak için çözümler getirmekte ve geniş ölçekli karbon yutakları⁴ sağlamaktadır. Toprağın yenilenerek iyileştirilmesi biyolojik azot fiksasyonu⁵ karbon emisyonlarını düşürmektedir. Hayvan yetiştiriciliği ve tüketimindeki gelişmeler esaslı bir değişikliğe gerek duyulduğuna işaret etmektedir. Bu örnekler iklim değişikliği ile mücadele ederken ekolojik yöntemlerle yapılan tarımın, en güçlü seçenek olduğunu göstermektedir.

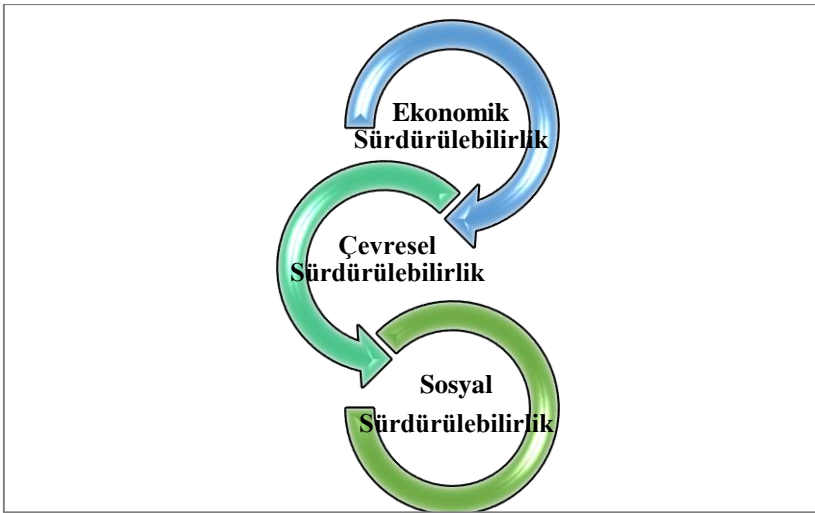
1.1.3. Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Sürdürülebilirlik

Latince kökü olan “subtenir” olan sürdürülebilir kelimesi, “korumak” yahut “aşağıdan desteklemek” anlamlarında kullanılmaktadır (Muscoe, 1995: 33). Gilman’a (1992) göre sürdürülebilirlik; insanlığın, ekosistemin ya da kullanılmakta olan herhangi bir sistemin doğal kaynakları tüketmeden sonu bilinmeyen bir zamana kadar saklama fonksiyonunu devam ettirmesidir. Ruckelshaus’a (1989: 110) göre ise “ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrindir” (Özmehmet, 2012: 3). Sürdürülebilirlik, en temelinde ekosistemde bulunan tüm canlıların halihazırda ve gelecekteki kuşaklar için ekonomik, sosyal, çevresel açıdan sağlıklı, güvenilir, yüksek kaliteli bir hayat sağlayabilme arayışı içerisinde (Küçüköğlü, 2019: 48).

Sürdürülebilirlik kavramı aşağıda gösterilen üç temel boyutta ele alınır: Ekonomik, çevresel, sosyal sürdürülebilirlik (şekil 1.1.).

⁴ Karbon Yutağı: Karbondioksiti atmosferden yutarak depolayan doğal veya insan yapımı sistemlerdir (www.cevreselgostergeler.csb.gov.tr).

⁵ Azot Fiksasyonu: Azot gazının atmosferik, biyolojik ve endüstriyel süreçlerle nitrat ve nitritlere dönüştürülmesi olayına azot fiksasyonu denir (www.topraktema.org).

Şekil 1.1 Sürdürülebilirliğin Boyutları

- **Ekonomik Sürdürülebilirlik:** Üretim sürecine zarar veren unsurları ortadan kaldırmak, mal ve hizmet üretiminde devamlılık, borçların yönetilebilir düzeyde olabilmesi sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunu oluşturmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirlik, geri dönüştürülebilir ürünlerin üretildiği, çevre ile uyum sağlayan ve sosyal sorumluluk anlayışıyla geliştirilmiş bir yaklaşımdan beslenmektedir. Çevresel yararlarla ekonomik maliyetlerin dengelenmesi durumudur. İşletme faaliyetleri açısından giderlerini, kârlılığı, şirketin finansal performansını, insan, üretim ve doğal sermayeyi nasıl yönetebileceğini ve yatırımlar konusunu içermektedir (Duran, 2018: 16).
- **Çevresel Sürdürülebilirlik:** İnsan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hammadde kaynaklarını koruyarak, oluşan atıkların çevreye verdiği zararlarını önleyerek insanların yaşam kalitelerini yükseltmeyi hedeflemektedir.
- **Sosyal Sürdürülebilirlik:** Adaletin sağlanması, yoksulluğun giderilmesi, kültürel çeşitliliğin korunması, insan haklarının korunması, toplum güvenliğinin sağlanması gibi yaşam kalitelerini arttıracak temel ihtiyaçlar ile ilgilidir (Küçüköğlü, 2019: 48).

Çeşitli boyutları ile ele alınan sürdürülebilirlik, insanların yaşam standartlarını aşağıya çekmeden, planlama tarzında revizyon isteyen bir kavramlar bütünüdür. Bu revizyonun asıl amacı kaynakları sorumsuzca tüketmeyen, evrensel açıdan dayanışma ve birlik içerisinde olan bir toplum oluşturmaktır. Bu süreçleri ilerletirken de çevresel yönetimi esas alıp, küresel sorumlulukların bilincinde ve problemlere maddi çözümleri hedeflemektir (Özmehmet, 2012: 6).

Bu çalışmada adının sıkça geçeceği *sürdürülebilirlik* teriminin kaynağı, 1987 yılında yapılmış olan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporuna dayandırılmaktadır. Literatürde Brundtland Raporu adıyla da bilinen bu raporda bahsi geçen *sürdürülebilir kalkınma*, “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünün kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” şeklinde nitelendirilmiştir (WTO, 1998: 20).

Artan nüfus ve buna bağlı olarak artan ihtiyaçların karşılanabilmesi için mevcut kaynakların bilinçli bir şekilde kullanılabilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yenilenebilir kaynaklardan ziyade yenilenemez kaynakların kullanımında bilinçli olmanın son derece önemli olduğu bilinmektedir. Bu amaçla kimi çevreler bu konuya daha çok dikkat çekmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu çevrelerin dikkat çekmek istediği konu yalnızca kaynak kullanımı olmamakla beraber aynı zamanda farklı üretim süreçlerinin sonucunda meydana gelen atıkların çeşitli biçimlerde yeniden değerlendirilmesidir. Dahası üretilenlerin kullanım ömürleri tamamlandıktan sonra geri dönüştürülerek yeniden girdi kaynağı olmasıdır. Yalnızca bu sayede var olan kaynakların gelecek kuşaklar için de var olduğu bir dünya sağlanabilir (Küçükoğlu, 2019: 47). Böyle bir dünya ancak sürdürerek olabilir, yani emanetleri koruyarak ve aynı şekilde sonraki kuşaklara aktararak mümkündür.

Artan dünya nüfusuna sürekli olarak gıda ve diğer kaynakları sağlayabilen bir tarım, insan varlığı ve dolayısıyla herhangi bir insan faaliyeti için çok önemlidir. Ancak, iklim değişikliği de dahil olmak üzere, tarımın insan ihtiyaçlarını şimdi ve gelecekte karşılama yeteneğini tehdit eden çok sayıda sorun vardır; yüksek oranda biyolojik çeşitlilik kaybı, toprak erozyonu, sıkıştırma, tuzlanma ve kirlilik yoluyla arazi bozulması; su kaynaklarının tükenmesi ve kirlenmesi, artan üretim maliyetleri; giderek azalan çiftlik sayısı ve buna bağlı olarak yoksulluk ve kırsal nüfusun azalması gibi. Bu zorluklar karşısında, sürdürülebilir tarım fikri, kapsamlı sürdürülebilir kalkınma kavramının yanı sıra 1987'de Brundtland Raporu'nun yayınlanmasından bu yana önem kazanmıştır. Ancak, sürdürülebilir kalkınma kavramının kendisi gibi, sürdürülebilir tarım kavramının anlamı belirsizdir. Bu özellik, sürdürülebilir tarımla ilgili çok çeşitli söylemlerin, görüşlerin veya paradigmalardan ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1990 ABD Çiftlik Yasasında geçen tanıma göre sürdürülebilir tarımın uzun vadede amaçları şunlardır:

- İnsanın gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak,
- Çevresel kaliteyi artırmak,
- Yenilenemeyen kaynakları ve çiftlikteki kaynakları verimli bir şekilde kullanmak; uygun doğal biyolojik döngüleri ve kontrolleri entegre etmek,

- Çiftlik operasyonlarının ekonomik sürdürülebilirliğini sürdürmek ve
- Çiftçiler ve bir bütün olarak toplum için yaşam kalitesini artırmak.

Bir çiftliğin sürdürülebilir olması için yeterli miktarda yüksek kaliteli gıda üretmesi, kaynaklarını koruması ve hem çevresel olarak güvenli hem de karlı olması gerekir. Sürdürülebilir bir çiftlik, gübre gibi satın alınan malzemelere bağımlı olmak yerine, mümkün olduğunca faydalı doğal süreçlere ve çiftliğin kendisinden alınan yenilenebilir kaynaklara dayanır (Reganold vd.'den akt. Velten, 2015: 7834).

Sürdürülebilir tarım, tüm kaynakları korumak; atıkları ve çevresel etkiyi en aza indirmek; sorunları önlemek, agroekosistem esnekliğini, öz-düzenlemeyi, evrimi, herkesin beslenmesi ve sürekli üretimi teşvik etmek için doğal süreçlerle çalışan yönetim prosedürlerini içerir (MacRae vd.'den akt. Velten, 2015: 7834).

Sürdürülebilir tarımın ne anlama geldiğine dair en azından asgari bir tanım veya açıklamada somut sorunlara çözümler üzerinde çalışan tümevarımsal içerik analizi ile uygulamada sürdürülebilir tarıma ilişkin farklı bakış açılarını bir araya getiren Velten v.d'nin "*what is sustainable agriculture a systematic review*" çalışmasına göre; genellikle ulaşılabilecek bir dizi ideal hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için uygulanacak stratejiler, sosyal bilimler ve yönetim perspektifi açısından Tablo 1.2. ve Tablo 1.3. de görüldüğü gibi ele alınabilir (Velten, 2015: 7838).

Tablo 1.2 Sürdürülebilir Tarımın Hedeflerini Oluşturan Temalar ve Kategoriler

HEDEF TEMALARI	HEDEF KATEGORİLERİ
Kapsamlı Hedefler	Etik
	Çok işlevcilik
	Güvenlik
	Kararlılık ve dayanıklılık
Çevresel Hedefler: Üretime özgü	Ekosistem fonksiyonlarının korunması
	Doğal kaynakların korunması
	Üretken kapasite
Çevresel Hedefler: Üretime özgü olmayan	Hayvan sağlığı
	Çevre koruma ve iyileştirme
	Doğa ile uyum
Sosyal Hedefler (Sosyal sorumluluk)	Kabul edilebilirlik
	Kültürel çeşitliliğin korunması
	Eşitlik, adalet, hakkaniyet
	İnsanların ihtiyaçlarının karşılanması
	Çalışma koşullarının iyileştirilmesi
	İnsan sağlığının korunması
	Yeterli beslenme
	Yaşam kalitesinin artırılması
Güçlü topluluklar	
Ekonomik Hedefler	Ürün tedariki
	Ülke gelişimi
	Refah
	Gelişen ekonomi

Kaynak: Velten, 2015:7833

Tablo 1.3 Sürdürülebilir Tarımın Stratejilerini Oluşturan Temalar ve Kategoriler

STRATEJİ TEMALARI	STRATEJİ KATEGORİLERİ
Uyarlanabilir Yönetim	Uyum sağlayabilme
	Öğrenme ve deneme
	Yönetim, entegrasyon ve yeniden tasarlama
	Önleme
	İkame
İşbirliği	İş birliği ve iletişim
	Katılım
Ekoloji Temelli Stratejiler	Çeşitlendirme
	Ekolojik ilkeler
Ekonomi Temelli Stratejiler	Sermaye varlık korunması
	Talep yönelimi
	Verimlilik
	Kalite odaklılık
Bütünsel ve Karmaşık Sistem Düşüncesi	Uzun vadeli bakış açısı
	Ölçek duyarlılığı
	Sistematik düşünme
Hizmette Yerellik	Adem-i merkeziyetçilik
	Bağımsızlık
	Yerel/bölgesel

Kaynak: Velten, 2015:7833

Sürdürülebilirlik oldukça muğlak bir kavram olmakla beraber altında yatan ekolojik veya politik perspektiften yola çıkarak değerlendirilir. Sürdürülebilirliğin yaygın olarak kullanılan bir tanımı da sürdürülebilir bir sistemin hayatta kalan ve devam eden bir sistem olduğudur. Hızlı değişen bir ortamda varlığını devam ettirmek isteyen çiftliklerin ortaya çıkan zorluklara çabuk uyum sağlayabilmeleri çok önemlidir. Geçmiş deneyimlerden ders çıkarmayı, çiftliği esnek bir şekilde organize etmeyi ve riskleri azaltmak için çeşitlendirmeyi amaçlayan stratejiler uyarlanabilir. Ekolojik sürdürülebilirlik, biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğal kaynakların korunması gibi hususları içerir. Çiftliğin mali kaynaklarını devamlılığını sağlayan ekonomik faaliyetlerdir. Sosyal sürdürülebilirlik ise kültürel mirasın korunmasını ve çiftçi bir aile olarak kabul edilebilir bir iş- yaşam dengesi bulmayı ifade eder (Reyes, 2016: 121).

1.1.4. Sürdürülebilir Tarım Faaliyetleri

Üreticilerin, çevreye, canlılara ve tarım alanlarına zarar vermeden, kişilere olumsuz etkileri olmayan, beslenme ihtiyaçlarını giderecek bitkisel ve hayvansal ürünler üretmesine ekolojik, organik ya da biyolojik tarım adı verilmektedir. Entansif tarım sonucunda yanlış uygulamalar ile bozulan doğal dengeyi tekrar kurmayı hedef alan, insan ve

doğaya dost üretim şekline ekolojik tarım denilmektedir. Ekolojik tarım sisteminde işlenen toprakta, üretilen üründe kalıntı bırakmayan girdiler kullanılmaktadır. Organik ve yeşil gübreleme, ekim nöbeti, toprağın korunması, dayanıklı çeşit, zararlılara karşı parazit, predatörlerden faydalanılan bir üretim yapılması hedeflenmektedir. Özetle ekolojik tarım günümüz tarım teknolojisinin sunduğu bütün imkanları, belirli kurallar içerisinde dikkatli, bilgiye dayalı ve özverili bir tutumla kullanma esasına dayalı, çevreye duyarlı bir sistemdir.

Konvansiyonel tarımı insan sağlığına ve doğaya zararlı maddelerin kullanıldığı ve kâr amaçlı bir yöntem olarak; ekolojik tarımı ise zararlı maddelerin yasak olduğu, doğal yöntem ve maddelerden destek alan uygulamalar olarak tanımlayabiliriz. Çoğunlukla büyük zirai ilaç ve tohum firmalarını destekleyen ve araştırmaları bu şirketlerce maddi olarak desteklenen konvansiyonel tarım taraftarlarının temel savunusu “başka türlü dünyayı doyuramayız, bu kimyasalları ve genetiğiyle oynanmış organizmaları kullanmak zorundayız” gibi savunulardır. Ekolojik tarımın verimce yetersiz olduğu, insanlığı doyurmak için çok daha fazla toprağa ihtiyaç duyulacağı savunuları da vardır. Bir yandan da açlık sorununun asıl nedeninin yetersiz üretimden ziyade, gıdaya ulaşımdaki sıkıntılar ve haksız gelir dağılımından kaynaklandığı görüşünde olanlar da vardır. Ayrıca bu sorunun asıl sebebi olarak yiyecek israfı ve hatalı beslenme alışkanlıkları da ilave edilebilir (<http://www.barbarosfarm.com.tr/>).

Türkiye’de sürdürülebilir tarım ekolojik, biyolojik hatta organik tarım ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak Türkiye’de organik tarım diye nitelediğimiz tarım, Avrupa’da biyolojik tarım adıyla kullanılmaktadır. Organik Tarım Nedir? Adlı makalede söz edilen IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) ise organik tarımı başka dillerde tanımlarken Türkçe çevirisinde organik yerine “ekolojik tarım” olarak nitelemiştir. Sürdürülebilir (ekolojik) tarım, sertifika alma mecburiyeti olmayan, yerel (atalık) tohumlarla ve geleneksel yöntemlerle uygulanan, bir üretim yöntemidir (<https://www.barbarosfarm.com.tr/surdurulebilirekolojiktarimnedir/>).

Sürdürülebilir (ekolojik) tarımın faydaları:

- Ekolojik tarım bireylere kendine yeterli olabilme becerisi kazandırır ve insanlık ailesine sağlıklı tarım ve doğal beslenme imkanlarını hazırlar.
- Ekolojik tarım toprağın erozyona uğramasını ve yıpranmasını önler. Toprağı daha verimli hale getirir. Su kaynaklarına ve çevreye zarar vermez. Sera gazlarının salınımını sınırlı düzeyde tutar.
- Ekolojik tarım gerek iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltma gerekse adaptasyon stratejisidir. Önemli ölçüde karbon gömülümü sağlar. İklim değişikliğinin sonuçlarını azaltmak için başka çözümler de gösterir. Ayrıca tarımsal biyoçeşitlilik;

tarımın geleceğin iklim şartlarına uygun olması için en etkili stratejidir. Değişik ürünlerin ve bitkilerin aynı tarlada birlikte üretilmesinin, değişken iklim şartlarına direnci artırmanın en iyi yöntemlerinden biri olduğu kanıtlanmıştır.

- Ekolojik tarım biyoçeşitlilik, besin döngüsü, toprağın güçlendirilmesi ve çeşitli zararlıların doğal yöntemlerle yok edilmesi gibi zararsız ürün ve hizmetleri kullanır. Ayrıca bu ürün ve hizmetleri günümüzde ve yarın için bize fayda sağlayan agroekolojik sistemlere uyum sağlanarak hem doğayla ters düşülmemiş hem doğayı korumuş olunur.
- İlkelerine ve çıkış noktasına uygun olarak yapıldığında ekolojik tarım, insanlığı günümüz modern tarımının neden olduğu pek çok olumsuzluklardan koruyan bir tarım şeklidir.

Ekolojik tarımın faydaları özetle şunlardır: Yapıldığı arazilerde faydalı mikroorganizmaların sayısı artmakta, toprağın ve elde edilen ürünlerin sağlık ve kalitesi güçlenmektedir. Toprağın su tutma kapasitesi artmakta, çiftçiler ve tüketiciler kimyasalların zararlı etkilerinden korunmaktadır. Emegın yoğun olması nedeniyle işsizliğe bir ölçüde çözüm sağlanabilmektedir. Ekolojik tarım faaliyetleri fosil yakıt başta olmak üzere çeşitli çiftlik dışı girdi masraflarının azalmasını sağlamaktadır (<http://www.barbarosfarm.com.tr/>).

Sürdürülebilir tarım pek çok kaynaktan, sonraki kuşakların ihtiyaçlarını karşılama özelliğinden ödün vermeksizin bugünkü toplumun gıda ve tekstil ihtiyaçlarını giderecek sürdürülebilir tekniklerle yapılan tarım olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir tarımsal faaliyetler birçok alanda ekosistem hizmetleri (insanlara doğal çevre ve sağlıklı ekosistemler tarafından sunulan birçok ve çeşitli faydalardır) anlayışına dayanabilir. Tarımın sürdürülebilirliğini sağlamanın birçok yolu olmakla birlikte asıl hedef; tarım tekniklerinin değişen çevre şartlarında büyüyen bir nüfusu doyurmasını sağlamak için çözümler getirebilmesidir. Doğal kaynakların sınırlı temin edildiği hesaba katılarak ihtiyaç duyulan maddelerin verimsiz ve rastgele kullanımı mevcut olan kaynakları ya da bunları karşılayabilme yeteneğini ortadan kaldırabilir. Tarımın en önemli dayanağı, kısıtlı doğal kaynaklardan toprak, su, çeşitli türler ve türlerin sahip olduğu çeşitliliğdir (Baran, vd., 2021: 8).

Sürdürülebilir tarım modeli içerisinde su ve toprak kaynaklarının korunması, entegre ilaç yönetimi gibi pek çok uygulamalar yer almakla birlikte, ilaç, suni gübre gibi kimyasal girdilerin kullanılmasından tamamen kaçınılarak kalite, sağlık ve çevresel standartlarla barışık olan organik tarım teknikleri kilit rol oynamaktadır. Sürdürülebilir tarım modeli, tarımsal üretimde agronomik, çevresel, sosyal ve ekonomik açılardan dengelemeyi esas alan bir

yaklaşım türüdür. Bir yandan üretimde verimliliği korurken, diğer taraftan da çevreye verilen olumsuz etkileri azaltarak gerek kısa gerekse uzun planda ekonomiyi canlandırmak, tarımla uğraşanların insanların yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu amaçla Tablo 1.4’de özetlendiği üzere sürdürülebilir tarımda üreticinin uzun dönemdeki getirisi çok önemlidir (Turhan 2015: 14).

Tablo 1.4 Sürdürülebilir Tarımın Temel Göstergeleri

Göstergeler	Belirleyicileri
Mali Etkiler	Üreticilerin uzun dönemli net gelir kazanması Pazarlama faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve dış ticaret hacminin artması Üretim verimliliğinin sağlanması Kaynakların etkin kullanılması
Tabii Kaynaklar	Toprağın kalitesi Temiz su kaynakları Ürün çeşitliliği Kaliteli ve güvenli gıda
Çevresel Etkiler	Atıklar Sulardaki tuz oranı Tarımın doğal kaynaklar üzerindeki etkisi
Yönetimsel Özellikler	Tarımda insan odaklı gelişmenin sağlanması Çevreye duyarlı işletme kültürünün oluşması İş gücü kaynak planlaması için çalışmaların yapılması
Toplumsal Etkiler	Toplum bilinci oluşmasına katkı sağlamak için agroekonomik eğitimlerin yaygınlaştırılması Sürdürülebilir tarıma geçmek için teşvik ve desteklerin yaygınlaşması

Kaynak: Turhan 2015: 15.

Özetle tarımda sürdürülebilirlik, kaynakların sürekliliği; çevre, insan ve diğer canlıların sağlığının korunması; gıda güvenliği ve güvencesi, çiftçinin ekonomik gelirinin korunması ve kırsal bölgede yaşayan üretici gücün sürekliliğinin sağlanması şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye’de “sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma” adı altında bir tek ulusal düzenleme bulunmamaktadır. Bunun yerine tarımla doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olan “Yerel Gündem 21”, iklim değişikliği ulusal planı, çevre ile ilgili yasal düzenlemeler, organik tarım yasası, iyi tarım uygulamaları yönetmeliği, genetiği değiştirilmiş ürünlerle ilgili yasal çalışmalar ve kısa dönemli ulusal tarım stratejisi gibi birbiri ile entegre olmayan ve bu sebeple sürdürülebilir şekilde değerlendirilemeyen birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye'de sürdürülebilir kırsal kalkınma ve sürdürülebilir tarımsal kalkınma konuları, Avrupa Birliği'ne üyelik döneminde yasal uyumlaştırma etkinlikleri dahilinde yeni yeni incelenmeye başlamıştır (Turhan 2015: 15).

Sürdürülebilir tarım ile organik tarım bazen birbiri ile karıştırılmaktadır. “Sustinere” herhangi bir varlığın sürekli veya uzun süreli olarak varlığının korunması şeklinde kullanılan Latince bir sözcüktür. Bu anlamda sürdürülebilir tarım, “grubun, üretkenliğin ve kullanışlılığın sürekliliğini korumak” şeklinde tanımlanmaktadır. Organik tarımda doğaya duyarlı, kaynakları koruyucu, ekonomik açıdan yaşayabilir, sosyal yönden desteklenebilir ve ticari bakımdan rekabet edebilir; düzen ya da üretim tekniklerinin kullanılması gereklidir. Kültür bitkilerinde zararlı türlerin popülasyon dinamikleri ve çevre ile ilişkilerini dikkate alarak, uygun mücadele yöntemlerini uyumlu bir şekilde kullanan ve bu yöntemle popülasyonlarını ekonomik zarar seviyesi altında tutan zararlı yönetimi sistemi (İnak vd. 2019), “alternatif” tarım modeli olarak sürdürülebilir tarım kapsamında yer almaktadır. Ancak organik tarım, daha büyük ve küresel boyutta, daha çevreci ve aynı zamanda üreticiler açısından sosyal beklentileri karşılar nitelikte bir sektör haline gelmiştir (Pezikoğlu, 2012).

Özellikle hizmet alanında yeni istihdam kaynakları oluşturması, biyoçeşitliliğin devamlılığının sağlanmasındaki katkıları, bölgesel istihdamın zenginleştirilmesi, ek faaliyetler ile işletme kazancının artırılmasında fırsatlar ortaya çıkarması gibi noktalarla incelendiğinde sürdürülebilirliğin tarımsal verimlilik için uygun bir model olduğu söylenebilir. Sürdürülebilir tarım, bütüncül bir bakış açısına sahiptir. Türkiye’de sürdürülebilir tarımın uygulamaya konması ve tarımsal işlerin tüm devrelerinde denetim mekanizmasının maksimum seviyede yürütülmesi adına Tarım Sektörü Entegre Yönetim Bilgi Sistemi (TARSEY) projesi gerçekleştirilmektedir.

Sürdürülebilir tarım için pek çok gösterge belirlenmiştir. Bununla birlikte yalnız başına tarımsal çalışmaların uygun yöntem ve uygulamalarla düzenli bir şekilde yapımı sürdürülebilirliğin tamamen gerçekleştiği anlamında düşünülmemelidir. Çiftçinin yetiştirdiği ürünlerin bir değer oluşturması adına kazanç ve verimlilik açısından karşılığını alması gerekmektedir. Tarlada kalmış, pazarlanamayan ürünler de sürdürülebilirliği risk faktörü yapan tarımsal ve ekonomik göstergelerdir. Bu açıdan sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir tarımsal faaliyetlerde bütüncül bir bakış açısı bulunmaktadır. Tarımsal etkinliklerde başlangıç aşaması olan ürünlerin yetiştirilmesinden tüketiciye ulaştırıldığı son devreye kadar tüm aşamalarda hassasiyet gösterilmesi sürdürülebilirliğin tam anlamıyla gerçekleştiğinin göstergesidir. Sonuç olarak sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir üretim uygulamalarının odak noktasında; toprak, su gibi tabii kaynakları sürekli kılmak için yapılacak olan iyileştirmelerle

çevre kalitesini sağlayarak, güvenli gıda üretimini elde etmek, tarımsal ekonominin dinamizmini kurmak, tarımsal kesimin yaşam standartlarını geliştirmek olmalıdır. Sürdürülebilir tarımın uygulanmasında bugüne kadar pek çok yöntem denenmiş ve geliştirilmiştir. Hepsinin ortak noktasının güvenilir gıda üretiminin yansısı doğal çevre üzerindeki var olan olumsuz baskıyı azaltmak ve doğal çevrenin kendini yenilemesine imkân vermek olduğu ortadadır. Tarımsal üretim verimliliğinin artırılması ve geliştirilmesi sürdürülebilir toprak yönetimi, olumsuz iklim değişikliğine karşı uyumlu çalışmaların yapılması gerektirmektedir (Çeker, 2016: 823)

1.1.5. Sürdürülebilir Turizm Faaliyetleri

Hızlı büyüyen sektörlerden olan turizm, bir ülke için önemli ekonomik kaynaklardan biridir. Turist sayısı arttıkça turizm gelirleri de artmaktadır. Bireylerin yaşam tarzındaki değişiklikler ve küreselleşme ile turizme bakış açısı değişmiş ve turizm tercihlerinde kendini göstermiştir. Eğitim seviyesi yükselen turistlerin doğa ve çevre bilinci artmış, istekleri ve talepleri bu yönde farklılaşmıştır. Son zamanlarda iç dünyasını zenginleştirmek isteyen ve keşif peşindeki turistler daha çok doğaya yönelmektedirler. Bu yeni tip turistlerin beklentileri kalabalık turizm merkezlerinden ziyade bakir ve temiz bir çevrede doğanın içinde bir tatil yapmaktır. Doğa ile bütünleşen turizm sürdürülebilirlik kavramını yaratmaktadır (Pezikoğlu 2012: 86)

Bir diğer deyişle her sektörde kendini gösteren sürdürülebilirlik kavramının turizme yansısıyla sürdürülebilir turizm anlayışı gelişmiştir. Sürdürülebilir turizm, yerel halka hem ekonomik hem de sosyal fayda sağlamak için turizm sektörünün olumsuz etkilerinin yönetilmesidir. Yörenin insanların ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılarken gelecekteki fırsatların da korunmasıdır. Turizm-çevre-insan etkileşimi sırasında doğal ve kültürel değerlerin korunarak sonraki kuşaklara aktarılması önem taşımaktadır (İsayeva ve Kasalak 2016: 185).

Eko-turizm, doğa turizmi, bilinç turizmi, sorumlu turizm, yeşil turizm gibi turizm türleri sürdürülebilir turizmin çeşitleridir. Turizm kavramına çevrecilik boyutu yerleştirilmiştir ve bu çevreci turizm söylemi doğayı bozmadan ve kaynakları bilinçsizce tüketmeden kullanan turizm türlerini ifade etmektedir. Dolayısı ile bu çevreci söylemin arka planında turizm sektörünün gelişmesi için kırsal ve doğal alanlarda yeni yatırım yapılması, mal ve hizmet satışı için pazarın genişletilmesi amaçlarıyla kar elde etmek gerçeği bulunmaktadır (Pezikoğlu, 2012: 85)

Seyahat Turizmi, belirlenmiş kalkınma hedeflerine ulaşmayı sağlayan en önemli sektörlerden biridir. Sürdürülebilir turizm aktörleri; turistler, doğa ve turistik işletmelerdir. Aktörlerden turistik işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetleri; doğal kaynakların korunması, işletmelerin yapımı ve işletim sürecinde çevre bilincine sahip olmak gibi hususlardan oluşmaktadır.

Sürdürülebilir turizmin ürünü olarak literatüre eko-lodge olarak geçen ekolojik konaklama işletmelerinin sayısı atmaktadır. Turistler için ilgi çekici hale gelen bu tarz sürdürülebilir turizm işletmelerinin amacı turiste doğanın içinde tatil imkânı, çeşitli tarım ve hayvancılık aktiviteleri sunmaktır. En önemlisi bunları yaparken doğaya zarar vermemektir. Asıl amaç turistlerde çevreye karşı duyarlılık bilinci oluşturmaktır (İsayeva ve Kasalak, 2016: 197).

1.2. Kırsal Kalkınma ve Ekolojik Yaşam Biçimleri ile İlgili Kavramlar ve Uygulamalar

Kırsal bölgelerin kalkınarak ekonomik refah düzeyinin artırılması amacıyla gerçekleştirilen kırsal turizmi açıklayan farklı tanımlar yapılmaktadır. Kırsal alan ve kırsal kalkınma kavramlarına değinildikten sonra kırsal turizmi açıklamak daha doğru olacaktır.

1.2.1. Kırsal Alan

Genellikle geçim kaynağının tarım olduğu, seyrek nüfuslu ve geniş doğal çevreye sahip yerler genel olarak kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramı tanımlayan değişkenler üzerine nihai bir fikir birliğine varılmış olmasa da ana göstergeleri şehir merkezlerinden uzaklığı ve düşük nüfus yoğunluğu olarak ifade edilebilir.

- Doğa-insan ilişkilerindeki yoğunluk,
- Dayanışma içerisindeki toplumsal ilişkiler,
- Küçük çaplı yaşam ve üretim alanları,
- Şehir merkezlerine olan mesafe,
- Düşük nüfus yoğunluğu,
- Tarıma dayalı üretim ve hayvancılığın geçim kaynağı olması,
- Sınırları belli iş dağılımının olmaması ve alanında uzmanlaşmanın sağlanamaması,
- Köy esaslı bir yerleşimin ve geleneksel kültürün yaygın oluşu gibi noktalardan hareketle tanımlanmaktadır (On Birinci Kalkınma Planı:42).

1.2.2. Kırsal Kalkınma

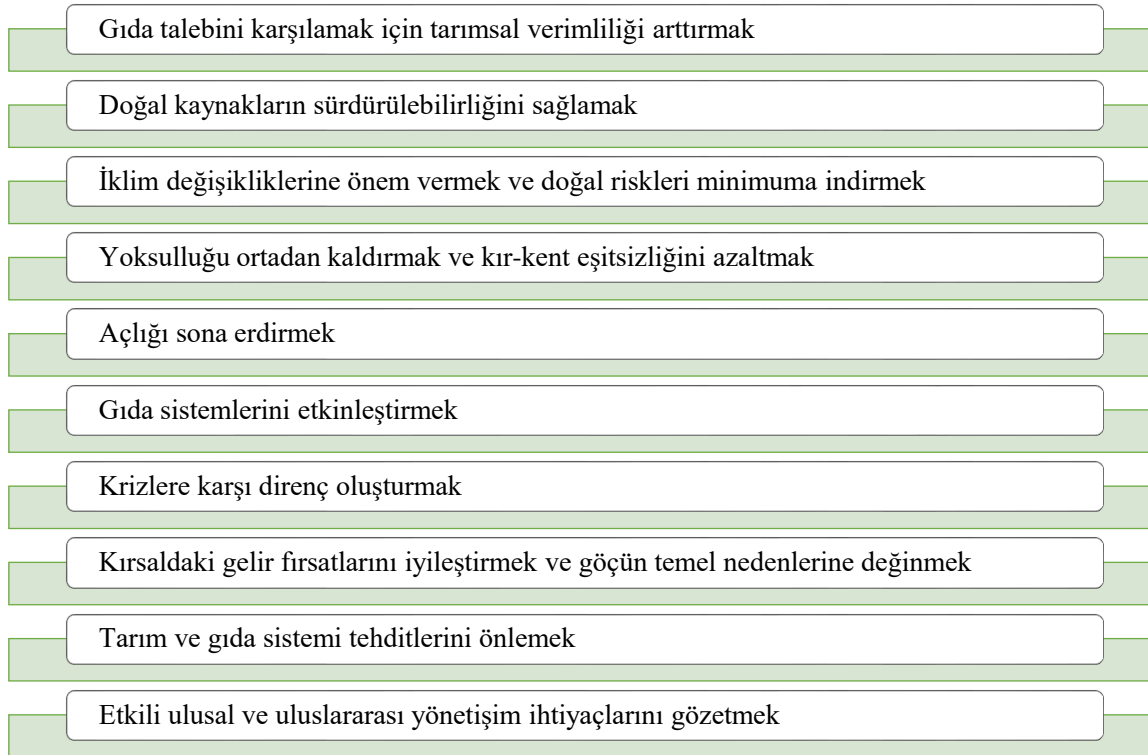
İnsan sayısı az olan toplulukların maddi imkanlarını ve sosyal şartlarını iyileştirme maksadıyla verdikleri uğraşların birleştirilmesinin sağlanması, tüm toplumun çabalarıyla

bütünleştirilmesi ve milli kalkınma sürecine destek vermelerini kolaylaştırmak şeklinde değerlendirilmektedir. Esas amaç kırsalda yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirmek ve kent-köy hayatının birbirine oranla gelişmişlik derecesinin minimum seviyeye indirilmesidir. Bunun sonucunda kırdan şehre olan göç unsurunu ortadan kaldırarak, gelişmeyi sağlamak için köylerde iş gücünü artırma aşamasıdır (Şimşek, 2016: 73).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin özellikle kırsal bölgelerinde dünyanın en yoksul kesimini oluşturan yaklaşık 3,4 milyar kişi yaşamaktadır. Bu bölgelerde yaşayanlar; besin, eğitim, istihdam olanaklarının yetersizliği; pazarlara ve hizmetlere erişimdeki sıkıntılar, altyapı eksikliği gibi kısıtlarla karşılaşmaktadır. Bu ülkelerde kırsal alandaki ekonomik ve sosyal faaliyetlerin az olması sebebiyle kent merkezlerine olan yoğun göç ile çarpık kentleşme sorunu açıkça gözlenmektedir. Kırdan kente doğru düzensiz ve yoğun göçlerin yönetilebilmesi için kırsal kalkınma faaliyetlerine verilen önem artmakta olup kırsal kalkınma ve tarım destekleri çeşitlenmektedir (On Birinci Kalkınma Planı:9).

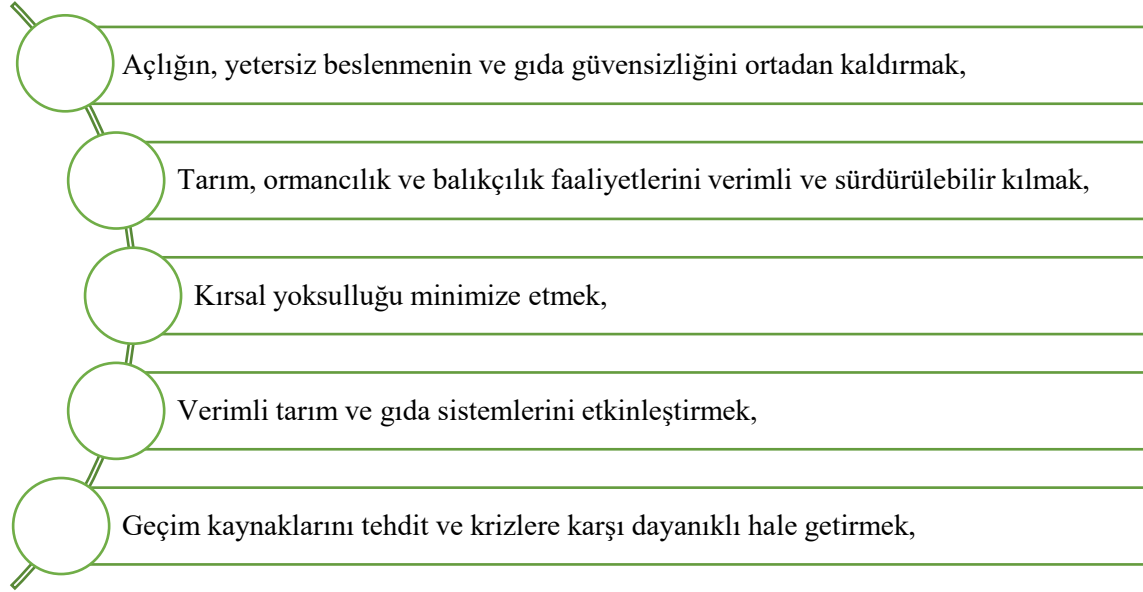
Küresel ve bölgesel eğilimleri gözetererek Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün oluşturduğu Stratejik Çerçeve Raporu'nda on farklı sorun alanı aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 1.2 Stratejik Çerçeve Raporundaki sorunlar

Belirlenen zorlukları aşmak için Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün vizyonu çerçevesinde beş adet stratejik hedef ortaya konulmuştur. Oluşturulan hedefler kırsal

kalkınma politikalarına önemli ölçüde hizmet etmektedir. Ortaya konulan stratejik hedefler aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1.3 Kırsal Kalkınmayı Sağlamak İçin Stratejik Hedefler

Kırsal kalkınma, sürdürülebilirlik ilkesi ışığında kırsal ekonominin güçlendirilmesi ve refahın artırılması için çiftçi örgütleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, yerel yönetimler gibi farklı kurumsal aktörlerin ortaklığının ve iş birliğinin oluşturulduğu (çok aktörlü) bir süreç olarak görülmelidir (On Birinci Kalkınma Planı:3).

Şekil 1.2 ile Kırsal kalkınma ile ulaşılmak istenen hedefler ve amaca ulaşmayı sağlayan araçlar ifade edilmeye çalışılmıştır. Literatürdeki birçok çalışmada kırsal kalkınmanın çevresel boyutu, ekonomik boyutu ve politik boyutu ele alınmıştır. Kırsal kalkınmanın sosyal boyutu, kırsal bölgelerde yaşayanların kültürel çevrelerini içermektedir. Bu boyut kırsal kalkınmanın hedeflerinden olan insan kaynaklarının kapasitesinin artırılmasını da içermektedir. Kırsaldaki yerleşiklere doğal çevrenin ilk kullanıcısı olduğunu fark ettirerek sonucunda bu kaynaklardan yararlanıp gelir elde etme isteğini oluşturmaktadır. Kırsal kalkınma projeleriyle iş olanaklarının sağlanması ve yine kırsalda yaşayan kişilerin gelirinin artırılması hedeflenmektedir. Bu amaçla ekolojik turizm, tarım turizmi ve kırsal turizm kapsamında faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda kalkınma projeleriyle kırsaldaki yerleşiklere çevreyi, doğal kaynakları koruma farkındalığı oluşturmaya yönelik eğitimleri de içermektedir (Pezikoğlu, 2012: 88).

Şekil 1.4 Kırsal Kalkınmanın Hedef ve Araçları

1.2.3. Kırsal Turizm

Kırsal turizm; diğer turizm çeşitleriyle kolay bir şekilde entegre olabilen ve kırsal kültür, tabii çevre ve tarımla kaynaşan bir turizm çeşididir. Bundan dolayı çeşitli lokal, milli ve milletler arası düzeydeki hareketlerle içeriğinin zenginleştirildiği bildirilen kırsal turizm; birçok ülkede kitleleri dinlenme amacıyla kırsal bölgelere çekebilmektedir. Kırsal turizm, dört mevsim yapılabilen bir turizm çeşididir (Pezikoğlu, 2012: 88) ve farklı ağları ve farklı tarafları bir araya getiren entegre edici bir işleve sahiptir.

Yerel aktörleri buldukları yerlerin ekonomik, sosyal, kültürel, doğal ve insan kaynaklarını ortaklaşa kullanmayı öneren ve onları ağlar vasıtasıyla diğer aktörlere bağlayan bir turizm türünü ifade eden *Entegre Kırsal Turizm Modeli 7* bileşenle açıklanmaktadır (Tuncer ve Bakırcı, 2021: 91): Ağlar, ölçek, özgünlük, yerellik, yetkilendirme, sürdürülebilirlik ve tamamlayıcılık.

- Ağlar (Networks), aktörlerin turizm ile ilgili hedeflere ulaşmak için oluşturduğu dinamik sosyal ilişkileri tanımlamakta ve kullanılan ağlar aktörlerin kaynakları aramasını, edinmesini ve paylaşmasını, karşılıklı yarar için ortak eylemlerde bulunmasını, ortak vizyon geliştirmesini, fikirlerini yaymasını ve kaynakları seferber etmesini sağlamaktadır.

- Ölçek: Bir bölgedeki turizmin zaman içindeki değişiminde ve coğrafi olarak dağılımında, bölgenin taşıma kapasitesiyle ilgili bir eşik değer göz önüne almayı gerekli kılmaktadır. Eşik değeri aşıldığında faaliyetler yörenin mekânsal, ekolojik ve sosyo-kültürel yapısında büyük değişimlere ve bozulmalara yol açacaktır.
- Özgünlük: Yerel halkın gereksinimlerine, kapasitelerine ve değerlerine odaklanarak turizmden maksimum fayda sağlamayı hedefleyen kırsal turizm, turistleri cezbeden yöreye özgü kaynakların varlığını ve etki düzeyini dikkate almaktadır.
- Yerellik, turizmin yerel çevre, ekonomi, toplum ve kültürüne hangi ölçüde dâhil olduğuyla ilgilidir.
- Yetkilendirme ise kırsal turizm faaliyetlerinde yerel toplulukların daha fazla söz sahibi olması ve faaliyetlerin daha güçlü bir yapıya dönüşmesini ifade eder.
- Sürdürülebilirlik, turizmin yörenin kaynaklara zarar vermediğini açıklar.
- Tamamlayıcılık ise geleneksel tarım ve diğer faaliyetlerle uyumlu çalışmayı ifade eder.

1.2.4. Ekolojik Yerleşkeler

Ekolojik yerleşke kavramı, çevrelerine en az zarar veren mevcut imkânlar dâhilinde beslenme, barınma, çalışma, eğitim, sağlık, sosyal ilişkiler gibi temel yaşamsal mevzularda ve kendine yeterli bir oluşumda bütüncül, karma kullanımları ile kompakt olarak gelişen yerleşkeler olarak tanımlanmaktadır. Farklı ölçeklerde olabilen yerleşkelerin temelinde sürdürülebilirliğin paradigmaları vardır (Bartu, 2020: 24). Sürdürülebilir bir çevre, doğa ve toplum bilinci yerleşkelerin temelini oluşturur. Türkiye’de ekolojik yerleşke formu olarak daha çok eko-köy ve ekolojik çiftlikler öne çıkmaktadır.

Eko-köyler, çevre değerlerinin sürdürülebilirliği için çevresel alanlarda kırsal ve doğal hayatın devamlılığını sağlayan köy yerleşim birimleridir. “Eko-köyler” kitabının yazarı Jonathan Dawson (2006), dünyanın dört bir yanında, birbirinden farklı girişimler olduğunu ve bu nedenle eko-köyleri tanımlamanın zorluğundan söz etmektedir. Ortak yönleri kadar, birbirinden farklı çıkış noktaları, amaçları veya temelleri bulunabilmektedir. Ortak bir tanım veya örnek bir model belirlemek güç olsa da eko-köylerde yaşayan topluluklar, sürekli deneysel bir çalışma içinde sorunlara (insani bir ekonomik sistem, katılımcı yönetim, yenilenebilir enerji kaynakları, doğal tarım, bütüncül eğitim) çözüm üretmeye çalışmakta, başarılı oldukları modelleri içinde buldukları yerel topluma veya daha uzaktaki farklı kültürden insanlara aktarmaktadır (Asımgil, 2017: 98).

Eko-köyler sosyal ve doğal ortamları yeniden yapılandırmak amacıyla sürdürülebilirliğin sosyal, ekolojik ve ekonomik boyutlarını kullanarak bilinçli olarak tasarlanan amaçlı, kırsal veya kentsel bir topluluktur (Bartu, 2020: 41). Eko köy kavramının tanımlayıcı özellikleri Tablo 1.5’de yer almaktadır.

Tablo 1.5 Eko Köyü Tanımlayıcı Özellikler

Sürdürülebilirlik
Ekoloji
Kendi kendine yeterlilik
Yenilenebilir enerji kaynakları
Atık yönetim sistemleri
Sağlıklı insan gelişiminin desteklenmesi
Amaçlı topluluk
Çevresel ve sosyal sorun odaklı
Esnek yapılı
Paylaşımçı
Bilinçli topluluk
Nitelikli amaçlar
Çevreye karşı duyarlılık
Doğal tarım yöntemleri
Doğal inşa teknikleri
Eko teknolojiler
Yerel ve post modern kültürle uyum

Kaynak: Çakmak ve Göktuğ, 2021: 447 ve Asımgil, 2017:103

Bir diğer ekolojik yerleşke formu olarak ekolojik çiftlikler ise ekolojik yaşam felsefesinin bütün unsurlarını barındırarak tarım yapan, doğaya zarar vermeyen, geri dönüşümün sağlandığı bir çiftlik tipi olarak tanımlanabilir (Şekerli, 2018: 16).

Ekolojik çiftlik kavramı ortaya çıkmadan önce 19. Yüzyılım başlarına kadar uzanan organik tarım; ilk kez 1940 yıllarında, Kuzey Avrupa’daki araştırmacılar tarafından ileri sürülmüştür. Ancak, 1920’li yıllarda Almanya’da, Avusturyalı filozof Rudolf Steiner tarafından “Biyodinamik Tarım”; İngiltere’de 1940 yılında Albert Howard tarafından “Organik Tarım” ve İsviçre’de, 1930’lu yıllarda Hans-Peter Rusch ve Hans Müller tarafından “Biyolojik Tarım” olarak ortaya atılmıştır (Babaoğlu, 2006). Endüstriyel tarımın zararlarını gözlemleyen Avrupa devletlerinin organik tarıma yönelmeleri böyle başlamıştır. 1950’li yıllardan sonra yüksek nüfus artışının sebep olduğu besin kıtlığı ve pazar yarışı ile klasik tarım ve bunun yanında sanayileşme, sentetik ilaç ve gübrelerle zararlı katkı maddeleri kullanımı hızla yayılmıştır (Fişek, 1982).

1970’li yıllardan itibaren klasik tarım kimi çevrelerce sorgulanmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Tarım sektörünün girdileri ve çıktıları analiz edilerek çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin tahmin edildiğinden çok daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur (Yavuz, 2005).

Doğal çevrenin endüstriyel tarım ile daha çok artmasının gözlemlenmesiyle endüstriyel tarımın zararlı etkileri Amerika’da, Avrupa’da ve birçok kuzey ülkesinde bu noktada hassas olan kitlelerin aynı düşünce etrafında birleşmesine sebep olmuş ve organik tarım temelli ve ekolojik kaygı güden ekolojik çiftliklerin kurulmasını sağlamıştır.

Birden fazla girişimin ev sahipliği yaptığı World Wide Opportunities on Organic Farms (WWOOF) Ekolojik Çiftliklerde Gönüllüler Örgütü, 1971’de İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Organik çiftliklerde iş ve deneyim fırsatları temalı oluşum, Türkiye’de ekolojik çiftlik olarak Buğday Ekolojik Yaşama Destekleme derneğinin 2003 yılında hayata geçirdiği Tarım Turizm Takas (TaTuTa) projesinin bir parçası olduğu uluslararası sosyal bir girişimdir (www.woofturkey.org). Birleşmiş Milletler Küçük Destek Programı (GEF) çerçevesinde 25 ayrı çiftlikle başlamıştır (Şimşek, 2016). Şu anda TaTuTa ile bağlantılı çiftlik sayısı 80 civarındadır.

Dünyada sağlık ve sağlıklı yaşamın önem kazanmaya başladığı 1990’lı yıllarda hem insana hem üretime hem de toprağa zarar vermeden ortaya konabilecek organik ürün üretmeyi hedefleyip kurulan çiftlikler, organik kimyasal kullanmadan, ekolojik ürünler üretmekte, ekolojik tarım yapmaktadırlar (Şimşek, 2016).

Bir eko yerleşke türü olan giderek yaygınlaşan eko çiftlikler, bu tez çalışmasının konusu oluşturduğundan ayrı bir bölüm olarak aşağıda ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİK ÇİFTLİKLER: AMAÇLARI, FAALİYETLERİ VE YÖNETSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Eko Girişim Örneği Olarak Ekolojik Çiftlikler

Ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramlarının temel taşı oluşturdğu ekolojik çiftlikler, bazı aktiviteleriyle ön plana çıkarak uzmanlaşmak ve doğa dostu olarak algılanmak isteyen özel çiftliklerdir. Dünyada ve Türkiye’de pek çok örneklerine rastlanan bu çiftlikler bazı özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Örneğin İsviçre, Avusturya, Belçika gibi bazı Avrupa ülkelerinde sadece çocukların kabul edildiği pedagojik çiftlikler bulunmaktadır. Bazılarında, çiftliklerde ürün geliştirme stratejileri, çiftliklerin ekonomik yararları, çiftlik turizmi pazarlaması ve çiftliklerde çeşitleme ile ilgili çalışmaların öne çıktığı örnekler bulunmaktadır (Aydın, 2012: 40).

2.1.1. Ekolojik Çiftliklerin Kurulma Amaçları

Ekolojik çiftlikler Eko-köy hareketinden filizlenmiş oluşumlardır. Bir arada yaşamaya dair eskide kalmış fikirlerin, 1960-1970’li yılların çevreci hareketiyle birleşmesinden doğmuştur. Bu konuda önemli rol oynayan araştırmacılardan olan Robert ve Diane Gilman’ın “Eko-köyler ve Sürdürülebilir Topluluklar” adlı raporunda, “*insan etkinliklerinin zararsız bir şekilde doğa ile bütünleştiği, sağlıklı insan gelişimini destekleyen ve başarılı bir biçimde kesintisiz olarak sürebilecek, insan ölçeğindeki tam teşekküllü yerleşimler*” olarak tanımlanmıştır. Dawson ise ekolojik çiftlikleri ortak bir amaç için bir araya gelmiş bilinçli topluluklar olarak ele almaktadır (Dawson, 2006: 17).

Bilinçli topluluklar raporun kaleme alındığı dönemlerden çok daha eskilere dayanmaktadır. Topluluk bilimcisi olan Bill Metcalf’in görüşlerine göre günümüzde bilinçli topluluk olarak adlandırılan, bilinçli bir şekilde bir arada yaşamayı seçen ilk topluluk, MÖ 525 yılında Pisagor tarafından oluşturulan Homakoeion’dur. Ayrıca İncil’e dayanan kimi kaynaklarda geçen MÖ 8. Yüzyılda ilk topluluk tasarımının, İbrani peygamberi olan Amos tarafından yapıldığı bilgisini Metcalf de kabul etmektedir. Sürdürülebilirlik üzerine çalışan bir eğitmen ve çevre aktivisti Jonathan Dawson’ın Eko köyler kitabından edinilen bilgiye göre o zamanlardan beri bilinçli topluluk hareketi dönemsel olarak tekrar kendini göstermiş ancak en belirgin dönemini MS 2.yüzyılda yaşamıştır. Kronolojik olarak örnekler sıralanırsa; Lut Gölü etrafında 4000 kadar Esseni’nin beraber yaşayarak ortaklaşa çalışması, birkaç yüzyıl kadar sonrasında İrlanda’nın Patrick devrinde ortaya çıkan Kelt manastırları, orta çağ Avrupa’sında

bin yıllık bir sürede toplumların her şeyi değiştireceğine inanan topluluklar, 17. Yüzyılda İngiltere'deki Diggers olarak geçen Kazıcılar ve son olarak 1700'li yılların sonunda İskoçya'da sosyal reformcu olan Robert Owen'ın katkılarından ilham alan topluluklardır. Toplum bilimcisi Metcalf'in görüşlerine göre, bu tip girişimcilerin esas aradıkları “*maddi dünyadan uzak bir kırsal inziva hayatından daha öte insanları kapitalizmin baskısından kurtaracak, döneminin en yeni teknolojilerini kullanan çağdaş topluluklar kurmaktır!*” (Dawson, 2006: 20). Daha güncel tarihlere gelindiğinde Fransa'da manastır benzeri olan PlumVillage, Hindistan'da Auroville topluluğu ve İsrail'de geleneksel tarıma dayalı bir topluluk girişimi olan Kibbutz hareketi örnek verilebilir (Nhath, 2008: 58). Bu tarz bilinçli topluluklar olarak adlandırılan girişimler 1900'lü yılların sonlarına doğru tekrar ortaya çıkmıştır. Günümüz bilinçli topluluklarının oluşturduğu ekolojik çiftliklerin dokusunda genel olarak Gandhi'nin; kendine yeterli, merkezileşmeme, ruhani arayış gibi ilkeleri sezilmektedir (Dawson, 2006: 20).

Ekolojik çiftlikler kurulurken en temelde sürdürülebilir bir sistem için sahip olunan kaynakları verimli şekilde kullanımı, korunması ve bu düşüncenin yaygınlaştırılması amacını barındırır. Ekolojik çiftlik tümüyle ekolojik yaşam felsefesini benimseyen, doğal dokuya zarar vermeyen ve çiftliğin her alanında mümkün olduğunca geri dönüşümün sağlandığı, organik tarım yapan çiftlik tipidir (Şekerli, 2015: 15). Aynı zamanda ekolojik çiftlikler organik tarım felsefesi ve doğal yaşamı desteklemek gibi bilinçli amaçlarla yönetilmektedir (Ahmadova, 2015: 115). Ekolojik çiftlik girişimleri aslında birer sosyal sorumluluk projelerinin hayata geçirildiği alanlardır. Çiftlik sahipleri ve ziyaretçiler bu ortak amaç için emeklerinin takasını gerçekleştirirler. Ekolojik çiftlikler bu yönüyle işletme literatüründe geçen girişimcilik kavramlarından sosyal girişimcilik ve ekolojik girişimcilik örnekleri olarak karşımıza çıkar. Eko girişimcilik türünde girişimci sadece kâr amacıyla hareket etmeyerek aynı zamanda çevreye karşı sorumlu, duyarlı davranır ve çalışmalarında bu esasları gözetir (Schuyler'den akt. Efeoğlu, 2014: 106).

İşletme literatüründe geçen girişimcilik kavramı daha çok maddi kazanç amaçlı olarak görülür, sosyal girişimcilik ise teknolojik gelişmelerin sonucunda toplumsal hayatta görülen sorunlara çözüm bulmaya çalışanların gerçekleştirdiği girişim türüdür. Bu yönüyle işletme literatüründeki kâr elde etmek için risk ortaya koyan girişimcilerden ayrılan sosyal girişimciler, toplum çıkarlarını gözetken kişilerdir. Diğer insanların göz ardı ettikleri ve göremediği ya da görmek istemediklerini olumsuzlukları görerek planlarını buna göre yaparlar ve sorunlara yapıcı çözümler bulmaya çalışırlar (Taş ve Şimşek, 2017: 483).

Ekolojik girişimcilik kavramı, sosyal boyutu da kapsayan ancak spesifik olarak farklı içeriğe sahip, çevreye duyarlılığın ana motivasyon kaynağı olduğu bir girişimcilik tipidir. Geleneksel girişimcilikten farklı olarak işlevi, toplumsal yararı göz önünde bulundurmaktır. Çevreye zarar vermeyen üretim modeli kullanır ve kendi etik değerlerine yakın bir müşteri grubuna ulaşmayı hedefleyerek, sistemi sürdürülebilirlik vizyonu ile dönüştürür. Bu nedenle literatürde eko girişimcilerin faaliyetleri yeşil girişim(cı) ya da çevreci girişim(cı) olarak isimlendirilmektedir (Efeoğlu, 2014). Ancak bazı araştırmacılar tarafından yapılan ayrımlar, eko girişimlerin de kendi içinde ikiye ayrılabilceğini göstermektedir. Isaak (2005) tarafından yapılan ayrıma göre yeşil işletmelerin (green business), kuruluş motivasyonu çevresel kaygılara dayanmakta, çevreci olmanın avantajını kullanabilmek için stratejik bir hamle yapmaktadır. Diğer yandan eko girişimciler tarafından kurulan daha yeşil işletmeler ise (green green business), başlangıç aşamasında çevre dostu bir anlayışla hareket eder ve bulunduğu sektörün sosyal ve etik dönüşümü için çaba sarfederler (akt. Efeoğlu, 2014: 109). Pastakia (2002) tarafından yapılan ayırımında ise yeşil işletme fırsatlarına uygun iş girişimleri yaparak kazanç sağlayanlar ticari eko-girişimciler, buna karşın çevre dostu fikir, ürün ve teknolojiler geliştirmeye çaba sarf eden girişimciler ise sosyal eko-girişimler (akt. Efeoğlu, 2014: 109) olarak ifade edilmektedir. Ekolojik çiftliklerin kurulma motivasyonu sosyal eko-girişimcilik faaliyetine yakındır. Bununla birlikte ekolojik ürün ve hizmetlere yönelik artan pazar talepleri dikkate alarak faaliyetlerini sürdürmek durumundadırlar. Ve bu gereklilik hibrid bir girişimcilik şekline işaret etmektedir.

2.1.2. Ekolojik Çiftliklerin Aile Çiftlikleriyle Karşılaştırılması

Ekolojik tarım ve turizm faaliyetlerini gerçekleştiren birçok ekolojik çiftlik, bir ailenin mülkiyetinde ve yönetiminde faaliyet göstermekte, dolayısıyla mikro aile işletmesi özellikleri taşımaktadır. Diğer yandan faaliyetlerini sürdürülebilirlik perspektifine dayandırması nedeniyle geleneksel aile çiftliklerinden ayrılmaktadır. Bu bölümde ekolojik çiftliklerin, aile çiftlikleri ile olan benzerlik ve farklılıkları, yönetsel ve örgütsel özellikleri ele alınacaktır.

2.1.2.1. Aile Çiftliklerinin Tanımı ve Özellikleri

Aile bireylerince tarım ile ilgili olarak yapılan çalışmaların tümü aile çiftçiliği adıyla adlandırılmaktadır. Aile çiftçiliği, ailenin yaptığı tarımsal işlerin hepsini içine alır ve kırsal kalkınmanın pek çok alanını kapsar. Ailenin tüm bireyleri tarafından yapılan, yönetimi gerçekleştirilen tarımsal, ormancılık, mercacılık ve su ürünlerini kapsayan faaliyetlerin hepsini içermektedir (<https://esksehr.tarmorman.gov.tr>).

Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2014'ü bütün tüm dünyada “Aile Çiftçiliği Yılı (Family Farming Year)” adıyla ilan etmiş ve kırsal bölgelerdeki aileyi doğal kaynakları verimli kullanan üretim birimleri olarak göstermiştir. Aynı zamanda aileyi “*kırsal mirasın*” sürdürülmesi ve korunmasında en önemli bir birim olarak ele almıştır. Aile çiftçiliğini aile temelli (all- family based) tarımsal bir sektör olarak değerlendirmiştir. Yine aynı örgüt, aile çiftçiliğini kültürel, sosyo- ekonomik ve çevresel bakımlardan da kırsal kalkınmanın temel bir unsuru olarak kabul etmiştir (Özçatalbaş, 2020: 5).

Aile çiftçiliği kavramı dünyada olduğu kadar Türkiye’de de oldukça önemlidir. Önemli işlevleri arasında geleneksel tarımı koruyabilmek, yöresel değerlerin sonraki kuşaklara aktarımını sağlamak, kırsal yaşamın sürekliliğini sağlamak, gıda güvenirliliğini sağlamak, doğal kaynaklara zarar vermeden biyo çeşitliliği korumaktır (Özçatalbaş, 2020: 6).

Aile çiftliği sermaye ve emek arasında aile üyeleriyle ayrı bir bölünme olmaksızın üretim araçlarının mülkiyeti ve emek gücünün aynı üretim biriminde bir arada var olduğu biçimini oluşturur.

Özellikle kırsalda aile çiftçiliği gıdaya olan güvenilirlik açısından, insanların gelirlerine katkıda bulunmak, her türlü kaynaktan en verimli şekilde faydalanmak, doğayı korumak ve sürdürülebilirliği sağlamak için insanlığa eşsiz bir olanak sunmaktadır. Aile çiftlikleri, bireylerinin bilgelikleri ve çevreye gösterdikleri duyarlılık sayesinde, daha dengeli ve yaşanılabilir bir gezegenin korunmasında insanlığa örnek olmaktadır. Aynı zamanda sıfır açlığa karşı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ihtiyaç duyulan değişimin örnek temsilcileridir (<https://www.fao.org/family-farming-decade/about/en/>).

Aile çiftçiliği ve küçük çaplı çiftçilik dünyadaki gıda güvenirliliği ile oldukça sıkı bir bağ içerisindedir. Dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan kesimlerde ihtiyaç duyulan gıda üretimi alanında, tarımın başlıca faktörlerindedir. Gerek tarımsal girdiler ve gerekse tarımsal destekler gibi unsurlara çiftçi ailelerin ulaşımları kolay olmasa da verimli üretim seviyelerini yakalayıp istikrarlı bir şekilde devam ettirebilmek için topraklarını en iyi şekilde ekip biçerler (yapılan birçok inceleme, işlenen toprağın büyüklüğü ile ürünlerdeki verim arasındaki ters orantıyı doğrulamaktadır).

Dünyadaki 570 milyon çiftliğin yaklaşık yüzde 90'ı aile çiftliklerine aittir. Bu çiftlikler aile bireylerince işletilmektedir. Bunların çoğu küçük örgütlenmelerdir ve dünyanın gelişmekte olan kırsal bölgelerinde bulunur. Bu küçük aile çiftlikleri sahiplerinin çoğu yoksul ve ekonomik açıdan güvencesizdir. Pazarlara ve diğer hizmetlere ulaşım olanakları kısıtlıdır. Şartlarını belirleme ve pek çok unsuru seçim şansları pek yoktur. Ancak sahip oldukları toprakları işlemekte ve dünya nüfusunun küçümsenemeyecek bir kısmı için ürün yetiştirip

üretmektedir. Çiftçiliğin yanı sıra aile gelirlerine katkıda bulunmak için çeşitli alanlarda (genellikle gayri resmi) ekonomik ve tarımsal etkinlikte bulunurlar. Günümüzde gıda üretimini artırmak, daha fazla istihdam sağlamak ve doğal kaynakları korumak gibi üç unsuru dengeli bir şekilde yürütebilmek için sürdürülebilir tarıma ihtiyaç giderek artmaktadır. Dolayısıyla çözümün odağında küçük aile çiftçilerine ihtiyaç olduğu açıktır (<https://www.fao.org/family-farming/themes/small-family-farmers/en/>).

Aile çiftçiliğinin temel sorunları kaynak ve hammadde elde edilmesi, nüfusun yaşlanması, genç neslin arazileri terk etmesi, eğitim ve finansmanın yetersizliği, bunlara ulaşım güçlükleri ve son olarak üretim esnasındaki fiyat oluşum süreçlerine yeterince katılamamadır (Çetinkaya, 2017).

2.1.2.2. Ekolojik Çiftliklerin Aile Çiftlikleri ile Benzerlikleri ve Farklılıkları

Aile bireylerince tarımsal olarak gerçekleştirilen iş ve etkinliklerin tümü aile çiftçiliği olarak değerlendirilir. Dünyadaki gıda güvenilirliği açısından küçümsenmeyecek bir öneme sahiptir. Bu tür çiftlikler:

- Toplumun ihtiyaç duyduğu gıda kaynaklarının korunmasına katkıda bulunan,
- Sağlıklı ve doğal beslenme için imkanlar sunan,
- Küresel ölçüde tarımsal biyoçeşitliliğin korunmasına, devamına destek veren,
- Sahip olunan kaynakların sürdürülebilir biçimde kullanılmasına imkân veren bir oluşum şeklindedir.

Bu nedenlerle aile çiftçiliği, toplumsal politikalarla güçlendirildiği ölçüde bölgesel ekonomilerin gelişmesi, güçlendirilmesi için bir araç olarak da değerlendirilebilir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu ve www.tarimorman.gov.tr).

Ulusal seviyede bir aile çiftçiliğinin başarısı birçok faktöre bağlıdır: Tarımsal ve ekolojik şartlar, yerel özellikler, çevre planlamaları, tüketiciye ulaşım imkanları, doğal kaynakların yeterliliği, teknoloji ve bilgi ağına ulaşım, tarımsal finansman; demografik, ekonomik, sosyo-kültürel şartlara ulaşım (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu ve www.tarimorman.gov.tr). Ülkelerin küresel, sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel yönleri bakımından önemli bir yere sahip olan aile çiftçiliği; tarımsal üretim ve gıda sektöründe temel yapı olarak kabul edilmektedir. Özellikle küresel ekonominin küçük ve orta ölçekli işletmeleri ağ ekonomisine güçlü bir biçimde dahil eden dinamikleri, son yıllarda aile işletmelerinin önemini ve işlevini güçlendirmiştir. Bu duruma ilaveten, tarım sektörünün ekonomi dışında da sosyal ve çevresel etkilere sahip olmasına bağlı olarak artan stratejik önemi (Tokatlıoğlu, 2018), tarımsal faaliyetleri sürdüren aile işletmelerine ilgiyi artırmıştır.

20.yy.'ın ilk yarısından sonra aile işletmelerinin dünya ekonomileri içerisinde yeri ve değeri artan örgütler olarak görülmesi, bu alanda araştırmaların artmasına ve aile işletmesi literatürünün genişlemesine neden olmuştur. İşletme eğitimi sunan üniversitelerin giderek artması girişimcilik konusuna ilgiyi arttırmış; girişimciliğin en önemli faaliyet alanlarından olan aile işletmelerini daha değerli bir hâle getirmiştir. Gerek ülkemizde gerekse dünyada aile işletmeleri sayısının çokluğu bu alandaki akademik çalışmalara ve incelemelere zemin oluşturmuştur. Yönetim araştırmacıları ve yazarlarca 1980'li yıllardan itibaren ilgi görmeye başlayan aile işletmeleri ile ilgili yapılan ve kapsamlı ve ayrıntılı çalışmalar daha yakın tarihlere dayanmaktadır. 1990 yılından itibaren aile işletmeleri akademik çalışma alanı olarak genişlemeye başlamıştır (Çetinkaya, 2017: 121). Aile işletmeleri diğer işletmelerden farklı özelliklere sahiptir; aile, mülkiyet ve işletme alanlarının içiçe geçtiği ve üçlü yapının değerleri, stratejileri ve operasyonları belirlediği özel bir işletme tipidir. Bu tür işletmelerin kurucuları işletmenin temel değerlerini ve vizyonunu belirler, bu nedenle işletmenin yönetiminde ve devamlılığında kurucu etkisi ağırlıktadır.

Aile işletmelerinin kuruluş şekilleri, girişimi başlatan kurucularının kişilik özellikleri, ailenin geleneksel mirası, işletmenin hizmet verdiği sektör vb. birtakım etkenler; bu işletmelerin şekline, oluşumuna ve gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı aile işletmelerini tek bir tanım çerçevesinde birleştirmek güçtür (Çetinkaya, 2017: 122). Diğer yandan farklı sektörlerde faaliyet gösteren ya da kuruluş amaçları farklı olan aile işletmelerinin özellikleri de farklılaşmaktadır. Örneğin aile çiftlikleri, ekolojik çiftlikler şeklinde faaliyet gösterdiklerinde ekonomik hedefler dışındaki misyonları da benimsemektedirler. Faaliyetlerini tarım, turizm, eğitim gibi çeşitli alanlarını içerecek şekilde sürdüren ekolojik çiftlikler, bu şekliyle özel bir aile işletmesi modeline işaret etmektedirler.

Ekolojik çiftlikler asıl işi tarım ve hayvancılık olan ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı olarak tarım ve turizm faaliyetlerini yürüten, mikro aileler tarafından faaliyetlerini sürdüren işletmeleridir. Aile çiftlikleriyle olan benzerlikleri:

- Doğal kaynaklara ve çevreye zarar vermeden toprağı en verimli şekilde kullanmayı hedefleyen işletmelerdir. Gıda güvenirliliği açısından özenlidirler. Geleneksel yöntemlerin, kaynakların, gıdaların, tohumların, bio-çeşitliliğin korunmasına destek olurlar.
- Yerel ekonomilerin canlanması için bir fırsat teşkil ederler. Kadın erkek dahil tüm bireyleri istihdam ederek aile ekonomisine katkıda bulunurlar. Gelişmiş olan ve gelişmeye devam eden ekonomilerde gıda üretimi alanında ağırlıklı işletmelerdir.
- Kültürel, sosyo-ekonomik, çevresel bakımlardan stratejik öneme sahiptirler.

Diğer yandan aile çiftlikleri ile ekolojik aile çiftliklerinin faaliyetleri ve yönetimi arasında önemli farklar da mevcuttur:

- Ekolojik çiftlikler bilimsel veriler ve geleneksel tarımın senteziyle üretim yapıp, doğanın korunmasını amaç edinmektedir. Pazar olanakları daha büyüktür. Dünya ekonomileri içerisinde her ikisinin de önemli bir yeri ve pazar payı vardır. Aile çiftliklerinde üretim geleneksel tarım yöntemleriyle yapılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 122).
- Kurucuların girişimcilik motivasyonunda çevreci değerler ve etik anlayış ağırlıktadır. Dünyayı daha yaşanılır bir yer haline getirme fikri finansal başarıdan daha önemli görülmektedir (Efeoğlu, 2014: 112).
- Ekolojik çiftliklerde doğaya zarar vermeden, uyum içerisinde üretimin yanında aynı zamanda tatil çiftlikleri olarak da hizmet vermektedir. Misafirlerine konaklama imkânı sunan, yeme-içme hizmetleri sunan, doğal-kültürel etkinlikler yapma fırsatları veren, eğitim faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerdir. Aile çiftliklerinde ise üretim esas olup tatil ve turizm etkinlikleri arka plandadır.
- Ekolojik çiftlikler bulunduğu bölgenin doğal ve kültürel özelliklerine bağlı olarak bilgi takası ile toplumu bilinçlendirmektedir, toplumsal ve bölgeye ait misyonları vardır. Aile çiftliklerinde geleneksel yöntemler daha ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.
- Ekolojik çiftlikler gönüllülük esasına göre çalışmak isteyenlere açıktır, ekolojik bilinci farklı faaliyetlerle artırmak ve yaymak temel felsefesidir.

Bu genel tespitlere rağmen konvansiyonel aile çiftlikleri ile ekolojik çiftlikler arasındaki farkların ve uygulama sonuçlarının ülkelere göre değişebildiği belirtilebilir. Örneğin İsviçre’de konvansiyonel çiftliklerin yüksek çevre standartlarına tabi olması nedeniyle ekolojik çiftlikler ile aralarındaki farklar, diğer ülke uygulamalarına göre oldukça düşüktür. Bununla birlikte Reissig vd.’nin (2016) İsviçre’de yaptıkları araştırmalarında, ekolojik çiftliklerin diğer çiftlik modellerine göre ortalama %15 daha fazla işçilik gerektirdiği ve daha uzun süreler çalışıldığı, bununla birlikte yüksek iş tatmini nedeniyle uzun çalışma sürelerine tolerans gösterildiği bulunmuştur.

Sigroni vd. (2015) tarafından İtalya’da yapılan bir çalışmada, Sicilya bölgesinde limon üretiminin finansal ve ekonomik sürdürülebilirliği, organik ve konvansiyonel çiftlikler karşılaştırılarak ele alınmıştır. Bulgular, ekolojik üretim yapan çiftliklerin üretiminin ekonomik ve finansal açıdan geleneksel çiftlik üretimine göre daha yüksek sürdürülebilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar yüksek karlılığa sahip ekolojik çiftliklerin

durumunu, organik limon üretiminin daha az işgücü gerektirmesi ve pazarın organik ürünlere daha fazla ilgi göstermesiyle açıklamışlardır. Diğer yandan organik tarımın yüksek kârlılığı ve üretim süreçlerinde çevre dostu girdileri kullanması, çiftliklerin rekabetçi ve çevre dostu özelliklerini güçlendirmiştir.

Brezilya'da yapılan bir araştırmada ise organik üretim yapan üreticilerin kârları, geleneksel üreticilere göre %7-10 oranında daha düşük bulunmuştur. Organik sertifikasyon programına dahil olan çiftlik sayısının düşüklüğü, sadece aile çiftliklerinin %5'inin sertifikaya sahip olması verimlilik ve kârlılığı olumsuz etkilemektedir (Froehlich, vd. 2018: 313).

Lobley vd.nin (2009) İngiltere'de yaptıkları bir araştırmada organik çiftlikleri işleten kişilerin diğer çiftlik sahiplerine göre daha genç ve daha eğitilmiş oldukları ve tarımsal faaliyetlere yeni bir kariyer olarak başladıkları belirtilmektedir. Bu nedenle sahip oldukları farklı beceri ve yetenekleri iş yapış şekillerine yansıtmakta, işlerin çeşitlendirilmesinde daha istekli ve başarılı olabilmektedirler. Ayrıca kırsal kalkınma perspektifinden bakıldığında ekolojik çiftliklerin yerel istihdama katkısının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

2.2. Ekolojik Çiftliklerin Temel Faaliyetleri

Ekolojik çiftliklerin faaliyet konuları çiftliklerin kendi yapılarına göre ve amaçlarına göre değişim göstermekle birlikte genel olarak gönüllülük esaslı, eğitim amaçlı, tarım ve turizm bazlı faaliyetleri barındırmaktadır.

2.2.1. Gönüllülük Faaliyetleri

Dünyanın ilk gönüllülük ve eko-turizm organizasyonu WWOOF adıyla 1971 yılında İngiltere'de kurulmuştur. World Wide Opportunities on Organic Farms açılıma sahip olan bu kuruluş dünyanın her yerinde ekolojik çiftliklerde gönüllü çalışma imkânı sağlamıştır. Günümüz itibarıyla toplamda 132 ülkede faaliyet göstermektedir (<https://wwof.org.uk/>).

WWOOF kendi misyonlarını; ziyaretçileri organik çiftçiler ve yetiştiriciler ile bir araya getirerek, karşılıklı güven unsuruyla ve parasal olmayan değişime dayalı kültürel ve eğitimsel deneyimlere teşvik etmek ve böylece sürdürülebilir bir küresel topluluk oluşturmak için dünya çapında bir hareketin parçası olarak tarif etmektedir.

Amaçlarını ise;

- Dünyanın her yerinden bireylere fırsat sağlamak;
- Sürdürülebilir yaşam biçimlerini deneyimlemek ve gerektiğinde ihtiyacı olanlara yardım eli uzatmak;
- Yeryüzünde kendileriyle benzer düşünen insanlarla bağlantı kurmak;

- Genellikle yapay kimyasallara dayanmayan ve bu yüzden emek, yoğun çalışma prensibine sahip olan organik harekete yardımcı olmak;
- Doğa, toprak ve kültür ile zenginleştirici bir deneyime sahip olmak;
- Organik yaşam tarzlarını yaşamak, öğrenmek ve paylaşmak olarak belirlemişlerdir (<https://www.woof.org.uk/>).

Misyonu ve amaçlarından da anlaşılacağı şekilde WWOOF organizasyonu: Dünyanın her yerinden gönüllü olmak isteyen insanlara yaptıkları yardım karşılığında ev sahibi organik çiftliğin; yatacak yer, yemek ve edinilmiş tecrübe vermesini sağlayan uluslararası bir takas ağıdır.

Dünyada ekolojik çiftlik sahipleri ve o çiftliklerde deneyim yapmak isteyen insanları buluşturan çeşitli WWOOF toplulukları bulunmaktadır. Bunların tamamı Buğday Yaşamı Destekleme Derneği'nin yürüttüğü "TaTuTa" projesi gibi birbiriyle bağımlı olmaksızın çalışmaktadır. Fakat bu grupların işleyişi birbirine benzemektedir. Bu sayede meydana getirmiş oldukları küresel ölçüdeki ağ ile ziyaretçi grupların uluslararası boyutta da faaliyet gösterebilmeleri sağlanmaktadır. Böylece yurt dışından gelen yabancı uyruklu gönüllüler aracılığı ile Türkiye'deki ekolojik tarımla uğraşan çiftçiler dünyadaki güncel uygulamalar ve farklı deneyimlere ulaşabilirken, tarımın anavatanındaki uygulamalar da yurtdışında tanıtılmaktadır (www.bugday.org). Buğday hareketinin ilk aşamaları, 1990'lı yılların başında, Bodrum'da Buğday Bitkisel Ürünler Restoranı ve Ekolojik çiftliklere Doğal Yaşam Merkezi'nde başlamıştır. Bir yandan faaliyetlerine devam ederken diğer yandan ekolojik bütüne saygılı bir toplum idealiyle farklı yaşamlara uyum içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür. 12 Ağustos 2002 tarihine gelindiğinde ise Buğday hareketi "Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği" çatısı altında kurumsallaşmıştır. Ayrıca Buğday Derneği çatısı altında organik üretim yapan çiftçiler dayanışma içerisindedir. Organik yöntemler ile üretilen tohumlar ve fideler yine organik üretim yapan diğer çiftçilerden sağlanabilmektedir. Buğday Derneği'nin yürüttüğü Tohum Takas Ağı projesi üreticiler arasında oldukça faydalı bir alışveriştir. Yalnızca tohum ve fide alışverişi değil aynı zamanda kayıtlı üreticilerin birbirleriyle sürekli iletişim ve dayanışma içerisinde olmasını sağlamaktadır. Bu tarz faydalı ağların yanı sıra Buğday 'da çiftçilerin bilgi eksikliklerinin giderilmesi, güncel gelişmelerden ve yapılan yeni çalışmalardan bilgilerinin olması için eğitimler verilmektedir (Vural, 2020: 20).

2.2.2. Turizm Faaliyetleri

Kitle turizminin doğaya verdiği yıkıcı etkileri nedeniyle doğal çevreye karşı duyarlı turistlerin seyahat beklentilerini ve seyahat motivasyonları değişmiştir. Bu da turizm pazarının çeşitlenmesine sebep olmuştur (Ahmadova, 2016: 16).

Ekolojik tarımla uğraşan çiftlikler, tarım turizmi kapsamında tatil çiftlikleri olarak da değerlendirilmektedir. Bu çiftlikler günü birlik ziyaretler ya da belirli bir süre yaşayarak çiftlik hayatını deneyimlemek isteyen misafirlerine konaklama seçenekleri sunmaktadır. Bu misafirlere çiftlikte yeme içme hizmetleri ve çeşitli faaliyetlere katılım imkanları sunmaktadırlar. Bütün bunların yanında tarım ve hayvancılıkla uğraşan işletmelerdir. Çiftliklerde üretilen ürünler, çiftlik evinde konaklama modeli yanı sıra çeşitli meyve ve sebzeleri toprağa ekme, toplama, toprağı işleme, elde edilen ürünlerden reçel yapımı, yağ ve sabun yapımı, yöresel el sanatları, yöresel ürünlerin yapımı, çiftlikteki hayvanların bakımı gibi faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Çiftliğe has çeşitli etkinliklere katılım, çiftliğin bulunduğu bölgenin tarihi ve doğal yerlerinin ziyareti, çeşitli konularda bilgi takası, yaban hayatının gözlemlenmesi ve katkıda bulunulması, rehber gözetiminde orman ve doğa yürüyüşleri, piknik yapmak, atlı doğa turları yapmak, mantar toplama turları gibi sayısız etkinlikler yapılmaktadır (Şekerli, 2015: 12). Günümüzde kırsal bölgelerde turistik faaliyetler kapsamında farklı gruplar ve farklı pazarlara hitap etmek için turistik çeşitlendirmeye gidilmiştir. Kırsal turizm ile yakından ilgili diğer turizm türleri aşağıdaki Tabloda kısaca açıklanmıştır.

Tablo 2.1 Turizm Türleri

Sürdürülebilir Turizm	Çevrenin korunmasına katkıda bulunabilmek amacıyla turizm kaynaklarının kirletilmeden ve tüketilmeden gelecek turist nesillerinin de kullanabilmesi için etkin bir şekilde kullanılmasıdır.
Çiftlik Turizmi (Eko Turizm)	Ekolojik turizmin kısaltması olan Eko-turizm belirli amaçlar için kurulan organik tarım felsefesinin benimsendiği çiftliklerde gerçekleşen doğal kaynakları tüketmeyen, kirlenmeyen ve koruyan bir turizm çeşididir.
Kültür Turizmi	İnsanların kültürel meraklarını gidermek, farklı kültürleri ve yaşayış biçimlerini öğrenmek amacıyla gerçekleştirilen turizm çeşididir. Tarihi anıtları gezmeye yönelik seyahatler, festivaller ve dini ziyaretler olarak örneklendirilebilir.
Yayla Turizmi	İnsanların belirli süreliğine yerleşim alanlarından ayrılarak mevsimsel olarak köylere gidip ve barınma konaklama gibi gereksinimlerini sağlayabildikleri turizm çeşididir. Karadeniz Bölgesi, Türkiye'de yayla turizminde en çok ziyaret edilen bölgedir. Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgesinde de yine yayla turizmi gerçekleşmektedir.
Özel İlgi Turizmi	Herhangi bir mevsime bağlı kalmadan ilgi duyulan hobilerin gerektirdiği dönemlerde çıkılan seyahat çeşididir. Örneğin kuş gözleme turuna katılacak bir kişi diğer turizm türlerinde genellikle tercih edilen yaz ayları yerine kuşların göç ettiği ilkbahar ve sonbahar aylarında seyahate çıkar.

Kaynak: Savgın, 2016: 68

Kırsal turizm ile ilişkilendirilen bir diğer turizm türü de Macera Turizmidir. Dağ tırmanışları, yamaç paraşütü, rafting gibi daha riskli ve heyecan uyandıran aktiviteleri içerir. Bunun haricinde Av Turizmi de yine kırsal bölgelerde yapılabilen bir diğer turizm türüdür (Savgın, 2016: 76).

Günümüzde önemli bir yere sahip olan çiftlik turizmi 1980'li yılların sonlarına doğru literatürde görülmeye başlamıştır. Hem ulusal hem de uluslararası mecralarda detaylı açıklamaları bulunmasına ve pratikte pek çok örneği olmasına rağmen kavramsal olarak hala en çok tartışılan konulardan biridir. Fennell 2001 yılında yayımladığı makalesinde çiftlik turizminin literatürde 80'in üzerinde tanımı olduğunu belirlemiştir. En yaygın kullanılan çiftlik turizmi tanımı ise TIES tarafından "çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını sürdüren, doğal alanlara doğru olan sorumlu seyahat" şeklinde yapılmıştır (Erdoğan, 2014: 4).

Literatürde, çiftlik turizmini analiz etmeye yönelik bazı kavramsal çerçeveler oluşturulmuştur. Örneğin (Buckley, 1994:4) dört ana boyuta dayalı bir çiftlik turizmi çerçevesi geliştirmiştir (Tablo 1.5).

Tablo 2.2 Çiftlik Turizm Çerçevesinin Dört Ana Boyutu

1. Boyut	Ekoturizm doğaya dayalıdır.
2. Boyut	Çevreyi korumaya destekleyicidir.
3. Boyut	Sürdürülebilir bir şekilde yönetilir.
4. Boyut	Çevresel olarak eğitici.

Kaynak: Buckley, 1994: 4

Pedersen (1991: 11) ise çiftlik turizmini beş ana kriter olarak tanımlamıştır.

Tablo 2.3 Çiftlik Turizminin Kriterleri

1. Kriter	Doğal alanların korunması
2. Kriter	Gelir üretiminin olması
3. Kriter	Eğitim
4. Kriter	Yerel ortaklık barındırması
5. Kriter	Katılımlı olması

Kaynak: Pedersen, 1991: 11

Wallace ve Pierce (1996) ise çiftlik turizminin temel yapısına ilişkin daha uzun bir genel bakış sağlar:

Tablo 2.4 Çiftlik Turizminin Temel Yapısının Amaçları

1. Amaç	Etkileri minimuma indirir.
2. Amaç	Farkındalığı artırır.
3. Amaç	Korumaya katkıda bulunur.
4. Amaç	Yerel halkın karar mekanizmasını güçlendirir.
5. Amaç	Ekonomik faydaları yerel halka yönlendirir.
6. Amaç	Yöre halkına doğal alanların keyfini çıkarabilmeleri için fırsat sunar.

Kaynak: Wallace ve Pierce 1996: 859

İnsanların şehir yaşamının olumsuzluklarından uzaklaşarak bir çiftliğe giderek dinlenme, doğal ürünler tüketerek kırsal yaşamını tecrübe etme istekleri, tarım ya da çiftlik turizminin gelişmesinde öne çıkan faktörler arasında yer almaktadır. Çiftlik turizmi, çeşitli isimlendirmede ve farklı uygulamalarıyla gelişmesine rağmen turizm araştırmalarında son yıllarda artık aşına olunan bir kavramdır. Çiftlik turizmi, özellikle son zamanlarda doğaya yönelik yapılan çalışmalarla kendini gösteren ve gelişen bir turizm koludur. Bugün birçok batı ülkesi kırsal turizmi, mali açıdan ve toplumsal bakımdan kalkınma seçeneği olarak tercih

etmektedir. Bunun nedenleri kırsal kesimdeki ekonomik etkinliklerin geçmişe oranla azalması, kırsal sanayinin küçülmesi, tarım sektörünün yeniden yapılanma süreci ve kırdan kente göçten kaynaklı nüfusunun azalması olarak gösterilebilir (Aydın, 2012: 40).

Çiftlik turizminde kaynaklar sürdürülebilirlik doğrultusunda kullanılmaktadır. Kaynaklar bu doğrultuda kullanıldığı için tarım turizmi faaliyetleri kitle turizmine kıyasla çevreyi ve çevresel ürünleri olumsuz olarak daha az etkilemektedir. Bunun yanında ekoloji ve sosyal taşıma kapasitesi gibi sorunlara çözümler getirmektedir. Kırsal bölgelerin ekonomik kalkınmasına sağladığı katkılardan dolayı çiftlik turizmi devlet tarafından desteklenmektedir (Civelek, Dalgın ve Çeken, 2015: 28).

Çiftlik turizminde gelirlerin büyük bir kısmı doğal çevrenin korunmasında ve yerel kültürlerin beslenmesinde kullanılmaktadır. Kırsalda yaşayan kitlenin sosyo-ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlamaktadır (Türkben, Gül ve Uzar, 2012: 49).

Çiftlik turizmi yapmak için gerekli planlama kriterleri:

- Tarım arazilerinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin organik adı altında yürütülebilmesi için kural olarak ana yollara en az bir kilometre uzaklıkta bulunması gerekir.
- Tarım arazilerinde organik tarım ve hayvancılık yapılabilmesi için kentsel atıkların toplu olarak bırakıldıkları alanlara, hidrolik ve termik enerji santrallerine, ağır sanayi tesislerine, reaktörlere, maden işletmelerine en az üç kilometre uzaklıkta olmalıdır.
- Organik tarım ve hayvancılığın yapılabilmesi için bu kriterlere ek olarak çevre kirliliğinden şüphe duyulan alanlarda konu uzmanının raporu istenmektedir. Kontrol ve sertifikasyon kuruluşu tarafından rapora istinaden karar verilir (Gökalp ve Yazgan, 2013: 27).

Çevre kirliliğinin minimum olduğu alanlarda çiftlik turizminin son zamanlarda daha çok bilinir hale gelmesini sağlamıştır. Çiftlik turizmi, genellikle kırsal ekonomileri canlandırmak ve gelir kaynaklarını çeşitlendirmek için sürdürülebilir bir kalkınma seçeneği olarak önerilmiştir. Büyük ölçüde içsel büyüme potansiyelleri üzerine inşa edilmiştir (Gössling'den akt. Ahmadova, 2015: 34).

Çiftlikte çeşitlendirmenin çeşitli biçimleri arasında agroturizm genellikle çiftlikler ve kırsal alanlar için gelişme potansiyeline sahip olarak belirtilir. Özellikle, agroturizmden istihdamı teşvik etmesi, ek gelir sağlaması, kırsal topluluklarda sürdürülebilir istikrarı teşvik etmesi ve ayrıca iyi yönetilen bir kültürel manzaraya katkıda bulunması beklenmektedir (Slavic ve Schmitz, 2013: 272).

2.2.3. Tarım Faaliyetleri

Ekolojik çiftlikler; doğal olmayan sentetik tarım ilaçları, hormonlar ve mineral gübrelerinin tercih edilmesi yerine; doğal yollarla gübreleme yapmak, bitkinin dayanıklılığını arttırmak, nöbetleşe ekim yapmak ve doğal düşmanlardan faydalanarak insan ve çevreye minimum zararı verecek alternatif üretim sistemlerini benimseyen tarım sistemi olan ekolojik tarım sistemi uygulamaktadırlar.

Çiftliklerde uygulanan ekolojik tarım; toplumlara kendilerine yetecek besinleri sağlayabilme imkânı sunar. Herkes için sağlıklı tarım ve sağlıklı gıdanın geleceğini garanti eder. Ekolojik tarım toprağı erozyona ve bozulmalara karşı korur. Zaman içinde toprağın verimliliği artar. Suları ve doğal yaşam alanlarını korur. Ekolojik tarım iklim değişikliklerine karşı toprağın dayanıklılığını arttıran oldukça güvenli bir yöntemdir. Biyolojik çeşitlilik, besin döngüsü, toprağın yenilenmesi ve zararlılardan korunmak için tamamen doğanın sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanır. Doğanın sunduğu ürünleri bugün ve yarın için gıda sağlayan agroekolojik modellere uyumlu olarak saklar ve aynı zamanda da doğanın devamlılığını sağlayarak ona katkıda bulunur (Tirado, 2009).

Bununla birlikte ekolojik tarımsal faaliyetlerin yaygınlaşabilmesi taleple ilgili bir durumdur. Tüketiciler görüntüsü daha estetik daha canlı olan fakat kimyasal olarak yetiştirilmiş meyveleri güzel ve temiz olarak algılasa da bu algı son derece yanıltıcıdır. Niteliğinden ziyade boyut ve görünüşe önem veren değer yargıları tersine dönene kadar gıda kirlenmesi sorunu çözümsüz kalacaktır. Temiz gıdaya erişim için öncelikle tüketicinin bu algısını değiştirmek gerekmektedir (Vural, 2020: 111).

Yenilebilir peyzaj tasarımı hâkim olan ekolojik çiftliklerde yöresel çiftlik hayatının deneyimlenmesi için birçok tarım faaliyetleri gerçekleştirilmekte; tarım yöntemlerini öğretmeye ve mahsullerin üretimine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Çanga ve diğerleri, 2018: 456).

Permakültür tarım ilkelerine göre tasarlanan bu çiftliklerde gerçekleştirilen tarım faaliyetleriyle yörenin iklim özelliklerine uygun temel gıda ihtiyaçları üretilmektedir. Birçoğu yetiştirdiği tahılı çevre köylülere öğüttürüp çeşitli unlar elde etmektedir. Mevsimine göre zeytin, elma, armut, dut, kiraz vb gibi meyvelerin yanı sıra fasulye, mısır, soğan, patates ve biber gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri sebze ve meyvelerin atıklarını da yine tarımsal faaliyetlerde kullanmak üzere çeşitli dönüşüm işlemlerinden geçirmektedirler. Böylelikle sürdürülebilir döngüyü kendi içerisinde dengeli bir şekilde sağlamaktadırlar (Şekerli, 2018: 22).

Konukların ve gönüllülerin katılımıyla beraber, organik tarım felsefesiyle mahsul yetiştirmenin yanı sıra; yenilenebilir yabani ot toplama, yabani mantar toplama, varlığı tehlike altında olan orkide türlerinin yetiştiriciliği yapılmaktadır (Çanga ve diğerleri, 2018:456). Bu faaliyetlere ek olarak süt sağım, peynir üretimi, ekmek yapımı gibi atölyeler ve tohum bankası oluşturmaya yönelik aktiviteler gerçekleştirilmektedir (www.narkoy.com). Salça, reçel, şurup, pestil, konserve, hamur işleri gibi tarımsal kaynaklı ürünlerin dönüştürüldüğü işlemler de gerçekleştirilmektedir (Kılıç ve İşcan, 2019: 2).

2.2.4. Eğitsel Faaliyetler

Çoğunlukla tarım turizmi kapsamında incelenen bu çiftliklerde, konaklamanın yanı sıra ziyaretçilere meyve-sebze yetiştiriciliği, hayvanların beslenmesi ve bakımı, bahçede otların toplanması, ayıklanması, peynir ve şarap yapımının öğretilmesi gibi eğitsel faaliyetler yer almaktadır. Bunların yanı sıra trekking yapmak, ata binmek, bisiklet sürmek, balık tutmak gibi ekolojik aktiviteler yapılmaktadır (Selvi ve Demirer, 2012: 190). Son zamanlarda popülerleşen doğayla uyumlu meditasyon ve yoga gibi etkinlikler de giderek yaygınlaşmaktadır. Çiftliklerde gerçekleştirilen bu tür eğitsel faaliyetleri organize turlar (okul grupları, tur grupları); tarımsal eğitim programları (meyve sebze yetiştiriciliği, ekim, dikim, gübreleme, ilaçlama eğitimleri); doğa eğitimi (doğal yaşam, kırsal yaşama, bitkiler, hayvanlar); demonstrasyonlar (ürün tanıtım programları, çeşitli ürünlerin işlenmesine yönelik eğitimler, el sanatları); kültürel ve sportif turlar olarak sınıflamak mümkündür (Şekerli, 208: 11).

2.2.5. Ekolojik Çiftliklerde Yönetim ve İşletmecilik Faaliyetleri

Örgütlerin yönetimlerindeki temel amaç, örgütsel amaçları gerçekleştirmektir. Örgütsel amaçlar üç başlık altında ele alınabilir (Genç, 2007: 25).

1. Düzen amacı: Örgütün çalışanlarının, örgütte arzu edilen sonuçlara ulaşılması için gereksinim duyulan davranışları göstermeleridir.
2. Kültürel amaçlar: Her örgütün kendine has bir kültürü oluşur. Bu kültür örgüt çalışanlarını temsil etmeli ve onlara uyumlu olmalıdır.
3. Ekonomik amaçlar: Tüm örgütlerin kurulmasındaki amaç, dolaylı ya da doğrudan finansal kazanç elde etmektir, kar sağlamaktır.

Yukarda açıklanan örgütsel amaçların etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi ancak uygun bir yönetim şekli ile sağlanır. Yönetim buna ilaveten analitik, teknik, beşerî ve kavramsal beceriler gerektiren örgütsel faaliyetlerin de yerine getirilmesini sağlar (Genç, 2007: 26).

Geleneksel yönetim tarzına alternatif olarak gelişen sürdürülebilirlik yönetimi ise yönetiminde tüm paydaşların faaliyetlerini dikkate alarak yeşil ürün, yeşil işletmecilik ve yeşil pazarlama gibi kavramlarla ekosisteme bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır (Isayeva ve Kasalak 2016: 187). Sosyal, kültürel, ekolojik ve ekonomik boyutları ile bütünsellik oluşturan eko-köy ve eko çiftliklerin yerel katılımcı süreçleri geliştirdiği, sosyal ve doğal ortamları aktif olarak yeniden düzenlediği ve yenilediği, çevre kirliliğini önlediği, insanların zararlı davranışlarını en aza indirerek doğanın sürekliliğini sağladığı (Bayraktar, 2022: 505) bir yönetimi hedeflediği vurgulanmalıdır.

Tablo 2.5 Yönetim Anlayışındaki Farklılıklar

Temel Varsayımların Ölçütleri	Geleneksel Yönetim Anlayışı	Yeni Yönetim Anlayışı
Varoluş Amacı	Ekonomik büyüme karlılık amacı Hissedarların refahı	Sürdürülebilirlik bilinci Tüm paydaşların refahı
İşletmenin Değerleri	Rasyonellik ve Salt bilgi Kendi Kendine Yeterlilik İş bölümü ve uzmanlaşma	Sezgi ve anlayış/kavrama Tüm parçaların birbiriyle bağlantılı olması ve birbiriyle uyumu İş birliği
Örgüt Yapısı	Hiyerarşik yapı Yukarıdan aşağı karar mekanizması Merkezi otorite	Hiyerarşik olmayan yapı Katılımcı karar alma Merkezi olmayan otorite
İşletme Fonksiyonları	Tüketimi artırmaya yönelik pazarlama Kısa dönemde kar maksimizasyonuna yönelik finansman	Tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik pazarlama Uzun dönemli sürdürülebilir büyümeye yönelik finansman

Kaynak: Isayeva ve Kasalak, 2016: 187

Ekolojik çiftliklerin yönetimi hiyerarşik bir düzene değil, katılımcı ve iş birliğine dayanan ve sorumlulukların paylaşıldığı bir örgütlenmeyi benimsemesi esastır. Ekolojik çiftliklerin yönetim ve örgütlenme modellerini spesifik ele alan araştırmalar yaygın olmamakla birlikte bazı araştırmalarda bu tür çiftliklerin yönetim şekli ve bazı işletmecilik faaliyetlerini yürütme şekli ile ilgili bulgulara rastlanmaktadır:

- Ekolojik çiftliklerin bazıları, “yeni köylüler” olarak ifade edilen kentten kırsala göç ederek çiftçilik yapan aileler tarafından kurulmuştur (Savgın, 2016).
- Eko-köyler ve ekolojik çiftliklerde düzenin sağlanmasında esnek hiyerarşi ya da düşük hiyerarşi modeli yaygındır. Çiftlik sahipleri genel işleyişi sağlamak, faaliyetleri organize etmek için orada bulunmaktadır; faaliyetler gönüllüler, ziyaretçiler ve daimî çalışanlarla birlikte sürdürülmektedir (Ece, 2019: 50). Ekolojik çiftliklerin ve eko köylerin işleyişinde genellikle sorumluluklar sınırlandırılmamakta, paylaşılmaktadır. Çiftlik işlerinde yer alan insanlar kendi

işlerinin haricindeki işlere de katkıda bulunmaktadır. Çiftlik gönüllüleri kişi sayısına göre sorumlulukları paylaşmaktadırlar.

- TaTuTa ya kayıtlı çiftliklerde yapılan araştırmanın sonuçları Türkiye’de faaliyet gösteren ekolojik çiftliklerin büyük bir kısmının aynı zamanda çiftlik-otel olarak faaliyetlerini sürdürdüğü; insan kaynakları, halkla ilişkiler, pazarlama faaliyetlerinin aile işletmesi ölçeğinde yürütüldüğü ve çiftlik sahibinin birçok fonksiyonu üstlendiğini göstermektedir. Yönetici/çiftlik sahibi çiftlik işlerine aktif katılmakta, yönetim işlerini üstlenmekte, eleman ihtiyacı olduğunda alım yapmakta, eğitim faaliyetleri düzenlemekte, organik üretim ve ürün pazarlaması kararlarını almaktadır (Ahmadova ve Akova, 2019).
- Daha erken tarihli bir araştırmada da TaTuTa’ya bağlı 54 çiftlikte çalışan sayısının 1-4 kişiden oluştuğu ve çiftliklerin aile tarafından yönetildiği bulunmuştur (Çeltek, 2014).
- Çiftliklere ulaşmak isteyen ziyaretçiler için bazı acentalarla anlaşma yapılmaktadır. Tutundurma çalışmalarına ilaveten Buğday Derneğinin iletişim kanallarına başvurulmaktadır. Bazı çiftlikler ise görsel, sosyal ve yazılı medyayı etkin bir şekilde kullanmaktadır.
- Ürünlerini organik pazarlarda, online satışlarla ya da çiftliklerde gerçekleştirmektedirler. Bazı çiftliklerin organik ürün markaları mevcuttur.
- Buğday Derneği’nin sosyal sorumluluk projesi kapsamında bazı etkinliklere ev sahipliği de yapan bu çiftlikler ekolojik yöntem, deneyim ve bilgileri paylaşarak; doğa dostu üretim ve tüketim modellerinin desteklenmesine katkıda bulunmaktadır (Ahmadova ve Akova, 2019: 26).
- Çiftlik yapılarına bakıldığında buldukları yöreye göre ürün yelpazeleri, ana faaliyet alanları ve organizasyon yapıları farklılık göstermektedir. Mevcut çiftlikler faaliyet yapıları, aktiviteler, konaklama imkânları ve turistik diğer hizmetler bakımından yer yer benzerlikler gösterebilir de çiftlik turizmi olarak tam anlamıyla bir standartlaşma söz konusu değildir (Savgın, 2016: 157).
- Hatırnaz ve Konaklıoğlu (2021) tarafından yapılan 15 ekolojik çiftlikte yapılan bir araştırmada ekolojik çiftliklerin faaliyetleriyle ilgili karşılaştıkları sorunlar; insan etkileşiminden doğan sorunlar (eko çiftlik yaşantısının felsefesine uygun olmayan beklentiler, tüketim davranışları vb.), doğal yaşamın getirdiği zorluklar (yabani hayvanların üretim alanlarına verdikleri zararlar, hava koşullarının faaliyetleri engellemesi vb.), maddi ve teknik destek eksikliği (alternatif enerji kaynak kullanmanın maliyetlerini karşılayamama, ekolojik bina tasarım eksikliği, gri su ayırımı yapılamaması) olarak belirtilmektedir. Ayrıca yerleşkeler ekolojik ve organik

ürün ticaretinden büyük maddi kazanç elde edemedikleri, eksik olan altyapı ihtiyaçları için teknik ve işgücü desteğine ihtiyaçları olduğu araştırmanın sonuçlarından biridir

- Pandemi dönemi ekolojik çiftlikler için stratejik yönetimin önemini ortaya çıkaran önemli bir süreç olmuştur. Bu dönemde bazı çiftlikler faaliyetlerini durdurma noktasına gelmiş, bazı çiftlikler ise yeni iş geliştirme stratejileriyle faaliyetlerini genişletmiştir. Akın vd. (2021) tarafından yapılan, pandemi döneminde TaTuTa'ya bağlı çiftliklerin uyguladığı stratejilere yönelik bir araştırmanın sonuçları, risk almak istemeyen çiftliklerin faaliyetlerini durdurduğu; diğer yandan pandemi koşullarını iyi değerlendiren ve risk alan çiftliklerin ise ürün geliştirme ve çeşitlendirme (kamp alanları kurma, yeni ürün üretimi), pazar geliştirme (şehir hayatından kaçmak isteyenler), tutundurma (doğaya kaçış sloganı, ekolojik ürünlere artan talep) ve odaklanma (sürdürülebilir tarım) stratejilerini başarılı bir şekilde uygulayarak krizi fırsata çevirdikleri bulunmuştur.

2.3. Ekolojik Toplulukların Dünya ve Türkiye'deki Uygulamaları

Dünyada ve Türkiye'deki uygulamalarda ekolojik çiftliklerin sahiplerinin temel felsefesi, materyalist kültür, modern tarım ve gıda politikalarına bir eleştiri sunarak ücretli emek sisteminden ve piyasadan bağımsız, doğayı bozmadan ve koruyarak, ekolojik bir yaşam tarzı sürdürmektir (Özadık, 2016). Bu amaçları gerçekleştirebilmek ve örnek olabilmek için de faaliyetlerini yürütebilecek ölçüde ekonomik gelir elde etmeyi hedeflemektedirler.

Literatürde genellikle turizm boyutuyla ele alınan ve ekolojik tarım uygulamalarını kapsayan Ekolojik Çiftlikler, Ekoturizm çiftlikleri olarak da tanımlanmaktadır. Bu tarz çiftlikler, sanayileşmemiş ve görece daha bakir doğaya sahip ülkelerde yer almaktadır. Örnek verilecek olursa; Kenya, Kosta Rika ve Belize doğasıyla ön plana çıkan ve ekoturizmde öncü olarak görülen ülkelerdendir. Kosta Rika hem ekoturizmde öncü hem de literatürde geçen ekoturizm faaliyetleri ilkeleri ve tanımına uygun sayılı ülkelerden biridir. Dünyada ekoturizm rotalarının çoğu az gelişmiş veya gelişmekte ülkeler olup bunlar genelde ada ülkelerinden ve dağlık bölgelerden oluşmaktadır. Tüm dünyada önde gelen bölgeler arasında Antartika, Avustralya, Karayipler ve Pasifik Adaları, Orta ve Latin Amerika, Yeni Zelanda, Güneydoğu Asya, Güneydoğu Afrika sayılabilir. Bilhassa Nepal, Kenya, Belize, Kosta Rika, Ekvator, Ruanda, Meksika, Botswana, Endonezya, Yeni Zelanda, Hindistan, Tanzanya, Bhutan, Tayland, Madagaskar ve Avustralya ekoturizmin yaygın bir şekilde tercih edildiği ülkelerdir. (Tetik, 2012: 124) Buna ek olarak Amerika ve Kanada gibi ülkelerde de ekoturizm oldukça

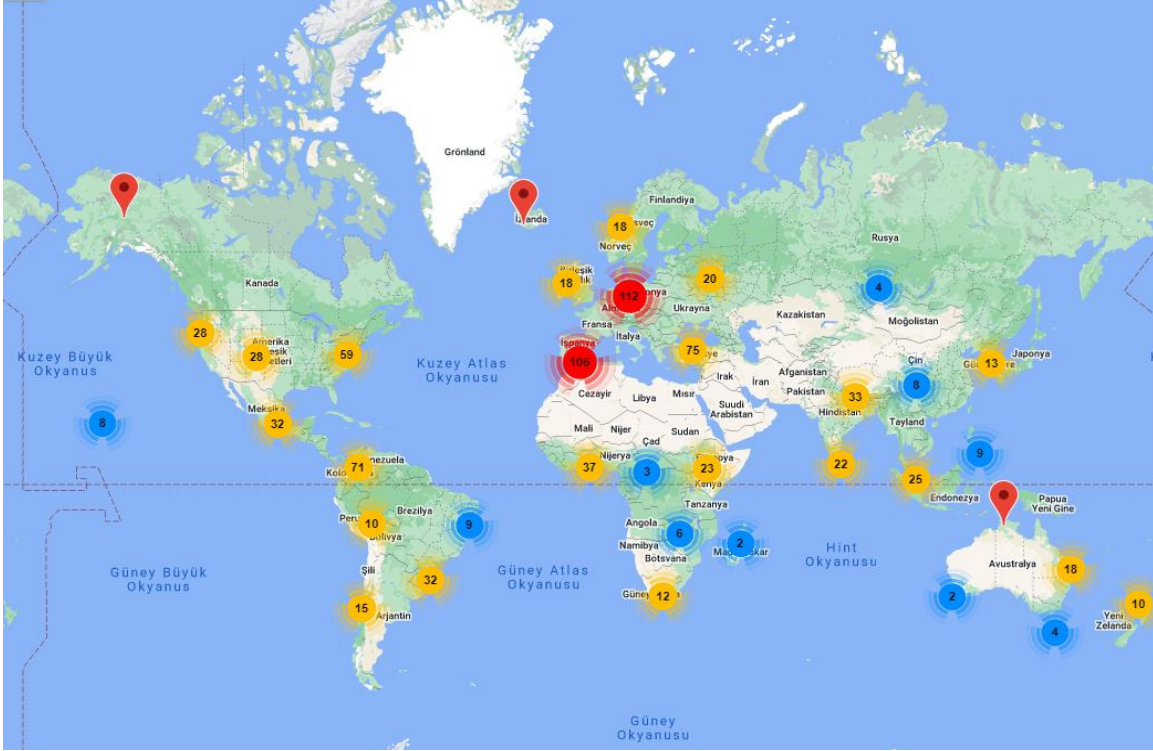

yaygındır. Bu rotalardaki ekoturizm çiftliklerine ziyaretçiler genellikle WWOOF aracılığıyla ulaşmaktadır.

İngiltere, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde ise 1960'lı senelerden itibaren kırsal alanlarda çiftlik gelirlerini artırmak, çevreyi korumak ve bu fikirlerin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla çiftlik turizmini hükümet düzeyinde geliştirmişlerdir (Tetik, 2012). Ekoturizmlerin uygulandığı çiftlikler haricinde yine benzer amaçlara hizmet eden ve Intentional Communities ve GEN bünyesinde Eko köyler bulunmaktadır. Birkaç üyesi olan topluluklardan, 2,000 kişilik topluluklara kadar çok sayıda büyük, orta ve küçük ölçekli eko-köy yerleşimi mevcuttur. Araştırmalar sonucunda 1991 yılında Küresel Eko-köy Ağı GEN kurulmuştur. Kurulmuş olan bu ağ bu tarihten sonra eko-köylerin gelişmesinde büyük katkılar sağlamıştır (Güleryüz, 2013: 80-81).

Küresel Eko köy Ağı, bu tarz yapıların gelişmesi adına bir takım vizyon, misyon ve amaçlar tanımlamıştır. Kendi internet sitesinde tanımlanan vizyonu; *“Gelişmiş bir ekoköy ağı oluşturmak ve bu sayede tüm şehrli aktivistlerin, öğrencilerin, araştırmacıların, yazarların, ülke yöneticilerinin, bilgi ve tecrübe alışverişi yaparak küresel, bireysel ve kolektif olarak sürdürülebilir topluluklar oluşturma kapasitesini arttırmaktır.”* Kuruluşun tanımlanan misyonu ise, *“tüm dünyada sürdürülebilirlik pratiği ile ilgili uygulamaları olan bireylere, organizasyonlara ve yerleşimlere servis veren; liderlik eden bir ağ ve kuruluş olmaktır”* (www.gen.ecovillage.org).

Küresel Eko köy Ağına kayıtlı eko köyler ve bu eko köylerin coğrafi olarak dağılımı kırmızı, sarı ve mavi noktalar ile gösterilmiştir. Kırmızı noktalar en yoğun olduğu, sarı noktalar orta yoğunluktaki yerler ve mavi noktalar en seyrek bölgeleri göstermektedir. Şekil 1'deki haritada çoğunlukla eko köylerin Avrupa ve Kuzey Amerika bölümünde yer aldığı görülmektedir. Haritada kuzeyde bulunan soğuk iklime sahip ülkelerde ise sayı azalmaktadır (Güleryüz, 2013: 80-81).

Şekil 2.1 Küresel Eko-köy Ağı'na (GEN) Kayıtlı Eko köyler

Kaynak: <https://ecovillage.org/projects/map/> (erişim tarihi 05.05. 2022)

Türkiye’de Küresel Eko köyler Ağı’na kayıtlı 11, Buğday Derneği’ne kayıtlı 81 ekolojik çiftlik bulunmaktadır. Yurtdışındakilere kıyasla Türkiye’de bulunanların çiftliklerin bir köy ölçeği kadar büyük değil çiftlik ölçeğinden daha küçük olduğu görülmektedir. Kurulum yılı açısından ise daha genç yerleşimlerdir. Yerel ve küresel ölçekte bakıldığında ise bu tarz yerleşimlerin ekolojik kaygılar ile hareket etmeleri ve ekolojik bilinci arttırmayı amaçlamaları ortak noktalarındandır (Öğlek, 2021: 67).

Türkiye’de Gen ailesine mensup 11 eko-köy aşağıdaki belirtilmiştir (Şekil 2):

1. Bayramiç Yeniköy-Çanakkale
2. Dede tepe Farm-Çanakkale
3. Dutlar Kollektifi (İMECE EVİ)-İzmir
4. Güneş Köy- Ankara
5. Yeryuzu Ecovillage-Sakarya 6. 8100- İstanbul
7. Eco Projekt in South West Turkey-Muğla
8. KNIDIA Eco-Farm-Muğla
9. EKOYER-Niğde
10. Garp eco volunteer
11. Ecovillage in Olympos

Şekil 2.2 Türkiye’de ki Eko-köy Ağı’na (GEN) Kayıtlı Eko köyler

Kaynak: <https://ecovillage.org/projects/map/> (erişim tarihi: 05.05.2022).

Türkiye’de ilk kez eko köy kurma teşebbüsü 1990’lı yılların sonlarında Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinden dağcılıkla uğraşan bir grup tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu girişime “Hocamköy” adı verilmiştir. Anadolu insanının kültürel bilgisini, akademik bilgi ile derleyerek, bölge insanıyla birlikte sürdürülebilir bir kırsal hayat modeli ortaya çıkarmak hedefiyle hareket edilmiştir. Hedeflenen plan doğrultusunda ekonomik açıdan kendine yetebilen; mimari, günlük ihtiyaçların karşılanması gibi çeşitli konularda doğaya uyumlu bir yerleşim modeli tasarlamışlardır. Ancak Kırıkkale Hasandede beldesinde uygulanması planlanan eko-köy girişimi henüz kurulamadan sona ermiştir. Hocamköy eko köyü model girişimindeki başarısızlığın en büyük nedeni, kent ve kırsal arasında sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin farklılığı; girişimcilerin bu farklılıklara yeterince uyum sağlayamamalarıdır. Bu bağlamda eko-köy girişimlerinin karşılaştıkları Türkiye’ye özgü problemleri çözmek üzere bazı yerel dernek ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu kuruluşlar, EKİLAT (Eko-köyler İletişim Ağı), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, EKOYER (Eko-Yerleşkeler Ağı) olarak sıralanabilir.

Gelişmiş ülkelerin tecrübelerinden de anlaşıldığı üzere çiftlik turizmi alanında başarılı olabilmek için en başta tarımsal faaliyetlerin güçlü olması şarttır. Kırsal kesimde ve nüfus yoğunluğunun seyrek olduğu bölgelerdeki insanların ve girişimcilerin önyargılarını kırmak amacıyla ekolojik bir perspektifle farklı bir bakış açısı ve hedef oluşturmak, tarım yasasını ve devletin bu alanı destekleyici politikalarını yeniden düzenlemek çok önemlidir. Kalkınmaya daha kapsamlı etkisinin olabilmesi için endüstriyel tarım ile uğraşan çiftçilerin istiklendirilmesi, bunun gerçekleşmesi çiftlik turizminin gelir bakımından cazip hale gelmesi, yeni ve farklı modellerin kurulması gereklidir. Dünyanın çoğu bölgesinde turistik gezilerin kırsal yörelere doğru yöneldiği ve bu eğilimin artarak devam ettiği kuşkusuzdur. Kırsal

bölgelerdeki tarım çiftliklerinin çeşitlendirmeye yönelerek küçük ölçekli turizm yatırımlarına yönelmeleri, dünyada hızla yaygınlaşmaktadır (Selvi ve Demirer, 2012:189). Özellikle 2019 yılında başlayan pandemi ile dünya genelinde insanlar nüfus yoğunluğunun az olduğu bölgelere ilgi duymaya başlamıştır. Kırsala göç veya dinlenme amaçlı kısa süreli ziyaretlerin yansira büyük şehirlerde yaşayan insanlarda da sağlığın daha da önem kazandığı pandemi ile organik gıda tüketme eğilimi artmıştır. Türkiye’de de bu trendin artmasıyla beraber insanlar ekolojik çiftliklere ilgi duymaya başlamıştır. Ziyaretçiler veya konukların büyük bir bölümü bu tarz çiftliklere WWOOF’un Türkiye’deki temsilcisi olan Buğday Derneğinin projesi TaTuTa ağı üzerinden ulaşabilmektedirler. Bu çiftliklerin tamamı bu ağa üye değildir. Bazıları ise ağdan sonradan çekilmiştir.

Bu çalışmada yer alan ekolojik çiftlikler de Buğday Derneği çatısı altındaki TaTuTa projesine üyedir. Projedeki asıl amaç, Türkiye’de ekolojik tarım ile geçimini sürdüren çiftçi ailelerine gönüllü işgücü ve bilgi desteği sağlamaktır. Böylece ekolojik tarıma teşvik etmek ve bu tarz çiftliklerin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Tarım turizmi işleyişinde ise amaçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Kırsal alanlarda ekolojik tarım yapan aile ve işletmelere ek gelir sağlamak,
- İşgücü temin etmek,
- Ekolojik üretim yöntemleri konusunda karşılıklı bilgi ve deneyim takasını sağlamak,
- Kültürlerarası alışverişin sağlanmasına katkıda bulunmak,
- Üretici-tüketici arasındaki ilişkilerin şeffaflaşmasına yardımcı olmak,
- Ekolojik yaşam ve karşılıklı sorumluluklar hususunda ortak bilincin geliştirilip güçlendirilmesine katkı sağlamak (www.tatuta.org).

Şekil 2.3 Buğday Derneği Çatısı Altındaki TaTuTa Çiftlikleri

Kaynak: Buğday, <https://wwoofturkey.org/tr/hosts/search>, Erişim Tarihi: 18.05.2022

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKDENİZ VE EGE BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN EKOLOJİK ÇİFTLİKLER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ekoloji, ekonomi ve sosyal boyutlar arasında denge sağlamayı merkezine alan sürdürülebilir kalkınma paradigması doğrultusunda, tüm Dünyada uzun bir süredir mevcut olan ve sayısı artmaya devam eden ekolojik çiftlikler, Türkiye’de de giderek yaygınlaşmaktadır. Bu araştırmanın amacı Akdeniz ve Ege Bölgesinde yaygınlaşan ve tarım ve turizm alanında faaliyet gösteren ekolojik çiftliklerin kuruluş motivasyonlarını ve işletme fonksiyonları açısından sürdürülen faaliyetleri, kurucularının anlatıları üzerinden incelemek, ekolojik çiftliklerin yönetsel ve örgütsel karakteristiklerini ortaya koyabilmektir. Ekolojik çiftlikler üzerine yapılacak çalışmaların artması, bu tür örgütlenme modellerinin daha iyi anlaşılmasına, faaliyetlerin sürekliliği konusunda destekleyici politikaların geliştirilmesine; kırsal kalkınmanın toplumun geleceği için öneminin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel tasarıma göre yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, incelenen olgulara yönelik sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki biçimini anlama uğraşı içinde yürütülen araştırmalardır. Araştırmacıdan, olay ve olguları kendi bağlamında analiz etmesi, yorumlamaya ve anlamlandırmaya çaba göstermesi beklenir (Baltacı, 2019). Bu araştırmada da ekolojik çiftlikler, kurucularının deneyimlerine, algılamalarına başvurularak açıklanacaktır. Araştırma süreci, ekolojik çiftliklerin seçimi, görüşmelerin gerçekleştirilmesi, görüşme notlarının araştırmanın amacı çerçevesinde kategorize edilmesi ve ulaşılan sonuçların değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır. Araştırma için Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan gerekli izin alınmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın saha kısmı için ilk aşamada, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği’nin 2003 yılında hayata geçirdiği Tarım Turizmi Bilgi ve Tecrübe Takası (TaTuTa) projesi kapsamında Akdeniz Bölgesinde faaliyet gösteren 14 ekolojik çiftlik örneklem olarak hedeflenmiş ve 2020 yılının Ağustos ayında Üniversite’nin Etik Kurul’dan izin alınmıştır. Bununla birlikte pandemi döneminin olağanüstü koşullarına bağlı olarak seyahatlerin

kısıtlanması ve çiftliklerin ziyaretçi kabul etmemesi nedeniyle planlanan görüşmeler 2020 yılında gerçekleştirilememiştir. Ertelenen saha araştırması kısmı, 2021 sonbahar-2022 kış aylarında, gerçekleştirilebilirlik, erişilebilirlik ve gönüllülük esasları (Creswell, 2007) temel alınarak, araştırmaya katılmayı kabul eden 7 ekolojik çiftlikte tamamlanabilmiştir. Araştırmaya katılan çiftlikler: Burdur Lisinia Doğa Proje Alanı, Kaş Elbademi Çiftliği, Elmalı Tanal Çiftliği, Muğla Ali Kışlak Ormanı, Fethiye Pastoral Vadi Ekolojik Çiftliği, Yonca Lodge ve Ayşe-Cengiz Genç Çiftliğidir.

3.2.2. Veri Toplama Aşaması

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşmeler, örnekleme oluşturanların, araştırma konusu ile ilgili bilgi, duygu, düşünce ve deneyimlerini detaylı olarak açıklayabilmesi nedeniyle (Baltacı, 2019) derinlemesine veri geliştirmeye katkı sağlayan veri toplama yöntemidir. Bu araştırmada veriler, ekolojik çiftliklerin kurucuları ile çiftlik ortamında derinlemesine yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Ayrıca çiftliklerin web sayfaları ile, basında çiftliklerle ilgili çıkan haberler de incelenmiştir. Her görüşme yaklaşık bir saat sürmüştür, görüşmelerde ses kaydı alınmıştır.

Görüşme soruları aşağıdaki konular çerçevesinde hazırlanmıştır. Görüşmenin seyrine göre bazı sorular iç içe sorulmuş, sırası değiştirilmiş; detaylı cevaplanmayan sorulara bir süre sonra tekrar dönülmüştür. Katılımcılara yönetilen görüşme sorularının içeriği aşağıdaki gibidir:

- **Genel tanımlayıcı bilgiler:** Kurucuya yönelik bilgiler (yaş, eğitim, meslek); çiftliğin kuruluş süreci, tarihi, amaçları, kuruluş motivasyonu, temel prensipleri; faaliyetlerin konusu (üretilen ürünler ve diğer faaliyetlerin detayları); yerleşik ve geçici yaşayan, çalışan, ziyaret eden kişi sayısı ve özellikleri
- **Çiftliğin yönetimi, örgütsel işleyişi, işletmecilik fonksiyonları ile ilgili bilgiler:** Çiftliğin yönetim, işleyiş ve işletme fonksiyonlarına yönelik detaylı bilgiler (yönetim tarzı, üretim, finans, pazarlama, satış, dağıtım, insan kaynağı; başlıca gelir ve gider kalemleri, sorunlar, tehditler, önlemler).

3.2.3. Verilerin Analizi

Kayda alınan görüşme notlarının yazılı hale getirilmesinden sonra anlatılanlar, araştırmanın amacı doğrultusunda düzenlenmiştir. Ayrıca çiftliklerin web sayfalarında yer alan bazı bilgilerden ve incelenen çiftliklerle ilgili basında çıkan haberlerden de yararlanılarak, çiftliklerin kuruluş ve işleyiş süreçleri detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

3.3. Bulgular

Aşağıda önce kuruculara ve çiftliklere yönelik tanımlayıcı bilgiler verilmiştir. İzleyen aşamada ise çiftliklerin faaliyetleri ile ilgili konular, kurucularla yapılan görüşme notlarında alınacak doğrudan ifadeler ile ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Katılımcılara ve Çiftliklere Yönelik Tanımlayıcı Bilgiler

Görüşülen çiftliklerin özellikleri ve kuruculara yönelik bilgiler toplu olarak Tablo 3.1'de yer almaktadır.

Çiftliklerin 5'i, 2004-2006 yıllarında kurulmuştur. En eski tarihli çiftlik 1996 yılında Elmalıda kurulan Tanal Çiftliğidir. Ali Kışlak ormanı ise 2011 yılında faaliyete geçmiştir. Ekolojik çiftliklerin faaliyet alanları 5000 m²- 320.000 m² arasında değişmektedir. Faaliyet konuları ağırlıklı olarak ekolojik tarım ve turizmdir. Burdur'da bulunan çiftlik, tıbbi aromatik bitki üretimi yanında yaban hayatına yönelik rehabilitasyon çalışmaları yapmaktadır. Kurucuların formasyon olarak farklı mesleklerden (veteriner, biyolog, işletmeci, ressam, bilgisayar mühendisi ve mimar) geldiği görülmektedir. Sadece 1 kurucu çiftçidir. Bu kişilerin ekolojik çiftçilik faaliyetlerine yönelik detaylı bilgiler bulguların ilerleyen aşamasında verilecektir. Çiftlikler kurucular ve aile üyeleri tarafından yönetilmektedir. Çiftliklere düzenli olarak ziyaretçi kabul edilmekte ve faaliyetlere gönüllülerin katılımı sağlanmaktadır.

Tablo 3.1 Görüşülen Çiftliklere Yönelik Tanımlayıcı Bilgiler

Çiftlikler	Kuruluş Yılı/Yer	Kurucu Bilgileri	Faaliyet Konusu	Ürünler	Çalışan Sayısı	Gönüllü Çalışan Sayısı (Yıllık)	Ziyaretçi/Konuk Sayısı (Yıllık)
Lisinia Doğa Proje Alanı	2005/Yeşilova-Burdur 300.000 m ²	E/52 Veteriner	Yaban Hayat Rehabilitasyon Merkezi, Tarımsal üretim, eğitim projeleri, kafe	Çeşitli, sebze, meyve ve tıbbi aromatik bitki üretimi	4 aile üyesi devamlı, 7-8 kişi tam zamanlı çalışan ve ekim ve hasat dönemi geçici tarım işçileri	Pandemi öncesi: 1000	Pandemi öncesi: 400.000
Kaş Eko-Elbademi Çiftliği	2004/Çukurbağ-Antalya 53.409 m ² , (kiralık araziyle 70.000 m ²)	E/54 Ressam	Tarımsal üretim ve satış	Badem, zeytin, keçiboynuz, nohut, susam üretimi ve işlenmesi	3 aile üyesi devamlı, hasat dönemi geçici işçiler	Pandemi öncesi: 10-15	Pandemi öncesi: Eko-Elbademi Çiftlik-0 Eflatun-200 konuk (3 yıl önceki sayı)
Tanal Çiftliği	1996/Elmalı-Antalya 100.000 m ²	E/53 Çiftçi	Alternatif tarım üretimi	Tahıllar, baklagiller, sebze meyve, hayvansal gıdalar	3 aile üyesi devamlı, Zaman zaman gönüllüler veya geçici işçiler	Pandemi öncesi: 10-15	Pandemi öncesi: 2-3
Fethiye Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği	2006/Fethiye-Muğla 42.000 m ²	E/73 Mimar	Eko Turizm	Portakal, limon, enginar, aromatik bitkiler	6 aile üyesi devamlı, gönüllüler	Pandemi öncesi: 7-8	Pandemi öncesi: 40-45
Ali Kışlak Ormanı	2011/Seydikemer-Muğla 320.000 m ²	E/59 Bilgisayar Mühendisi	Orman ve doğal tarım	Zeytin ve tıbbi aromatik bitkiler	1 kişi ve gönüllüler	Pandemi öncesi: 9-10	Pandemi öncesi: (60-70 günü birlik ziyaretçi)
Yonca Lodge	2005/Yanıklar Köyü-Muğla 5000 m ²	E/39 İşletmeci	Eko Turizm	Zeytin, portakal, limon, enginar, avokado, pepino,dut,sebze	1 aile üyesi devamlı 10 kişi tam zamanlı çalışan, zaman zaman gönüllüler veya geçici işçiler	Pandemi öncesi: 6-7	Pandemi öncesi: 500-600
Ayşe-Cengiz Genç Çiftliği	2004- Yeşilüzümlü Köyü-Muğla 40.000 m ²	E-K/68-63 Biyolog	Orman ve doğal tarım	Orman ürünleri ve enginar, yerelması, bakla, bezelye, kuşkonmaz, kekik, enginar, mercanköşk gibi organik sebze ve meyveler	2 aile üyesi devamlı, gönüllüler veya geçici işçiler	Pandemi öncesi: 50-60	Pandemi öncesi: 60-70

3.3.2. Ekolojik Çiftliklerin Faaliyetleri ve Yönetsel Süreçleri

Bu bölümde görüşmelerin gerçekleştirildiği çiftliklerin kuruluş süreçleri ve sürdürdükleri faaliyetlerin içeriği görüşmelere katılan kurucuların ifadelerinden doğrudan

alıntılarla aktarılacak ve web sayfalarında yer alan bilgiler ve basında çıkan bazı haberlerle de desteklenecektir.

İlk olarak araştırma yapılan çiftliklerin tamamında faaliyetlere katılanların birbiriyle etkileşim halinde olduğu düşük hiyerarşi içeren bir modelin varlığı gözlenmiştir. Literatürde bu tip yönetim modelinin ekolojik çiftliklerde yaygın olduğu vurgulanan bir konudur. Çiftliklerde iş gücünü karşılayan geçici ve daimî çalışanlar ile gönüllülerin takım çalışması ve işbirliği halinde olduğu görülmektedir. Yönetimsel yetkinliklerden olan sorumluluk paylaşımı da 7 ekolojik çiftliğin tamamında mevcuttur. Çiftliklerde aile üyeleri haricinde tam zamanlı çalışanların bulunduğu 2 çiftliğin (Lisinia ve Yonca Lodge) diğer 5 çiftliğe göre daha belirgin bir hiyerarşik yapısı olduğu söylenebilir. Aile üyeleri (anne, baba, çocuk) işbölümü içinde görev ve sorumlulukların yönetimini paylaşmıştır. Tamamında iletişim yapısı enformeldir. Kontrol edilmesi güç dış etkenlerin bulunduğu bir çevrede varlıklarını sürdüren ve yenilikçi projeler geliştiren bu işletmelerin düşük belirsizlikten kaçınma eğiliminde oldukları görülmektedir. Aynı zamanda aile çiftliği niteliği taşıyan bu ekolojik çiftliklerden yalnızca 2 tanesi (Tanal ve Yonca) 2. nesil tarafından yönetilmektedir. Henüz kuruluşunun ilk nesli tarafından yönetilen 5 çiftlik ise faaliyetlerini sürdürme eğilimindedir.

3.3.2.1. Lisinia Doğa Proje Alanı

Bu proje, doğanın ve doğal hayatın devamı ve gelecek kuşaklara aktarımı amacıyla veteriner Öztürk Sarıca tarafından 2005 yılında Burdur Karakent köyü yakınlarında ve göl kenarında başlatılmıştır. O yörenin en eski çağlardaki adı olan Psidya'nın en önemli merkezlerinden biri Lisinia'dır. İşletme ismini buradan almaktadır. Lisinia, doğmakta ve batmakta olan güneşin, ay ışığının suya düşen yansıması anlamına gelmektedir. Sarıca, projenin ortaya çıkmasını çocukluğundan beri doğayla iç içe yaşamasıyla ilişkilendirmektedir. Tabiattaki bütün canlı ve cansız varlıklar arasındaki sonsuz uyum işletmeciyi her zaman çok etkilemiştir. Bunun yanı sıra özellikle son otuz yılda tabiatın teknolojik etkenlerle kirlenmesi bunun sonucu olarak da giderek yaygınlaşan kanser vakaları veteriner hekim Sarıca'nın, doğal hayatın devamlılığı ve sonraki kuşaklara aktarılması amacıyla proje geliştirmeye karar vermesine neden olmuştur. Merkezin web sayfasında Öztürk Sarıca'nın ve Lisinia'nın hikayesinin "Ardıç" ağacıyla başladığı belirtilmektedir. Ardıç ağacı, suyu çok az tüketen ister susuz ister sulak her yerde yaşamını sürdürebilen bir ağaçtır. Ağacın yere dökülen tohumlarıyla beslenen ardıç kuşları vasıtasıyla tohumları tekrar toprağa dönen ve gölgesiyle insanlara fayda sağlayan bir ağaçtır. Ekolojik çiftliğin ortaya çıkışındaki ilham, ardıç ağaçlarından gelmektedir. Üç yıl süren resmi işlemlerden sonra Lisinia, Türkiye'de ilk Yaban

Hayatı Merkezlerinden birisi olarak resmiyet kazanmıştır (<https://www.lisinia.com/tr/lisinia-doga.html>):

...Önümüzdeki geçen yirmi yıla baktığımızda yirmi yıl önce her şey daha kapitaldi, doğanın ismi geçmiyordu. Doğa tükenir mi? Sular tükenir mi? Böyle bir kaygı yoktu. İnsanların bir araya gelip bu konu hakkında çaba göstermesiyle, insanların bireysel mesajlarıyla birlikte günümüzde bu konuya daha bilinçli yaklaşıyor. Lisinia'da da Doğaya ilişkin bilinçlendirme projeleri yer almaktadır. 9 ana proje ile başladık. 9 ana projenin tamamını gerçekleştirdik. Bu proje detayları Lisinia.com.tr'de ayrıntılı olarak yer almaktadır. Orada sekiz tanesi bulunmaktadır sadece Fitoterapi ve homeopati projesini bulamazsınız...

Kurulduğu günden bu yana çalışmalarını hiçbir maddi destek ve hibe almadan sürdüren Lisina Doğa Proje Alanında dokuz proje yürütülmektedir. Bu projeler kısaca şu şekilde açıklanabilir:

-Kansersiz Gelecek Elimizde: Birçok yakınına kanserden kaybeden Sarıcı, başlattıkları bu projeye kansere yol açan ve artıran nedenlere dikkat çekildiğini ifade etmektedir. Temel amaç kanser konusunda toplumsal farkındalığı artırmaktır. Bu kapsamda konuyla ilgili okullarda eğitim verilmekte, merkez bünyesindeki arazilerde ilaçsız tarım yapılmakta, ata tohumu kullanılmakta, ziyaretçilere doğal beslenme bilgisi verilmektedir:

...Çiftliğin kuruluşuna beni yönlendiren esas nedenler ailemde görmüş olduğum kanserlerdir. Kanserler gerçekten sonuçsuzdur. Şu an için halen bir tedavisi bulunmamaktadır. Tedavi ile ömürler uzatılmaya çalışılıyor ama sonuç yok, önemli olan insanların buna yakalanmaması. Yakalanmaması noktasında da sebep olan şey, tamamen doğanın kirletilmesi ve insanların kirli bir hayat sürmesi....Biz bu zamana kadar projelerimizde bu kirli hayatı sadece doğa anlamında çevresel anlamlarda ele almaya çalıştık.

Kanser vakalarının artışı zararlı kimyasalların, sigaradan daha fazla etkiye sahip olduğunu belirten Sarıcı, bitkisel kaynaklı tedavi şekillerinin çağımızda en önemlilerinden kabul edilen homeopati ve fitoterapi konusunda uzmandır. Lisinia'da yetiştirilen tıbbi aromatik bitkilerden yararlanarak, bitkisel destekleyici yöntemler hakkında ziyaretçilere merkezde bilgi verilmektedir:

..Batı tıbbının şarlatanlık olarak gördüğü doğu tıbbının ise tamamen sahip çıktığı bitkisel tedaviler, tüm dünyada çocuklara ve yaşlılara kullanılan yöntemdir. Çünkü ilaçların yan etkisi yok. Milyonda bir dozlarla yapılıyor. Örneğin öksüren bir insana öksürten bir bitki milyonda bir dozlarla verilir, dolayısıyla yan etkisi yoktur. Hastalık bünyeye hatırlatılır. Bir anlamda aşı ile tıbbi tedavi arasında bir yöntemdir.

-Lisinia Doğa Okulu: 2011 yılında başlatılan bu proje kapsamında Burdur ili, ilçeleri ve köylerinde bulunan ilköğretim ve liselerde eğitimine devam eden öğrenciler, doğa okulu programına katılmakta ve su kaynaklarının israf etmeksizin kullanılması, küresel ısınma, iklim değişikliği, yaban hayatı, organik tarım teknikleri zararlı kimyasallar ve kansere etkileri

konularında eğitim almaktadırlar. Eğitimler köy kahvelerinde de verilmektedir. Doğa eğitimlerinde yaş kısıtlaması olmadan herkese açıktır. Kapalı alandaki bir saatlik kısa bir eğitim sonrası proje alanının gezilmesiyle verilen eğitim pekiştirilmektedir. Kısıtlı şartlarda ve oldukça az bir sürede misafirlerin kafasında doğaya, gelecekteki yaşamlarına dair soru işaretleri oluşturarak bireysel düşünce açısından farkındalık uyandırmaktır (<https://www.tuvart.net/lisinia-doga-ozturk-sarica>).

-Yerli Bitki, Hayvan Türlerinin Üretimi ve Gen Muhafaza: Yerkürede yetişen pek çok meyve ve sebze türünün gen merkezi Türkiye’de bulunmaktadır. Bu proje kapsamında yerli bitki ve hayvan ırklarının tespit edilmesi ve yetiştirilmesi çalışmaları yapılmaktadır. Merkezde yetiştirilen bütün ürünler yüzyıllardır bu yörede yetiştirilen, bölgeye ait tohumlardır ve Öztürk Sarıca tarafından zaman içerisinde bu yörenin tüm köylerinde yapılan veterinerlik çalışmaları sonucu köylülerden toplanmış; ekim-dikim çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Gen bankası kurulma çalışmaları ise sürmektedir.

-Lisinia’dan Dünya’ya: Yaşamak için Burdur Gölünü Yaşat: İklimsel değişiklikler, yanlış tarım uygulamaları gibi nedenlerle kurumaya yüz tutan Burdur gölünün koruma altına alınması amacıyla az su tüketen bitkilerin üretimini yapmak, okul ve köylere konuyla ilgili eğitim, küresel çevre derneği ile işbirliği içinde organizasyonların gerçekleştirilmesi, bu proje kapsamında öne çıkan etkinliklerdir. Lisinia Doğa Proje alanı içerisinde ve merkeze bağlı olarak farklı projelerde kullanılan arazilerin tümünde (195 dekar) damlama sulama yöntemi ile tarım yapılmaya başlamıştır. Özellikle bölgedeki civar köylerin tümünde kullanılan salma sulama yöntemleri ile normal şartlarda 35 dekar alan sulanmaktayken, geliştirilen sistemle aynı miktardaki su ile 195 dekar alan sulanabilmektedir. Bölgede bir ilk olma özelliği taşıyan bu uygulama, projenin önemli kilometre taşlarından biridir:

..Bu proje ile Lisinia Doğa Proje Alanında susuz yetişen bitkileri yaygınlaştırmaya ve tanıtmaya çalışıyoruz....

..Bu bölgelerde çiftçiler genellikle mısır ve yonca yetiştirir. Bu bitkiler aşırı su ister ve gölün yeraltı sularını tüketir. Aşırı sulamanın önüne geçmek için aromatik bitki yetiştirme projesini hayata geçirdik. Damlama sulama yöntemi ile yetiştirdiğimiz gül projesiyle yüzde 75 su tasarrufu sağladık.

-Lisinia Enerjisini Doğadan Alıyor: Merkezde temiz enerji projesi kapsamında güneş panelleri sistemi kullanılmaktadır. %100 temiz enerji projesi kapsamında, aynı anda güneş, rüzgâr ve sudan yararlanılan sistem üzerinde projelendirme çalışmaları başlamıştır:

...Burada yetiştirilen bitkiler %100 temiz enerji yetiştirmektedir. Örneğin gül esansiyel yağı yaklaşık 320 megahertz elektrik enerjisine sahiptir. Onun için gülün iyileştirici bir etkisi vardır...

-Yaban Hayat Rehabilitasyon Merkezi: 2011 yılında tüm masrafları Öztürk Sarıca tarafından karşılanmak üzere Orman ve Su İşleri Bakanlığına 10 yıllığına hibe edilen bu projede: Burdur Gölü havzasından özellikle avcılar tarafından vurulmuş, kimyasallar

tarafından zehirlenmiş, çeşitli hastalıkları olan yaban hayvanları merkezde tedavi edilmiş ve tekrar doğaya kazandırılmıştır. 2021 yılında proje sonlandırılarak rehabilitasyon merkezindeki hayvanlar, Doğa Koruma ve Milli Parklar ekiplerine teslim edilmiştir (<http://www.gunhaber.com.tr/haber/Lisinia-Yaban-Hayati-Rehabilitasyon-Projesi-sonlandirildi/488980>).

-Ekolojik Üretim ve Doğa Dostu Tarım Uygulamaları: Bu projeye, Organik Tarım Sertifikalandırma işlemlerine başlanmış, IMO Sertifikasyon kuruluşundan ekolojik üretim sertifikası 3.yılın sonunda alınmaya hak kazanılmıştır. Bu kapsamda tarlalar dinlendirilmiş, meyve, sebze üretimi yapılmış; gül ve lavanta gibi bitkilerin üretimi gerçekleştirilmiş; ürünler ziyaretçiler ve gönüllüler ile tüketilmiştir:

Sattığımız ürünler daha ziyade insanların sağlığı ile ilgili ürünlerdir. Bu ürünleri almadan önce projeyi tanımaları lazımdır. Aslında ürünleri biz projeyi tanımaları anlamında bir araç olarak kullanmaktayız. İnsanlar gelsinler projeyi tanısinlar ona göre ürün alsınlar ki güvenilmeyen ya da ne olduğu bilinmeyen şeylerin alınmasının insanlara bir faydası yoktur diye düşünüyorum. İnsanların bir ürünün faydasını ancak çevresel şartlarını da görerek nerede yetiştiğini bilerek göreceğine inanıyorum...

-Gönüllü Doğa Koruyucusu: Proje kapsamında merkeze gelen gönüllü bireyler, yukarıda belirtilen projelerin eğitimlerine ve faaliyetlerine katılarak eğitmen eğitimi almakta ve sonrasında bölgedeki okullara ve merkezlere eğitim vermektedirler.

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Çiftlik bir aile işletmesi olduğundan organizasyon yapısı ve işleyişi aile üyeleri tarafından üstlenilmiştir. Öztürk Sarıca genel müdür, eşi işletme koordinatörü, oğlu ise alan sorumlusudur. Tüm pozisyonlar ve birimler Sarıcı, eşi ve oğullarına bağlıdır. Görev tanımları büyük oranda belli olup, tarımsal faaliyetlerde çalışanlar, kafe kısmında çalışanlar, hayvanların bakımı için çalışan kişiler için ayrı ayrı tanımlanmıştır. Çalışma saatleri yevmiye usulü çalışanlar için 08.00-17.00 arasındır; aile üyeleri için mesai saati sınırlaması bulunmamaktadır.

Çiftliğin içerisinde bulunan ve ziyaretçilerin ağırlandığı yeme-içme servisi bulunan LisiniaCafe tam zamanlı çalışanlar tarafından işletilmektedir. Bu birimin kendine ait organizasyonu bulunmaktadır.

Çiftlik faaliyetlerinin tanıtımında Buğday Derneği'nin kısmen etkili olduğu söylenebilir. Pandemi dönemi gönüllü kabul edilmemekle birlikte gönüllülerin çalıştığı dönemde çoğunun TaTuTa'dan ziyade Workaway aracılığıyla yurtdışından geldiği belirtilmiştir ([./././AppData/Roaming/Microsoft/Downloads/1.Lisinia Doğa Proje Alanı.docx - msocom 1](http://www.gunhaber.com.tr/haber/Lisinia-Yaban-Hayati-Rehabilitasyon-Projesi-sonlandirildi/488980)). 2017 yılı verileri, merkez kurulduğundan beri 120 binden fazla ziyaretçi, 5000

üzerinde gönüllü kabul etmiştir. Gönüllüler 3-4 kişi olarak odaları ücretsiz olarak paylaşmaktadırlar. Çiftlik barınma ve beslenme için herhangi bir ücret talep etmemektedir. Gönüllüler ise üretime destek olmaktadır Ayrıca merkez kapsamında verilen eğitimler neticesinde gönüllüler “doğa koruyucusu” belgesi almaktadırlar (<https://yolvemacera.com/burdurda-dogal-yasam-koyu-lisinia-doga/>).

Diğer yandan yapılan işler niteliğine göre ayrı bölümlerde yürütülmektedir. Ekim-dikim ve üretim yapılan arazi, aromatik bitkilerin yağ sıkımları için makinelerin olduğu kapalı alan, kafe kısmı, üretilen ürünler için satış ofisleri, eğitimler için salonlar ve yaban hayvanların rehabilitasyonları için ayrı bölümler bulunmaktadır. Bölümlerde 1 veya 2’ser kişi olmak üzere 7-8 tam zamanlı çalışanlar bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde bunlara ek olarak yevmiye usulü çalışan işçiler mevcuttur.

Üretim işleri, genel müdür ve çoğunluğu yevmiye usulü çalışan işçiler tarafından birlikte sürdürülmektedir. Benzer bir şekilde finans-muhasebe işleri kapsamındaki kaynak yaratma, gelir-gider dengesi, ödemeler gibi finansal faaliyetler de genel müdürün sorumluluğundadır.

Pazarlama faaliyetleri açısından projelerin tanınırlığının yurt dışında da yüksek olması ve ekolojik ürünlerin yoğun talep görmesi nedeniyle satış baskısı çekilmemektedir. TaTuTa gibi organizasyonların pazarlama faaliyetlerinde etkisi mevcuttur. Çiftliğe düzenlenen turlar sayesinde de çiftliğin tanınırlığı artmaktadır. Ürünlerin satışı toptan olarak yapılmaktadır. Ayrıca çiftliğe gelen ziyaretçilere perakende olarak satılmaktadır.

Çiftlikte farklı projeler kapsamında yetiştirilen meyve, sebze, aromatik bitkilerin satışı yine çiftlik alanında kurulan satış ofisleri ve WhatsApp üzerinden gerçekleştirilmekte; bunun dışında merkezden toptan alım yapan aracı firma ise ürünleri ihraç etmektedir. Çiftliğin başlıca gelir kaynağını lavanta, kekik ve gül oluşturmaktadır. Yaklaşık 3000 dekarda üretim yapılması nedeniyle en yüksek gider kalemi, işçilik maliyetleridir. Günlük ortalama yevmiyeli işçi sayısı 100 kişi civarındadır:

Ürünlerin satışı için bir internet sitesinden yapılmamaktadır. Genelde Çiftlikte kurulan satış ofislerinden ürünlerimizi alan ve memnun kalan insanlar bize WhatsApp üzerinden ulaşarak tekrar sipariş vermektedirler. Kargo ile gönderiyoruz. O noktada biz biraz kapitalizmden uzaktayız, ürünleri satmak için özel bir çabamız yok. Bunun dışında toptan satış yapıyoruz. Toptan satış yaptığımız aracı firmada ihracat yapmaktadır.

...Yaygınlaştırmak istediğiniz ürünün fidesini de üretmek zorundasınız. Aksi takdirde ürünler fahiş fiyatlara mal olur. Bu da çok sayıda işçi gerektiriyor. Susuz yetişen bitkileri yaygınlaştırmaya ve tanıtmaya çalışıyoruz. Bu da emek istiyor...

Çiftlikteki üretim ve satış faaliyetlerinin performansı, çalışanların performanslarından daha ön plandadır. İşletmenin toplam performansı yıllar arası karşılaştırma ile belirlenmektedir:

Burası bir çiftlik olduğu için performans değerlendirme çalışan bazlı olmaktan ziyade işletme bazlıdır. İşletme kendi performansını değerlendirerek gelecek yıllar için plan yapmaktadır. Her geçen yıl bir sonraki yılın göstergesidir. Yatırımlar ve diğer beklentiler bu yönde şekillendirilir. Bir sonraki yıl neler olabileceği ve nasıl gidebileceği geçmiş yıllara göre tahmin edilmektedir. Performans değerlendirme geçmiş yıllardaki ziyaretçi sayıları, satışı yapılan ürünler ve alınan geri bildirimlere göre kıyaslanarak yapılmaktadır. Tutulan kayıtlar kıyaslanmaktadır. Orta vadeli performans değerlemeler yapılmaktadır.

Üretim alanının büyüklüğü ve coğrafi olarak gölün yakınında konumlanmış olması çiftliğin güçlü yönlerini oluştururken, işletmenin en önemli tehdidi girdi fiyatlarındaki artıştır. Girdi fiyatlarındaki artışın devam etme ihtimali en önemli risktir. Doğaya bağımlı olmak, tüm tarımsal faaliyetler gibi Lisinia Çiftliği için de önemli bir tehdit unsurudur:

...Doğa karşısında aciziz ve nasıl yönlendirirse öyle yapıyoruz zayıf yanımız doğa, aynı anda güçlü yanımız da doğa çünkü zaman içerisinde öğrettiği ve güçlendirdiği pek çok şey bulunmaktadır. Doğa önce insanı çarpar sonra onunla uyum içerisinde yaşamayı öğrenirsiniz.

3.3.2.2. Kaş Elbademi Çiftliği

İsmi, elle kolayca kırıldığı için “elbademi” olarak adlandırılan bir badem türünden alan çiftlik, Kaş’ın Çukurbağ Köyü’nde 3 farklı yerleşkede doğa dostu tarım yapan bir çiftliktir.

Kurucusu Ressam Aydın Çukurova, eşi ve oğlu ile dünyanın farklı coğrafyalarından gelen gönüllü destekçilerle doğal tarımı ilke edinen sürdürülebilir yaşam için ürettiklerini üretici yararlanıcılarıyla paylaşmaktadır. Aynı zamanda çiftliğin elektrik enerjisi güneş panelleriyle sağlanmaktadır (<https://www.haberler.com/guncel/ressam-aydin-cukurova-badem-ureticisi-oldu-7601996-haberi/>).

Bademin ana yurdu olarak bilinen Türkiye’de, bademin yüzde 65’inin ithal edildiğini ve bu nedenle milyonlarca doların yurtdışına çıktığını kaydeden Çukurova, "Kaş İlçesi’nde Çukurbağ bölgesi 'Nonperial' ve 'Texas' türü el bademi yetiştiriciliği için çok uygun iklime sahip olduğunu, yeni nesil badem yetiştiriciliğinin özendirilerek Türkiye’nin çok ciddi bir üretici konuma geçebileceğini” belirtmektedir (<https://www.haberler.com/guncel/ressam-aydin-cukurova-badem-ureticisi-oldu-7601996-haberi/>).

Likya yürüyüş yolu üzerinde bulunan ve 2004 yılında bir taş evin onarılması ile kuruluşunun ilk adımlarını atan Kaş Elbademi Çiftliği, bugün itibarıyla 18 yıldır faaliyetini sürdürmektedir:

...Ben aslında sanatçuyum Güzel Sanatlar Fakültesi mezunuyum. Üniversite okumak için İstanbul'a gittim ve okuldan sonra 5-6 yıl orada kaldım. İstanbul'da yaşarken resim ve tekstil ile uğraşıyordum. Hep kırsala gitme hayalim vardı. 2004 yılında Kaş Çukurbağ Köyünde eski bir taş evin onarılması ile bu serüvene başladık. İstanbul'da bir süre yaşadıkdan sonra hayalim deniz kıyısı olan bir yere yerleşip orada küçük bir bahçede uğraşmaktı. Esas hedefim sanat ile uğraşmak, kışları gezip yazları yazılar yazmaktı (bir dönem dergilere yazılarımı yazdım da) ve fotoğraflar çekmekti. Bu amaç ile yola çıktım. Türkiye'nin bütün kıyılarını motosikletle gezdikten sonra Kaş'a bir arkadaşım aracılığıyla geldim ve yerleştim. Sanat festivalleri de gerçekleştirdik...

Kültür turları, doğa yürüyüşleri, sanat atölyeleri ve organik bahçeleriyle misafirlerini ağırlayan Elbademi çiftliğinin başlarda ana gelir kaynağı tarım-turizm faaliyetleri iken son 13 yıldır sadece tarım faaliyetleri oluşturmaktadır (www.hurriyet.com.tr).

.. Taş bir evi alıp onardık ve ardından oraya taşındım. Orası konaklama ve eğitim alanına dönüştü (Eflatun Sanat Kampı). Daha sonra WorkAway ve Helpix gibi organizasyonlarla gönüllüler gelmeye başladı. Bulduğumuz araziyi zamanla büyüttük ve şu an 70 dönüme ulaştı. Arazimiz büyüdükçe konaklama faaliyeti zamanla yerini tarıma bıraktı. Kendimizin üretip ve yine kendimizin satışı yaptığı bir çiftliğe dönüştü...

Çiftliğin farklı bölümlerinde yoga ve sanatsal çalışmalar yapılmakta, misafirlerin ortak yaşam alanları bulunmaktadır. Ressam, yoga eğitmeni ve fotoğrafçı olan Aydın Çukurova, eşi ve oğluyla birlikte çiftlik ziyaretçileri ile doğrudan ilgilenmektedirler.

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Elbademi çiftliğinde; Aydın Bey ve ailesi yerleşik olarak çalışmaktadır. Çiftlikte dönemsel olarak özellikle hasat dönemlerinde yevmiye usulü çalışanlar bulunmaktadır. Elbademi çiftliği bir aile işletmesi olduğu için organizasyon yapısı ve işleyişi aile üyeleri tarafından sürdürülmektedir. Aydın Çukurova genel müdürdür; gönüllülerin ve yevmiyeli işçilerin olduğu dönemlerde tüm pozisyonlar ve birimler Aydın Bey'e bağlıdır. Görev tanımları büyük oranda belli olup tarımsal faaliyetler, paketleme ve etiketleme, hayvanların bakımı gibi görevleri genel müdür ve eşi birlikte yürütmektedir:

...Çiftliğimizde dönemsel olarak özellikle hasat dönemlerinde yevmiye usulü çalışanlar bulunmaktadır. Şu an için olmasa da geçmiş dönemlerde tam zamanlı olarak çalışanlar da oldu. İşlerin az olduğu dönemlerde hem bütçe kısıtından kaynaklı hem de işlerin sağduyu ile özenli bir şekilde yapılmadığı için hayvan bakımları dahil tüm işleri ikimiz yürütmekteyiz...

Paketleme ve ürünleri işleme kısmı ile eşim Ebru Hanım ilgileniyor. Paketleme işleri hassas olduğu için bizzat kendimiz ilgilenmek durumundayız. Paketlemenin özenli yapılması lazım. Hava almaması vs. gibi durumlar var. Çok yoğun dönemlerde bu hizmeti dışarıdan almak durumunda kalıyoruz...

Gönüllü ve yevmiyeli işçi çalıştırılan dönemlerde ise işler farklılaşmaktadır; çalışanlar dönemsel program dahilinde işleri yürütmektedir:

- Şubat ayı: Budama yapmak, toprağı çapalamak, yabancı otları yolmak, tohumların ekimi, odun kırmak ve taşımak

- Mart ayı: Fideler ekmek, toprağı çapalama, yabancı otları yolmak, kışlık sebze hasadı
- Nisan ayı: Kekik, adaçayı gibi aromatik bitkilerin hasadı, ürün paketleme, toprağı çapalamak, yabancı otları yolmak, tohuma kalan sebzelerden tohum alınması
- Mayıs ayı: Kekik, adaçayı gibi aromatik bitkilerin hasadı, ürün paketleme, yeniden kekik adaçayı gibi aromatik bitkilerin ekimi
- Haziran ayı: Kekik ve adaçayıdan tohum ayırma, bahçe sulama, sebze ve meyve hasadı
- Temmuz ayı: Ürünleri konservelemek, toprağı çapalama ve bahçe sulama, kekik ve adaçayı şaşırtma
- Ağustos ayı: Ürünleri konservelemek, toprağı çapalama ve bahçe sulama, üzüm sirkesi yapımı, badem hasadı yapmak
- Eylül ayı: Toplanan üzümleri kurutmak, toprağı çapalama ve bahçe sulama, kışlık sebze tohum ekimi, badem hasadı
- Ekim ayı: Toplanan üzümleri kurutmak, toprağı çapalama ve bahçe sulama, yeşil zeytin toplama ve kışlık sebze dikimi
- Kasım ayı: Yeşil zeytin toplama ve zeytin kurma, kışlık sebze dikimi
- Aralık ayı: Yeşil ve siyah zeytinleri toplama, kışlık sebze hasadı, kekik, adaçayı gibi aromatik bitkilerin ekimi, kışlık sebze dikimi

Ayrıca yıl boyu, tavuk ve civcivlerin sulanıp yemlenmesi, gübrelerinin istiflenmesi, hasat (badem, nohut, mercimek, kinoa, üzüm, zeytin vb.), tohum ve fide ekimi, çapa yapma, budama, ot yolma/biçme, tırpan yapma, sirke yapımı, bahçe temizliğı, taş ayıklama, odun taşıma/kesme, kümes temizliğı yapılmaktadır (<https://wwoofturkey.org/user/159246>). Çalışma saatleri yevmiye usulü çalışanlar ve gönüllüler için 08.00-17.00 arasındır; aile üyeleri için mesai saati sınırlaması bulunmamaktadır.

Çiftlik faaliyetlerinin tanıtımında Buğday Derneğı'nin kısmen etkili olmuştur. Gönüllülük organizasyonları aracılığı ile gelen gönüllüler, gelmeden önce Çukurova'nın da aşağıda belirttiğı gibi seçilerek sayıları minimize edilmektedir:

Sürekli çalışmamız yok ve ikimizin üstlendiğı bahçe işleri çok yoğun o yüzden ziyaretçi kabul edemiyoruz, geri çevirmek durumunda kalıyoruz çünkü zamanımız olmuyor. TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi organizasyonlar aracılığı ile hasat dönemlerinin yoğun olduğı dönemlerde gönüllü kabul ediyoruz. Gönüllüler seçilerek alınmaktadır ve genelde Türk gönüllüleri almamaya gayret ediyoruz. Çünkü Türk gönüllülerin bu durumu daha çok suistimal ettiğine şahit olduk iyi çalışan bu işi benimseyenler de oldu ama sayısı kısıtlıdır. Mülakat tarzı bir görüşmeden sonra gönüllüleri kabul ediyoruz. İlk yıllarda ortalama yıllık 10-15 gönüllü iken şu an 3-4 gönüllü kabul ediyoruz...

Konaklama şekli ise kendi çadırını getir, ayrı ev düzeninde ve doluluk durumuna bağlı olarak paylaşımlı odalar veya özel oda şeklindedir (Fırat, 2021: 77):

Üretim işleri genel müdür ve eşi; çok yoğun olan dönemlerde ise yevmiye usulü çalışan işçiler tarafından birlikte sürdürülmektedir. Üretimin yanında dönüştürme işlemleri de yapılarak işlenmiş gıdalara dönüştürülmektedir:

.. Ana ürün badem, zeytin, keçiboynuzudur. İkincil ürünler nohut, susam vs. Tam ürün listesi: Ceviz, badem, badem unu, nar ekşisi, susam, susam yağı, tahin, incir reçeli, üzüm kurusu üzüm pekmezi, keçiboynuzu pekmezi, keçiboynuzu unu, karabuğday, nohut, nohut unu, mercimek, mercimek unu, fasulye, bulgur, yulaf ezmesi, yulaf unu, çavdar unu, un karabuğday tarhana, domates salçası, biber salçası, zeytin, zeytinyağı, badem, susam yağı, adaçayı yağı, kekik yağı, enginar, kinoa gibi mahsuller ve işlenmiş ürünleri bulunmaktadır. Ürün sayısı 10, dönüştürülen ürün sayısı 30 civarındadır.

Önceden tarla sürümünden hasadından tüm işçiliğinden kendileri sorumlu iken artık susam ve tohumu bir rençber ile ortak olarak işlemektedirler:

Son yıllarda rençberin kendi tarlasına ek başka tarlaları da kiralyoruz. Ekimini yapıyorlar ve rençber kendi traktörünü kullanarak hasadı gerçekleştiriyor. Biz finanse ediyoruz ve ürünleri yine Elbademi çiftliği olarak biz alıyoruz. Böylece istihdam yaratmış oluyoruz. Aynı zamanda kendi bünyemizde sürekli çalışana ve yevmiye usulü işçiye olan ihtiyacımız azalmış oluyor.

Finans-muhasebe işleri kapsamındaki kaynak yaratma, gelir-gider dengesi, ödemeler gibi finansal faaliyetler genel müdürün sorumluluğu altında yürütülmektedir.

Pazarlama-Satış faaliyetleri: TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi organizasyonlar aracılığıyla çiftliğin tanıtımı yapılmaktadır. Bunun haricinde organik pazarlar ve topluluklar sayesinde çiftlik ve yetiştirilen ürünlerin tanınırlığı artmaktadır:

...Ürünlerimizi organik pazarlara gönderiyoruz, Doğu Antalya Gıda Topluluğu, Batı Antalya Gıda Topluluğu, İzmir BİTOT, İstanbul Güzelyalı Grubu Beyoğlu Kadıköy, Ayvalık, Fethiye Gıda Toplulukları vs. Gıda toplulukları ayda bir talep gönderiyor. Bunun haricinde de belirli dükkanlara gönderiliyor. Örneğin Ankara'da İstanbul'da belirli dükkanlara gönderiliyor...

Ürünlerin satışları ayrıca internet aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Perakende satışlar esas olarak e-mail ağı üzerinden yapılmaktadır. Ürünler elbademiciftligi@googlegroups.com mail grubunda haftalık bültende paylaşılmaktadır. Salı öğlene kadar ödemesi gerçekleşmiş olan siparişler kargo günü olan her çarşamba gönderilmektedir. Bunun dışında yine instagramdan, facebook ve whatsapp üzerinden siparişler alınmakta kargo ile tüketiciye gönderilmektedir.

Çiftlikteki üretim ve satış faaliyetlerinin performansı, çıktı miktarı ve müşteri geribildirimleri ile yapılmaktadır.

...Çiftlikte çalışan bazında performans değerlendirmeyi çalışma süresi sonunda elde edilen çıktı miktarıyla ölçerek değerlendiriyoruz. Performans değerlendirme sonuçları beklentilerimizin altında kalıyor. Bu yüzden çiftlik içi iş gücünü minimuma indirebilmek için rençber gibi faaliyetlerle outsource

etmeye çalışıyoruz. Çiftlik bazında yapılan performans değerlemesini ise müşterilerin ürün memnuniyetlerinden yapmaya çalışıyoruz. Geri bildirimlerini ve yorumlarını dikkate alıyoruz.

Çiftliğin üretim alanının büyüklüğü ve coğrafi olarak birçok insan tarafından sevilen bir tatil beldesinde konumlanmış olması, sabit müşteri kitlesinin varlığı çiftliğin güçlü yönleridir:

...Üstünlüğümüz ürünlerimizi tanıyan bilen belli bir müşteri portföyümüz var. Kitlemiz sabit. Ürünlerimizden kalitesinden memnunlar ve devamlı sipariş alıyoruz.”

Maliyet avantajı ile ikame ürünlerin varlığı, işletmenin önemli tehdidi olarak görülmektedir:

... Ürün bazında rekabet ortamı olabiliyor. Mesela Elbademi olarak biz tamamen organik üretim yapıyoruz. Yaparken organik üretimin ekstra maliyetlerini katlanıyorsun örneğin soğuk sıkım badem yağı üreteceksin, maliyeti fazla olan organik bir işletmede çektiriyorsunuz gidiş geliş kargo parası navlun veriyorsunuz ve bu maliyetleri çıkartarak satmaya çalışıyorsunuz; öbür tarafta başka biri daha kolaycı yöntemlerle bu işlemleri gerçekleştirerek satmaya çalışıyor ve satış fiyatı olarak senin üstünde olduğu için senin önünde oluyor. Müşteri ise olayın bu tarafını bilmiyor. Böyle çiftliklerin varlığı bizim tehditlerimiz arasındadır. Çok sattığınız ana gelir kaynağınızı oluşturan ürünlerde sizi hedef alan rakip işletmelerin varlığı tehdidiniz olabiliyor...

Elbademi çiftliğinin gelecekle ilgili hedefleri arasında büyüme değil zaman içinde giderek küçülme isteği bulunmaktadır:

İşlerin çok fazla oluşu ve iş gücü olarak yetemeyip kendi sosyal alanlarımıza zaman ayıramamamız zayıf yönümüz. Küçülme için daha önce “9 Haneli Köy Kuruyoruz” isimli proje yapmak istedik fakat destek görmedi. Tarım yasasından dolayı arazi 50 dönüm üzeri olduğu için 10 dönümü bizde olsun hukuki olarak kalan araziye 5'er dönümler olarak hisseli olarak paylaşalım. 8 farklı aile gelsin bizle beraber 9 aile ortak üretim yapalım iş gücü azalsın... Şimdilik bu düşüncüyü askıya aldık ama uzun dönem planlarımız arasında yer almaktadır...

3.3.2.3. Elmalı Tanal Organik Çiftliği

Antalya Elmalı'da bir ovada 1996 yılından itibaren ekolojik yöntemlerle çok çeşitli ürünler üreten ve hayvancılık yapan çiftliğin kurucusu Hüseyin Serdar Tanal, ekolojik tarıma geçmesinin sebebini insan sağlığının bozulmaya başlaması dünya kaynaklarının tükenmesi olarak özetlemektedir:

80'li yılların başıydı yazın Antalya da ablamların deniz obasına gelen İstanbullu bir kadın yakında kaybettiği genç ve çok yakışıklı bir oğlunun resmini gösterip ağladı ve hikâyesini anlattı. Kanser olunca Amerika ya gitmiş, bir kanser araştırma enstitüsünde; “hastalığın çok ilerlemiş tıbbın yapacağı bir şey kalmamış demiş. Ve eklemiş: Sizin ülkeniz bu konuda çok bakir, ülkene döner dönmez dibine gübre başına ilaç değmemiş meyveleri, sebzeleri ye suyunu iç; gübre ilaç girmemiş köylerin gıdalarıyla beslen” demişler. Ama genç insanın ülkeye döner dönmez bunları yapamadan hayatı son bulmuş. Kendi yiyeceğimiz sebze ve meyveden kimyasal gübreyi kaldırdım. Ahır gübresine döndüm ilaçlamayı da bıraktım ama ürünlerde çok kayıp oluyordu. 90 – 96 yılları arası. Köy yaşamıma bir süre ara verip

özel sebeplerden dolayı şehirde yaşamak zorunda kalmıştım. 1996 yılında köye döndükten sonra ikinci eşimin manevi desteğini de arkama alıp yıllardır içimde var olan sese kulak verip bundan sonra ne kadar yoksullaşırsam yoksullaşayım tarım ilacı, gübre ve doğaya zararlı bir kimyasal kullanmayacağım, doğaya zararlı atık bırakmayacağım diye karar aldım. Diğer canlıları ve doğayı kirleterek kendimi ve tüketiciyi zehirleyerek para kazanmaktansa yoksul kalmayı tercih ettim...

Tanal Çiftliğinin asıl amacı endüstriyel tarıma alternatif tarımın yapılmasına öncülük etmektir. Çiftliğin kurucusu Hüseyin Serdar Tanal, organik tarım öncüsü bir çevre gönüllüsüdür. Çalışmalarından dolayı Kasım 2004'de FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı) tarafından ödüllendirilmiş. Son olarak 23–27 Ekim 2008 tarihinde İtalya'nın Torino kentindeki SlowFood örgütünün TerraMadre etkinliklerine delege olarak katılmıştır:

Hasta bir varsıl olmaksızın sağlıklı bir yoksul olmaya karar verdim. 100 dekar araziye kimseden destek almadan doğallığa geçirmek için harekete geçtim. Organik tarım çok zor, masraflı ve riskli bir işti; üstelik ürettiğim ürünleri de yeterince ve değerinden satamıyordum. Tüm birikmişim ve yan gelirlerimi bu yolda harcaıyıp tarlalara gömdükten sonra krediye sarıldım. Azimle denemeye ve üretmeye devam ettim. Radyo ve televizyon programlarına katılıyordum. 2004 yılında katıldığım bir çalıştayda 2 gün boyunca her aşamadaki sorunlar ve yapılması gerekenler konusunda akademisyenlere laf düşürmediğim toplantıdan sonra FAO tarafından ilk ödülümü aldım.”

Organik üretime 1996 yılında başlanmış olup, 2001 yılından beri sertifikalı üretim yapılmaktadır (<https://www.ciftcideneve.com/store/tanal-organik-ciftligi>):

Asıl hedefim ekolojik tarımı önce köyümde sonra bölgemde yaygınlaştırmak, çevre kirliliğini önlemek ve biyolojik çeşitliliği korumak!

Çiftçi bir ailede doğan ve organik tarım mücadelesinde çeyrek asrı geride bırakan Hüseyin Serdar Tanal, organik tarım fikrinin yaygınlaşması ve tüm insanlar tarafından ulaşılabilir olması için çiftliğinde üretim yapmanın yanısıra organik tarım danışmanlığı da vermektedir:

...Konvensiyonel tarımı bir insanlık suçu, vahşet ve soykırım olarak görüyorum. Dünyanın bütün yaşam kaynaklarını havayı suyu doğayı kirlettiği gibi bütün canlıların da ölümüne sebep oluyor. İnsanları bazen akut bazen kronik olarak zehirleyip onların yaşam kalitesini düşürüyor. İnsanları doyuruyor ama beslemiyor. Dolayısıyla organik tarım doğanın ve insanın kurtuluşudur. Ben bunun yaygınlaşması için mücadele ediyorum. Asıl amacımız doğanın kurtuluşu ve vergilerimizin uluslararası ilaç firmalarına gitmesi yerine daha faydalı yerlere harcanmasıdır. Daha çok kar ederiz diye yola çıkmadık. Kaldı ki daha çok zarar ettik. Yeni yeni geçinmeye başladık. Ticari boyutu arka planda olup çevre sağlık ve felsefi boyutu asıl amaçtır. İnsan olmanın birinci kuralı doğaya saygı duymaktır. Erich From'un Sahip Olmak ya da Olmak kitabında insanların büyük kısmı sahip olmanın peşindedir. Oysa asıl olan olmaktır o da insan olmak. İnsan olmanın da bedeli ağırdır. İnsanın doğaya göz kulak olması lazım. Bütün canlıların yaşama hakkını gözetmesi lazım. Asıl amacımız çevre, sağlık ve felsefi boyutu ve bunu yaygınlaştırmak.

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Bir aile işletmesi olan Tanal Çiftliğinde Serdar Bey, eşi ve oğluyla beraber 3 kişi yaşamaktadır. Tüm üretimi planlayan, dışarıdan alımları gerçekleştiren Serdar Tanal, çiftliklerinin genel sorumlusu olup, üretim faaliyetleri eşi tarafından gerçekleştirilmektedir. Pozisyonlar birbirine bağlı olup görev tanımları bellidir. İşlerin yoğun olduğu dönemde ek iş gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, köyde yaşayanlar çalışmak için köy dışına birlikte gittiklerinden, köyde çok az kişi kalmakta ve bu durumda çiftlik için gerektiğinde çalışacak kişi bulunmamaktadır. Mesai saatleri hasadın yoğun olduğu dönemlerde çok uzun saatler tüm ailenin çalışması gerekmektedir:

...Bu işten 1-2 kişi ya da bir aileyi istihdam edecek kadar kazancımız olmadığı için sürekli işçi de çalıştıramıyoruz, mevsimlik işçi de demin söylediğim durumdan dolayı bulamıyoruz. Bu sebeplerden dolayı tüm yük ben ve eşim Serpil'in omuzlarında. Her ürünün yetiştirilmesi, sulaması, hasadı, bakımı ve onu mamule çevirmek ayrı bir emek ve koordineli çalışma gerektiriyor. Bunların hepsine yetişebilmek için insanüstü bir çalışma ile bazen 16 saati aşan mesai saatleri ile yürütüyoruz”

Çiftlik tanıtımı ve gönüllü iş gücü ihtiyacında Buğday Derneği'ni bir araç olarak gören Tanal, kalifiye iş gücü temininde yetersizliklerin bulunduğu; ziyaretçi sayılarında pandemiden kaynaklı düşüş olduğunu belirtmektedir:

...TaTuTa aracılığıyla gönüllü kabul ediyoruz. Ara sıra gönüllüler geliyor ama onlar iş konusunda bizim kadar gibi kalifiye değiller maalesef. Son yıllarda ziyaretçi paralı konuk sayısı da çok düştü. Belli bir ücret karşılığında konaklıyor, doğa yürüyüşleri yapıyor, çiftlik hayatını yaşıyor. Bir de hiç ücret ödmeden çiftlikte gönüllü olarak çalışanlar var. Gönüllülerde de konuklarda da pandemiden kaynaklı bir azalma söz konusu. Yıllık ortalama 10-15 gönüllü, 2-3 konuk geliyor.

Üretim işlerinin planlaması ile Serdar Bey ilgilenmekte ekim, dikim işlerinden ise eşi sorumludur. Çiftlikte; tahıllar, baklagiller, sebze meyve, hayvansal gıdalar (süt, peynir, yoğurt, tereyağı, taze et, sucuk), tıbbi aromatik bitkiler, un, bulgur, tarhana, erişte, konserve, kurutulmuş ürünler mevcuttur.

Pazarlama Faaliyetleri, genelde internet üzerinden gerçekleşmekte olup satışlar için e-mail ve whatsapp grupları kullanılmaktadır:

...Eskiden organik pazarlara gönderiliyordu ama ürünler yolda zarar görebiliyor, paramızı düzenli olarak alamayabiliyoruz. Çiftliğin konumu büyük kentlere uzak olduğu için ve pazarlar belli günlerde kurulduğu için sebze meyve müşteriye ulaşana kadar tazeliğini yitiriyor. Bu sebeplerden kaynaklı aracısız bir şekilde direkt internet aracılığıyla satışlarımızı gerçekleştiriyoruz.

Çiftlikteki işlerden sorumlu olan yalnızca çiftlik sahipleridir; üretim ve satış faaliyetlerinin performansı yıllar arası karşılaştırmaya göre izlenmektedir. Serdar Tanal tarafından 1986 yılından beri tutulan tarımsal faaliyetlerin arşivinden faydalanılarak karşılaştırmalar yapılmaktadır:

...Gelirler ve giderleri sürekli kayıt alıyorum. Ar-ge yaptığım için tarımsal kaydımı da mali kaydımı da düzenli olarak tutmaktayım. Örneğin bir ürünün veriminde bir düşüş oldu kaynağını araştırıp bilimsel bir şekilde mücadele edebilmek için kayıt tutarak çalışıyorum. 1986 yılından beri tarımsal faaliyetlerine dair aldığım notlar neticesinde performans değerlemesi yapmaktayım. Ciddi bir arşivim bulunmaktadır.

Tanal'ın çiftçi bir ailede doğup büyümesi, üretim sürecini ilgilendiren birçok konuda avantaj yaratmıştır. Diğer yandan organik tarım ile ilgili olarak bilimsel gelişmeleri yakından takip etmesi faaliyetlerin teorik ve pratik yönlerini birlikte uygulamayı mümkün kılmaktadır. Bu yetkinlik işletmenin en güçlü yanlarından biridir:

Üç tane uluslararası ödülümüz var, belgeselimiz var. Üretim konusunda da çiftçi bir aileden geldiğim için çiftçiliği çok iyi biliyorum. Gözlemci ve sürekli gelişen, teoriyle pratiği birleştiren bir çiftçiyim. Traktörden, aletlerden, topraktan, doğadan, iklimden, bitkilerden anlayabilmek için 25 yıldır devasa bir kütüphane oluşturdum. Devasa bir bilgi arşivim var ve hala bilgiye doymuyorum. Ben ayrıca profesyonel olarak organik tarım danışmanlığı da yapıyorum. Yurtdışından bir yayınevinden bir kitap yazma teklifi aldım. Bitki koruma, bitki besleme, paketlenme, depolamasında hiç sorun yaşamıyorum.

Pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalınması faaliyetlerin zayıf yönüdür:

Sosyal medyayı fazla kullanamıyorum. Reklamı çok iyi yapamıyorum. Paraya ve özel mülkiyete hep karşı çıkmışumdur ama parasız bu işi yürütmenin imkânı yok. Elime geçen parayı doğa için harcıyorum. Biraz daha kazanmak ve tohum arşivimi zenginleştirebilmek isterdim. İş birliği ile tohum bankası yapma isteğim var.

Çiftliğin tehditleri ise organik üretim yapan çiftçiler için devlet desteklerinin olmaması ve girdilerin son derece pahalı olmasıdır:

Türkiye de bizimle aynı amaçta aynı gereklilikleri yerine küçük çiftlik Antalya çevresinde çok az var. İhracat yapan büyük firmalar var. Ama bizim gibi küçük çiftlikler çok az var. Çünkü devlet desteği yok, Türkiye'de yeterince talep yok, çok maliyetli, Türkiye'de tarımsal girdiler son derecede pahalı. İzmir'de 6. Organik Tarım Kongresine çağırdıklarında yine söyledim. Avrupa da sağlık politikası olan tarım politikası olan birçok ülke var. Sürdürülebilir, organik tarım destekleniyor; halk sağlığı destekleniyor. Halktan aldığım vergileri ilaçlara vermeyeceğim. Doğamı korumuş olacağım ve bu sebeple destek olacağım. Ama bizim ülkemizde destek değil köstekleniyor.1996 yılında küresel sermaye ile yapılan pazarlık ile Türkiye'nin tarım ve hayvancılığını bitirmeye yönelik maddeler kondu. Organik tarımı bırakın bu ülkede konvensiyonel tarım bile bitti. Pandemiden de kaynaklı birçok ülke ihracatına kısıtlama geldi. Biz kendi kendine yetebilen bir ülke olmadığımız için ve bilinçli olarak yapılan kötü yönetimden kaynaklı çok ciddi gıda sıkıntıları yaşayacağız.

3.3.2.4. Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği

Türkiye'nin ilk Tarım-Turizm-Takas (TaTuTa) çiftliklerinden biri olan Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği, tarım ve turizm çalışmalarının iç içe yürütüldüğü bir alan niteliğindedir. Fethiye'nin Yanıklar Köyünde çam ormanlarıyla çevrili bir vadinin ortasında, 42 dönüm büyüklüğündeki arazi üzerinde konumlanan Pastoral Vadinin açılışı, resmi olarak 2006 olarak kayıtlara geçse de aslında 2000 yılına dayanmaktadır.

Kitle turizminin Ege ve Akdeniz sahillerinde nasıl tahribata neden olduğunu gözlemleyen Ahmet Kizen, sosyal ve kültürel dokunun da erozyona uğradığını görünce, Fethiye'nin Yanıklar Köyü'nde, Kargı Çayı'nın yanı başında Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği'ni kurmuştur. Aynı zamanda Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, TaTuTa projesinin de katılımcısı olunmuştur. Organik tarım, ekolojik yaşam ve tatil olgularının birlikte değerlendirildiği çiftlikte, ekolojik mimari yaklaşımıyla tasarlanmış taş, ahşap ve kerpiç evlerde yılın 12 ayı konaklama olanağı bulunmaktadır. Doğal kaynakların korunarak, sürdürülebilir turizm anlayışı ile hareket eden Pastoral Vadi'de, çiftlik ve tarım turizmi konsepti mevcuttur. Kuruluş sürecini Ahmet Kizen tarafından şu şekilde anlatılmıştır:

...Ben aslen İstanbulluyum. 1981'de Marmaris'e göç ettim. Yavaş yavaş turizmin canlanmasıyla beraber Marmaris'te yaşayan yerlilerin tarım arazilerini turizm arazilerine çevirdiler. Bunun sonucunda kültürel erozyonun başladığına tanık oldum. O sırada ilk apart otel olan Kısmet Apart'ı açtık. Kısmet apart çok parlak dönemlerini yaşadı. Gelen gidenlerle konuşurken, dergilerden, yazılardan insan ilişkilerinin bozulduğunu gözlemledim. O sıralar Tarım Turizmine merak salmaya başladım. Portekiz gibi Avrupa ülkelerinde yapılan Dünyanın ilk tarım turizm prototiplerini inceleyerek bir arayışa girdim. Bunun sonucunda Pastoral vadinin bulunduğu boş araziye buldum. Buraya önce kendi evimi inşa ettim. Bir süre sonra yolumuz Buğday Derneği ile kesişti. Yani bu fikir bir arayıştan çıkmıştır."

Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam çiftliğinde gelen ziyaretçiler için alışılmışın dışında ekolojik yaşamı deneyimlemeye dair aktiviteler bulunmaktadır. Çiftliğe gelen konukların istemesi halinde tarımsal faaliyetlere katılma, çanak-çömlek yapımı, kilim dokuma, ahşap oyma, sepet örme, tarhana, erişte, turşu, reçel atölyelerine katılma imkânı sunulmaktadır. Çocuklar için topaç, uçurtma, model uçak, ekmek, börek yapmak için özel atölyeler bulunmaktadır. Çiftlikte üretilen her şey dahil anlayışı ile fiyatlandırmanın yapıldığı çiftlikte kahvaltı, öğle, akşam yemekleri ve ara öğünler bahçede ve atölyede üretilen bütün ürünleri kapsamaktadır. Pastoral Vadi'de 900'ü aşkın meyve ağacı ve ara ürün olarak üretimi yapılan sertifikalı organik sebze ve yem bitkileri üretilmektedir. Aynı zamanda gelecek için planlar arasında, çiftlikte üretilen ürünlerin tüketiciyle buluşması için komşu köylülerle ortak pazar kurma planları vardır.

Ahşap ve kerpiç olmak üzere iki adet çok amaçlı salonu bulunan Pastoral Vadi; yoga, kamp, dans, terapi ve meditasyon çalışmalarına, kişisel gelişim seminerlerine ve yaz aylarında ailelerin de katıldığı çocuk kamplarına ev sahipliği yapmaktadır (<https://www.turizmgunlugu.com/2018/09/13/ellerinizin-dogaya-degecegi-10-ekolojik-otel-ve-yasam-ciftligi/>).

...Pastoral vadinin sürdürülebilir olmasını istiyorum. Çiftlik 42 dönüm üzerinde kurulu ancak yaklaşık 100 dönüm kadar da yakın komşularımız var bizim. Komşularımızı yani 12-13 aileyi de işin içine katarak ortak bir köy pazarı kurmayı yakın gelecekte planlıyoruz. Komşu köylülerle beraber tarımsal

ürünleri arttırarak tarım turizmi kapasitesini aşmadan şehirde yaşayan insanların burayı keşfetmesini amaçlıyorum. Kapasiteyi belli bir sınırdan tutmak, kaliteyi korumak ve sürdürülebilir olmasını sağlamayı hedefliyorum.

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliğinde Ahmet Kizen, eşi, kızı ve eşinin ailesi olarak toplam 6 kişi yerleşik olarak yaşamaktadır. Ailenin haricinde İşletme Müdürü de çiftlikte yerleşiktir. Sürekli çalışanlar, yevmiye usulü çalışanlar ve gönüllülerin de iş gücünde yer aldığı çiftlikte haftada 30 saat çalışılmaktadır. Konaklama rezervasyonları, etkinlik taleplerini planlama, bahçe işleri, hayvan bakımı, atölye ve mutfak işleri çiftliğin günlük işlerini oluşturmaktadır. İşler niteliğine göre ayrılmakta olup, tarımsal faaliyetler haricindeki bölümlerde gönüllülerle beraber ortalama 2-3 kişi çalışmaktadır. Rezervasyon ve konaklama planlaması ile gönüllülerin ve çalışanların görev ve sorumlulukları ile işletme sorumlusu ilgilenmektedir. Mutfak çalışanları, bahçe bakımıyla ilgili çalışanlar, tamir bakım onarım işiyle ilgilenenler işletme sorumlusuna ve sorumlu ise Ahmet Bey'e bağlıdır. Ahmet Bey ayrıca çiftliğin dış çevre ile ilişkilerini de yürütmektedir.

Üretim faaliyetleri kapsamında sürekli ve yevmiyeli 9-10 çalışan tarafından ekim, dikim ve çiftliğin tamir bakım onarım işleri yapılmaktadır:

Pastoral Vadi'yi 1999'da oluştururken, ana ürün olarak Valencia tipi portakal yanında limon, mandalina, greyfurt, turunc, zeytin, nar, erik, şeftali, kayısı, cennet hurması, ayva, incir, dut için 900'den fazla fidan diktik. Bu fidanlar büyüdü, ağaç oldu ve meyvelerini verdi. Şimdi sıra yenilerinde... Dere kenarındaki zeytin, söğüt, günlük, çınar, defne, hayıt, mersin, zakkum, süsen, okaliptüs ve çam ağaçlarını koruduk ve çoğalttık. Bahçelerdeki meyve ağaçlarının arasında, ara ürün olarak sebze ve yem bitkisi üretimi yapıyoruz. Ekolojik tarım yöntemleri ile mevsimine göre yetiştirdiğimiz domates, biber, patlıcan, salatalık, marul, kıvırcık, roka, tere, dereotu, maydanoz, rezene, kişniş, ıspanak, pazı, brokoli karnabahar, pancar, lahana, kırmızı lahana, turp, patates, soğan, sarımsak, fasulye, bakla, bezelye, mısır, yer fıstığı, çilek önce konuklarımızın ve çiftlikte çalışan ve yaşayan herkesin beslenme gereksinimi için kullanıyoruz. Kış için konserveler, reçeller, salçalar, soslar, erişte, tarhana gibi ürünler üretiyor ve daha sonra kullanmak üzere kilerimize kaldırıyoruz. Çiftliğimizin atölyelerinde konuklarımızın ve çiftlik sakinlerinin emekleriyle üretilen bu ürünlerin tadı gerçekten bir başka.

Atımız Rüzgar ile toprağımızı sürüyor, hayvansal ürün ve gübre gereksinimlerimizi karşılamak için, doğal ortamlarında tavuk ve ördeklerimizi, ağılımızda ise keçi ve koyunlarımızı barındırıp, onların da doğal yemlerle beslenmelerini sağlıyoruz.

GEKA'dan (Güney Ege Kalkınma Ajansı) aldığımız teşvik ile yaptığımız cam seramızda fide ve sebzelerin üretimini gerçekleştiriyoruz. Tohumlarımızı da yine buralarda yeşertiyoruz (<https://www.pastoralvadi.com/ciftligimiz.aspx>).

Pazarlama Faaliyetleri, sosyal medya, gelen etkinlik gruplarının çevrelerine referans olmaları, TaTuTa gibi ağlar üzerinden yapılmaktadır. Yıl boyu düzenlenen yoga, meditasyon,

aile kampları, atölye çalışmaları gibi etkinliklerle doğaya meraklı insanların ilgisi çekilmekte; akabinde o insanlar da çevrelerine çiftliğin reklamını yapmaktadırlar.

Buraya daha çok özellikle kırsal bölgeleri tercih eden meditasyon grupları, inziva grupları, şamanlar vs. gelmektedir. Burada yoga inzivaları, etkinlikler yapılmaktadır.

Ana gelir kaynağı olan turizm faaliyetlerinde pazarlama baskısı görülmemektedir; çiftliğe olan talep ile çiftliğin kapasitesi uyumludur:

Organik tarım, ekolojik yaşam ve tatil olgularının birlikte değerlendirildiği çiftliğimizde, ekolojik mimari yaklaşımıyla tasarlanmış taş, ahşap ve kerpiç malzemelerden yapılmış 15-16 evde, yılın 12 ayı konaklama olanağı bulunuyor. Sezonda hemen hemen tüm evler dolu oluyor.

Çiftlikte üretilen tarım ürünlerinin satışı olmamakla birlikte genelde gelen konuklarla beraber tüketilmektedir.

Eskiden burada ürettiğimiz ürünleri satıyorduk, pandemi itibarıyla kargodan kaynaklı sıkıntılardan dolayı satışlarımız yok ama yakında yine olacak. Ana gelir kaynağımız konaklamadır. Çiftlikte yetiştirilen ürünler (Portakal, limon, enginar, aromatik bitkiler vs.) konuklarla beraber tüketilmektedir.

Çiftlikteki işlerden sorumlu olan çalışanların çoğunluğunu komşu köylüler oluşturmaktadır. İşletme bazında performans değerlendirmesi ise geçmiş yıllardaki ziyaretçi sayıları ve geri bildirimler dikkate alınarak yapılmaktadır.

Kitle turizminin yoğun olduğu bir bölgede bakir doğası ile öne çıkan bir alanda tarım turizmi ile kendine niş bir alan yaratmış olması ve bu tarz yerlere ilgi duyan insanlar arasında bilinirliği çiftliğin güçlü yanıdır:

Bu hızlı çağda kültürel erozyona maruz kalan insanlar artık doğal yaşam alanlarına ilgi duyuyor. Pastoral Vadi, kent yaşamının ve teknolojinin getirdiği stres ve sıkıntıları doğal, sakin ve huzurlu bir ortamda unutmak isteyenler için köye dönüş tadında bir tatil çiftliği.

Çiftliğin konumu nedeniyle daha çok enerji ihtiyacından kaynaklı maliyetler yüksektir. Enerjinin giderek artan pahalı bir girdi olması çiftlik için en önemli tehdit unsurudur. Dağlık coğrafya nedeniyle güneş enerjisinden etkili bir biçimde yararlanılamamakta, bu nedenle enerji giderleri yükselmektedir. Diğer giderler ise tamir masrafları, ekim dikim ve yevmiye giderleridir.

3.3.2.5. Ali Kışlak Ormanı

ODTU Bilgisayar Mühendisliğinden mezun olan Ali Kışlak, dünyanın birden fazla ülkesinde telekomünikasyon mühendisliği yaparak geçimini sağlamış ve ani bir kararla doğduğu topraklara Fethiye'ye dönmüştür. Önce bu bölgede zeytinlik olarak organik tarıma başlamıştır. Bir süre Fethiye Doğayı Koruma Derneği Başkanlığı yapmış, çevre ve doğanın korunması ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Permakültür konusunda eğitimler ve sertifikalar almıştır (<https://www.bugday.org>).

Zehirsiz tarımı modellemek, doğal yöntemlerle üretim yapabilmek, bu şekilde de iyi bir kazanç elde edebilmeyi uygulamalı olarak anlatmak ve yaygınlaştırmak misyonuyla faaliyetlerini sürdürmektedir:

Hayal kurmak ve hayal satmak değil model olmak istiyorum...

Endüstriyel tarıma alternatif değil, endüstriyel tarımın üstüne çıkmayı hedefleyen Kışlak, endüstriyel tarımı yaparken deforestation değil reforestation yapmak ve bunu yaparken de orman ekosistemi kurmayı hedeflemiştir:

...Gıda ormanı sadece benim için bir gıda ormanı değil böcekler arılar kuşlar için bir gıda ormanından bahsediyorum. Meyveli meyvesiz çalı aromatik bitki aklınıza ne geliyor; her metrekaresi ormanlaşacak canlı olacak bir orman ekosistemi kuruyorum. Kendi duygularıyla, kendi yeteneğim, bilgim, kendi parasal gücümle bunu kurmaya çalışıyorum. Benim yeteneğim, benim düşüncem ve benim duygularıma göre olduğu için Ali Kışlak bu ormanın küçük bir imzasıdır. Bir gün birisi bu ormanı eleştirirken, fikirlerini söylerken karşısında bir muhatap bulabilmesi amacıyla ormanın yanına imzama koydum.

Ali Kışlak, 10 yıldır ekolojik yöntemlerle tarım yaparak faaliyetlerini devam ettirirken bu ormanın kuruluşu için kendi hikayesini aşağıdaki gibi anlatmaktadır:

...Yıllar önce bir gün, bir köyde karşıma bir adam çıktı, durdurdu arabamı. Durdum. Ormanla çevrili büyük bir araziye götürdü, bir tepeye çıktık ve büyük bir gururla yıllar önce bu arazideki ormanı nasıl yakıp yıkıp kestiğini anlatmaya başladı.

Tarım toprakları, ilaçla gübreyle erozyonla verimsizleştikçe ormanları yakıp yıkıp kesip yeni tarım alanları açarız. Bu, tüm dünyamızda hep böyle olagelmıştır. Benim orman hikayemin başlangıç noktası böyle işte. Adam yangınlarını anlatırken, ben, burada yeniden bir orman yaratmanın düşlerini kurmaya başlamıştım bile. Adam anlattıkça, düşlerimdeki ağaçlar, ağaçlardaki kuşlar, toprak, toprakta bakteriler mantarlar, çiçekler böcekler, orman. Orman büyüyor, adam yangınlarıyla çoştukça ben de yeniden bir orman yaratma düşünün doğurgan sancılılarıyla çoşuyordum.

Orman düşümüzle yola koyulduk şimdi düş, düş olmaktan çıktı. Her gün daha çok fidan toprakla buluşuyor, toprak can buluyor, orman oluyor. Güneşlerin enerjisi toprakla buluşuyor, ağaçlar, doğanın cömert meyvelerini topraktan alıp göklerin bereket tanrılarına götürüyor.

Bu orman, bir gıda ormanı, meyveli meyvesiz her çeşit ağacın ve bitkinin, çalılıarın, toprağın altında üstünde biyo çeşitliliğini alabildiğine can bulduğu bir gıda ormanı. Ben kısaca Orman diyorum. Ormanı yaratırken, permakültür ve doğal tarım prensiplerini uyguluyoruz.

Permakültür sisteminde gıda ormanı yedi katman üzerinde bir piramit şeklinde yapılmaktadır. En üst katmanda gelişkin ağaçlar, onun altında daha kısa ağaçlar, sırasıyla çalimsı ağaçlar, tıbbi aromatik bitkiler, gölgede daha iyi yetişen bitkiler, kök bitkiler ve üzüm asması dikilmesi şeklinde bir düzenleme söz konusudur. Ekosistemde yaşayan tüm canlıların ihtiyaçlarını giderebilecek bir orman yetiştirme prensibine dayanmaktadır. Ali Kışlak Gıda Ormanı Türkiye'deki nadir gıda ormanlarından birisi olma özelliğini taşımaktadır (<https://www.bugday.org>).

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Çiftlikte yerleşik olarak yaşayan tek kişi Ali Bey olup, iş süreçlerinde gönüllülerin desteğini almaktadır. Dolayısıyla şahıs işletmesi statüsündeki çiftlikte işletme fonksiyonları (finans, pazarlama, dağıtım) Ali Bey tarafından yürütülmektedir. Zeytinyağı, çeşitli sebze ve meyvelerin, tıbbi aromatik bitkilerin üretildiği çiftliğe gelen gönüllülerin görev dağılımı o dönemin ihtiyaçları neticesinde belirlenmektedir:

Çiftlikte yerleşik olarak yaşayan tek kişi benim diğer tüm birimlerde gönüllü desteği alıyorum. Gönüllü müracaatı her zaman benim kapasitemin çok üzerinde olmuştur.

TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi organizasyonlar aracılığıyla gönüllü iş gücünü karşılayan çiftlikte gönüllülerin en az 3 hafta süre ile kalması beklenmektedir. Mevsimlerin değişimine göre ziyaretçilerin çalışma saatleri düzenlenmektedir. Yaz mevsiminde sabahın erken saatlerinde yapılan etkinlikler öğle sıcaklığının başlamasıyla bitirilmektedir.

Çiftlik hayatının düşünüldüğü gibi kolay olmadığını, örneğin yaz mevsiminde sıcakla birlikte çiftlik işlerini yürütmenin başlangıçta kişiye hoş görünüp zamanla sıkıcı geleceğini belirten Ali Kışlak, ormanı ziyaret edecek gönüllülerin, doğa sevgisi ile gelmelerini ve geldikleri yere bir şeyler verme amacıyla gelmelerini düşünmektedir.

Çiftliğe gönüllülükteki tek yasak, sigara içmemektir. Kışlak bu kuralı, sağlıklı bir eko sistemin sağlıklı bireylerce oluşturulabileceği düşüncesine dayandırmaktadır. Gönüllü bu alışkanlığa sahip olsa bile bu süreçte bırakması gereklidir. Kış aylarında 8, yaz aylarında 14 gönüllü ile orman kurulmaya çalışılmaktadır. Temmuz-Eylül ayları arası ormanda üzüm hasadı; Ekim-Aralık zeytin hasadı; sonbahar ve ilkbahar dönemi malçlama yapılmaktadır. Yıl boyu fidan dikimi, Haziran-Eylül arası ise tıbbi aromatik bitkilerin hasadı ve kurutulması gerçekleştirilmektedir (<https://www.bugday.org>).

Pazarlama faaliyetleri, internet üzerinden yapılmaktadır. Daha çok kişiye ulaşmak için hali hazırda bir web sitesi bulunmamakta; ürünleri daha çok bilen ve tavsiye üzerine tanıyan kitle almaktadır:

Henüz satışlarımı gerçekleştirdiğim bir web sitem yok daha çok üretim odaklıyım. Ürünlerimi whatsapp üzerinden satıyorum.

Çiftlikten sağlanan gelirlerin harcanmasında bazı etik ilkelere dikkat edildiğini açıklayan Kışlak, “artı değer yaratmak ve artı değeri paylaşmak” “dünyayı gözetmek” ve “insanları gözetmek” olarak uyulan temel prensipleri özetlemektedir.

Ormandaki ürün verimliliği ve hedeflere ulaşma düzeyi, geçmiş yıllardaki tecrübe ve deneyimlerle kıyaslanarak yapılmaktadır:

Bir orman yaratacağım düşüm vardı, düş gerçekleşmesi çok zor bir şeydir. Elektrik yok su yok cebimde bir kuruş para yoktu. Olanaksız gibiydi ama şu anda ormanı gösterebiliyorum, ormana

dokunabiliyorum. %10-15 gibi başlarındayım. Elle tutulur bir şeyler var görebiliyorum artık ama finansal olanaklarım çok daha fazla olsa bu hedeflere daha hızlı ulaşırdım. Atıl alanlar var ve 320 dönüm olduğu için her yere yetişemiyorum. Ama hayallerim hedeflerim var

Arazinin büyüklüğü ve Ali Bey'in permakültür, doğal tarım, zararlılarla doğal yollarla mücadele gibi eğitimlerini almış olması, çiftçiliği içselleştirmesi, faaliyetlerin sürekliliğinde en güçlü yöndür:

Hobi olarak yapmıyorum ama işimi severek yapıyorum o ayrı mesele. Bunun altında derin bir felsefe var, onun da altını çizmemiz gerekiyor. Aynı zamanda fikrimde aşırı romantik olmam benim zayıf noktamdır. Doğa hiçbir zaman duygusal ve romantik değildir, onun kuralları vardır ve yaşar. Acı çekersin ama onu o şekilde kabul edersin. Yalnız yaşamının bedelleri var. Bir kentteki gibi çok konforlu yaşayamazsın. Bütün bunları bırakıp doğada yaşamak çılgınlık ve çok büyük bedelleri var. Ama inanç ve felsefe her şeyin üstünde geliyor. İlk incir olduğu zaman ve dalından bir tane kopardığım zaman her şey bitiyor veya ilk üzüm...365 gün bu ormanda gezerken dalından koparıp sağlıklı yiyebildiğin gıdalar var. Bir gün avcı toplayıcı sisteme dönmek istiyorum sadece dolaşırken toplayacağız ve yiyeceğiz.

Ali Kışlak devlet destekleri konusunda karşılaştığı problemleri faaliyetlerin geliştirilmesinin önündeki zorluklar olarak görmektedir. Aşağıdaki konularda ilgili bakanlıkların da çözüm arayışında olduklarını belirtmektedir:

Organik tarım konusunda devletin çelişkileri var, bir taraftan destekliyoruz diyorlar ama başka bir kanun onunla çelişiyor. Örneğin tıbbi aromatik bitkilerin yağını çıkarmak için bir tesis kurmak istiyorum ama tarım alanlarını korumamız gereken bir kanun var. Onun için bir tesis kurmama izin vermiyorlar. İlk defa izin verdiler bir tesis kurabileceğim ama bu sefer de hibeler var kırsal kalkınma kapsamındaki hibeler. Tarım ve Orman Bakanlığının bir bölümü diyor ki tamam yağını çıkarman için tesis kurmana sistemine izin veriyorum ama bu sefer de Tarım ve Orman Bakanlığının içindeki Kırsal Kalkınma Desteklemesi sadece yağ çıkarma olmaz. Yağ çıkarmanın içinde paketlenme, satış ve yağı da olan bir sistem yaparsan sana destek vereceğim. Diğer bölüm de o zaman ben imar izni vermem diyor. Bunun gibi çelişkileri var.

Diğer yandan gider kalemlerinin yüksek olması ve organik ürünlerin satışında yüksek maliyetlerden dolayı üreticilerin değil araçların kazanması da tehditler arasındadır:

Yer altından 100 metreden suyu elektrik ile çıkarıyoruz ve en çok gider kalemi elektriktir. Artı değer yaratamıyoruz, organik üreticileri değil aracı yiyor kaymağı. Kendimizi geçindiremediğimiz için tarlamızı satıp kente göçüyoruz. Kente göçüşün nedenlerinde birisi de bu.

3.3.2.6. Yonca Lodge

1987 yılında Şaban Karabacak tarafından Fethiye'nin Yanıklar Köyünde deniz kenarında meyve bahçesi içinde kamping olarak faaliyete başlamıştır. 2005 yılından beri 18 odalı küçük bir eko-otel haline gelen Yonca Lodge, doğanın bir parçası olarak yaşamayı ve doğaya karşı sorumluluklarımızı hatırlatmak amacıyla kurulmuştur. 5000 metrekare

büyükliğündeki arazi üzerinde konumlanmış olup 10 yıldan daha uzun süredir ekolojik tatil konseptiyle hizmet vermektedir.

“1988 yılında Camping alanı olarak faaliyetine başlayan Yonca Lodge zaman içerisinde 18 odalı ekolojik tatil konseptli küçük bir pansiyona dönüştü. Yonca Lodge dededen kalma bir aile işletmesidir. Bahçede organik olarak yetişen dut, avokado, portakal, nar, pepino gibi meyve ve sebzelerin satışını yapmıyoruz buraya gelen konuklarla beraber tüketiyoruz”.

Yonca Lodge, Emre Karabacak tarafından işletilmektedir. Emre Karabacak aynı zamanda 2021 yılından beri Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin yönetim kurulu üyeliğini ve 2018 yılından beri Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfında kıdemli danışman olarak görevler üstlenmiştir.

“Emre Karabacak Birleşmiş Kalkınma Programı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve KEDV Kadın Emeğini Destekleme Vakfı gibi çeşitli devlet ve sivil toplum kuruluşlarında danışman olarak çalıştı. Türkiye Küçük Oteller Derneği ve Fethiye Eko-Turizm Derneği Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Bölgedeki eylemler için Muğla Çevre Platformu'nda gönüllü olarak vakit geçiriyor. Ayrıca 2007 yılında Fotomobil Yaratıcı Ajans'ı kurdu. Yonca Lodge ve Fotomobil, sorumlu ve sürdürülebilir iş uygulamaları yoluyla Fethiye halkının çevresel, kültürel ve sosyal sağlığını geliştirmeye odaklanmıştır”.
<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/sosyal-inovasyon-yaz-okulu-2018-final-raporu.pdf>

Meyve bahçesinin tam içinden bir akarsu geçmektedir zaman içerisinde yabancı ördekler yerleşmiş ortamlarını uyum sağlamış ve onlarda Yonca Lodge'un bir parçası haline gelmiştir. Doğal dokuya uyumlu yapılar bulunmaktadır.

“Yonca Lodge'un ekolojik konseptte uyum sağlaması amacıyla atığı minimumda tutmaya çalışıyoruz tercihlerimizi doğaldan yana kullanıyoruz. Burada kullanılan havlular, çarşafklar organik pamuktandır. Misafirler için kullandığımız sabun, şampuan, duş jeli gibi ürünler organik sertifikalı ürünlerdir. Plastik pipet yerine bambu pipetler, plastik ürünler yerine cam ürünler kullanıyoruz. Ambalaj atığı olmaması için tek kullanımlık çay kahve ürünleri almıyoruz. Onun yerine konuklarımızın odalarında cam kavanozlarda bitki çayları ve filtre kahve ikram ediyoruz. Küçük detaylarla konuklarımıza bu farkındalığı oluşturmak az tüketmeye katkıda bulunmalarını sağlamak istiyoruz.”

Üretilmeyip hazır satın alınan ürünlerde öncelik, yakın çevrede bulunan yerel üreticilerdir. Yerel üreticileri destekleyerek kırsal kalkınmaya katkı sağlamak istemektedirler.

“Bahçede yetişen zeytinlerden zeytinyağı elde etmek için yerel çiftçilerden destek alıyoruz. Odalarımızda dekor olarak kullanılan sepetleri yine yakın çevredeki çiftçi ailelere yaptırıyoruz. Yakın çevremizdeki yerel üreticiden destek almaya çalışıyoruz.”

Yılda ortalama 500-600 konuk, 6-7 gönüllü gelmektedir. Pandemiden sonra konuk sayısı 300-400'lere, gönüllü sayısı ise 2-3'lere düştü. Ancak sayılar tekrar yavaş yavaş artmaktadır.

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Yonca Lodge Ekolojik Çiftliğinin yönetimi 2. Nesli olan Emre Karabacak tarafından gerçekleştirilmektedir. Emre Bey aynı zamanda işletmenin Yönetim Kurulu Başkanı olarak

görev yapmaktadır. Otelin lojmanlarında yerleşik olarak sezonluk çalışanlar yaşamaktadır. İşletme kurucusu baba Şaban Karabacak otelin yanındaki bölgede yaşamaktadır. 10 kişi sürekli çalışan olmak üzere, yevmiye usulü çalışanlar ve gönüllülerinde iş gücünde yer aldığı çiftlikte haftada 30 saat çalışılmaktadır.

Rezervasyon ve konaklama ile konaklama koordinatörü ilgilenmektedir.

“İşletmede bütün işlerde iş bölümü yapılmış olup konaklama ve rezervasyon işleriyle 2011 yılından beri çalışmakta olan Daniela Hanım ilgilenmektedir”.

Pazarlama Faaliyetleri ile aile üyesi olmayan profesyonel bir çalışan ilgilenmektedir:

“Yaklaşık 2 yıldır burada çalışan Tugay Bey işletmenin sosyal medya ve pazarlama koordinatörü olarak çalışmaktadır “.

Finans-muhasebe gibi idari işler yine işletmenin sürekli çalışanı olan bir kişi tarafından yürütülmektedir.

TaTuTa ve WorkAway tarafından gönüllülerin de geldiği Yonca Lodge’da çalışma süresi haftada 6 gün ve günlük 5 saattir. Gönüllüler genelde sezon kapandığında özellikle sonbahar ve ilkbahar aylarında kabul edilmektedir. Günlük işler, sebze-meyve dikimi gibi bahçe işleri ve pazarlama faaliyetlerine destek olmaktadır. Diğer yandan Yonca Lodge bahçesindeki meyve ağaçlarını ekip bakımını üstlenme ve ürünlerini toplama imkanları da vardır.

“Burada organik tarım yöntemleriyle üretilen bahçenin mahsulleri Yonca Lodge’un mutfağında kullanılmaktadır”.

Belli aralıklarla toplantılar yapılarak çalışanların ve otelin performansı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme sonucunda kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapılmaktadır. Otelin performans ölçümünde konukların yüz yüze ve internet üzerinden yaptıkları yorumlar ve turizm sitelerinin puanlama sistemleri dikkate alınmaktadır.

Kurulu bir aile çiftliği olmasının 2. neslini sürdürüyor olmak, bu çiftliğe potansiyel müşteri olarak bilinirlik kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra ekolojik çiftlik konseptlerinin ilk örneklerinden biri olmak ve çiftlik sahibinin bu tarz kırsal kalkınmaya dair konularda bilinçli ve aktif olması, geniş bir çevrede tanınır olmak Yonca Lodge’un güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

“Deniz kenarında bir meyve bahçesi olarak konumlanan ve kendine ait plajının olması gelen konuklar ve ziyaretçiler için tercih sebebi olmamızı sağlamaktadır. Bunun yanında gelen kitle burayı bilen ve bunun bilinci ile gelen bir kitle olduğu için onların tavsiyesi ile gelen gelecek olan konuklar da yine bu felsefeye sahip kişilerden oluşmaktadır”.

Ayrıca Sürdürülebilir Turizm Arama Konferansı gibi etkinliklere ev sahibi olarak rol alması hedefledikleri kitleye ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.

“Buğday Derneği ile TaTuTa çiftlikleri Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği ve Yonca Lodge, Pastoral Vadi’de 27-29 Nisan tarihlerinde "Fethiye Minyatüründen Türkiye'ye" başlıklı bir sürdürülebilir turizm arama konferansı düzenliyor. Buğday Derneği ve TaTuTa çiftlikleri Pastoral Vadi ve Yonca Lodge organizasyonu ile düzenlenecek konferansta Anadolu’da kırsal alan ve turizmin birbirine en yakın temas içinde olduğu Fethiye’de, turizm, sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınacak. Kırsal yaşamın üretim ve yaşam olgusunun ve turizmin birbirlerinin sürdürülebilirliğini nasıl sağlayabileceklerini, devlet üst planlarının ve kamu kuruluşlarının düzenlemelerini, uygulanmış örnekleri ve pazarlama çalışmalarını, ‘taşıma kapasitesi’ merkezli bir yaklaşımla incelenecek. Nasıl bir Turizm Planlaması Yapılmalıdır? sorusuna cevap aranacak ve yatırımcılara yol haritası çıkartılacak. (https://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=5241)

Eko-otelde konuklar için kullanılan organik ürünlerin fiyatlarının muadillerine göre çok yüksek olması, maliyet açısından çiftliğin önemli bir dezavantajını oluşturmaktadır.

“Odalarda kullandığımız organik pamuk havlu, nevesim, organik sertifikalı şampuan sabun için ayrılan kaynak gün geçtikçe hızla artmakta ve maliyet açısından bizi zorlamaktadır”.

3.3.2.7. Ayşe-Cengiz Genç Çiftliği

İstanbul’da üretim ve dış ticaret ile uğraşan Cengiz Bey ve Biyolog olan Ayşe Hanım 90’lı yıllarda çiftliklerinin arazisini satın almıştır. Doğayı çok seven ve İstanbul’dan ayrılmayı düşünen çift 2004 yılında doğaya yerleşmeye karar vermişlerdir. Cengiz Bey inşaatları yaparken, eşi 2 sene daha çalışarak finansal olarak destek sağlamış ve inşaat bittiğinde çift İstanbul’dan ayrılarak çiftliğe yerleşmiştir. Şu an Fethiye Yeşilüzümlü mevkiinde Dikencik Evleri adıyla butik otel olarak faaliyetleri sürdüren çift, organik yaşam felsefesine uygun olarak 40 dönümlük arazide hem kendileri hem de misafirleri için ilaçsız ürünler üretmektedir. Doğal çevreyi ve yöresel kaynakları değerlendirip korumayı amaç edinen çiftlikte turizm faaliyetleri ön planda olup, doğal alanlarını bozmadan ziyaretçilerine sunmaktadır.

“ Kendimiz için yola çıktığımız bu yolculukta bir gün Küçük Oteller Kitabı’nın yazarının ziyaretiyle biz de küçük otellere katıldık ve kendimizi misafir ağırlarken bulduk”.

“Gelen ziyaretçiler de hep doğayı seven ve sahip çıkan insanlar. Bir süre sonra onlarla akraba gibi olduk”.

“Doğal değerler ve yerel kültürün korunması ve tanıtımı için çaba gösteren çift, yenilebilir otları araştırıyor, çevredeki orkideleri bahçede yetiştirmeye çalışıyor ve yöresel adı duguk olan yöresel laleyi tanıtıyor” (<https://www.yesilist.com/turkiyede-ekoturizm-akdeniz/>).

Çiftliğin Yönetim Süreçleri:

Butik otel olarak faaliyetini sürdüren Dikencik evlerinde esas faaliyet alanı turizmdir. Orman içinde konaklama imkânı sunan çiftliğin geliri gelen konuklardan sağlanmaktadır. Çiftlikte sadece çiftlik sahipleri yerleşik olarak yaşamaktadır. Arazinin girişinde gönüllülerin

kaldığı bir yapı bulunmaktadır. Bahçe işlerini gelen gönüllülerle birlikte yürütülmekte ihtiyaç doğrultusunda yevmiyeli çalışanlar gelmektedir.

“Bahçe işlerine yardım etmek için 15-16 senedir köyden gelen belli kişiler var. İhtiyaç durumunda onları çağırıyoruz. Yoksa gönüllülerle birlikte işleri yürütüyoruz”.

Pandemi nedeniyle gönüllü TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi organizasyonlar aracılığıyla gelen gönüllü sayısında düşüş yaşanmaktadır. Pandemi öncesi yıllık 50-80 arası uzun dönem gönüllüler gelmekte iken sayı 25-30’a düşmüştür.

“Biz de pandemiden kaynaklı çok fazla insanın bir arada yaşamasından çekindiğimiz için daha az gönüllü kabul ediyoruz. Gelen insanlar için de bir arada kalmak tehlikeli olduğu için bu süreçte çift olarak gelen gönüllüleri tercih ettik.

Zeytin ve zeytinyağı; yazlık-kışık sebzeler yetiştirilmektedir. Konukların ağırlanması, çiftlikteki hayvanların bakımı, ağaçların ve bahçenin ekilip dikilmesi, bakımı gibi çiftlik işleri bulunmaktadır. Meyve kuruları, pestil yapımı, konserve yapımı gibi işler üretime dahildir.

“Burada organik yöntemlerle ürettiğimiz ürünlerimize ilave olarak bu bölgede yetişen yabancı ot ve sebzelerden de yararlanıyoruz. Özellikle yabancı mantarları değerlendiriyoruz. Zehirsiz olanları tüketiyoruz. Burada üretilenler kendi ihtiyacımıza göre tüketilmektedir, fazlasını misafirlere, akrabalara, komşulara dağıtıyoruz”.

“Bahçemizde soğan ve patates dahil, bize yetecek bütün sebzeleri yetiştiriyoruz: Enginar, yerelması, bakla, bezelye, maydanoz, dereotu, kişniş, Frenk/yaprak soğanı, şevketi bostan, turp, ıspanak, pazı, sarımsak, karalahana, kale, latin çiçeği, kuşkonmaz, kekik, enginar, mercanköşk... Bunların dışında doğanın bize sunduğu gelincik, kardoon (yabancı enginar), körmən (yabancı pırasa), tilkişen (yabancı kuşkonmaz), sarıot, kazayağı, sarmaşık ve nicelerini doğadan topluyoruz. Yetmediği zaman köylü pazarından veya komşulardan temin ediyoruz. 15 yıldır bizimle çalışan arkadaşımızın yerli sığırdan aldığımız süt ile kefir ve yoğurt yapıyoruz” (<https://www.bugday.org>).

Çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu konuklar, toplamda 8 adet evden oluşan taş ev ve ağaç evde konaklamaktadır. Nisan-Mayıs ayları konukların geldiği en yoğun aylardır. Ortalama yılda 60-70 kişi ağırlanmaktadır ancak pandemi ve ekonomik nedenlerden dolayı son iki yıldır sayılarda düşüş yaşanmaktadır.

İşler yoğun olarak Ayşe Hanım ve Cengiz Bey tarafından gerçekleştirilmekte olup belirli bir iş bölümü bulunmamaktadır. Çiftlik işleri için çalışma saatleri mevsime ve sıcaklığa göre değişmektedir. Haftada 6 gün ve günlük en fazla 6 saat çalışılmaktadır. Yaz günlerinde sabah erkenden başlanarak öğlen saatlerinde çalışma yapılmamaktadır.

Bozulmamış doğal değerlerin yoğun olduğu bir bölgede konumlanmış olmak, uzmanlarca desteklenmesi ve yerel halk ile hareket edebilmesi çiftliğin güçlü yönlerini oluştururken, insan gücünün doğa karşısında yetersiz kalıyor olması ve yetersiz konaklama alanı çiftliğin zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Doğada yaşamının getirdiği zorluklarla maddi ve teknik destek yetersizlikleri olarak özetlenebilir.

Yabani mantar bu bölge için büyük bir değer ancak yerel halk farkında değil. Çam ağacının altında senede 2 kilo kadar trüf mantarı çıkıyor. Yeni bilinen mantarlar çok fazla ancak yerel halk farkında değil. Mavi cincine gibi birçok mantar çeşidi var. Mantar uzmanlarını arayıp bulduk, davet ettik. Bizi eğitmelerini istedik. Nasıl koruyacağız, nasıl toplayacağız, hangisini yiyebiliriz, hangisini yememeliyiz, nasıl pişirebiliriz, nasıl saklayabiliriz? Gibi birçok konuda öğrendiklerimizi yerel halka aktardık. Kanada'dan, İngiltere'den, Galler'den uzmanlar geldi. Uzmanları burada ağırladık. Denizli'den Muğla'dan öğretim üyelerinin de katkılarıyla yöre halkını bilinçlendirmek için eğitimler verildi. Yeşilüzümlü Köyünde Nisan-Mayıs aylarında “Yeşilüzümlü Kuzugöbeği Mantar Festivali” düzenlenmektedir. Bu festivali ilk olarak biz, muhtarlar, köylü, Ali Kışlak el birliğiyle organize ettik. Amatörce 5-6 sene yürüttük. Şimdilerde ise belediye devraldı. Artık en azından yakın çevredeki yöre halkı mantarlara karşı çok duyarlı. Zehirli mantarları tüketmiyorlar. Halkın bilinçlenmesi amacıyla Fethiye Orman İşletme Müdürlüğü'nün de destekleriyle orman ürünleri kitapçığı çıkarttık.

Yabani orkideler yeterli değeri görmüyordu burada. Yine uzmanların da desteğiyle tanıtımları gerçekleştiriliyor. Yerel halk orkidelere sadece çiçek olarak bakıyor, toplayıp bir günlük görsel zevk için masasına koyuyor. Halbuki bunlar bizim zenginliğimiz, korumamız gereken endemik bitkiler ama başta bizim de bilgimiz yoktu tabii. Bu konuda Nejdet Bozkurt'a minnettarız. Bize çok şey öğretti. Bilmediğimiz türleri bize tanıttı ve her sene takip etmemizi sağladı. Bugün arazimizi korudukça bunların sayılarında artışı gözlemleyebiliyoruz. Aynı durum yenilebilir otlar için de geçerli. Yerel halkı, özellikle köylü pazarında satış yapanları arazimize davet ettik. Zehirli kimyasal kullanmadığımız için onlar da seve seve gelip otları topluyorlar. Tabii biz de onlardan birçok çeşit öğreniyoruz ve öğrendiklerimizle yemekler yapıp onlara sunuyoruz. Fikir alışverişi yapıyoruz. (<https://www.bugday.org/blog/wwof-turkiye-tatuta-ekolojik-ciftlikleri-ayse-cengiz>)

3.4. Ekolojik Çiftliklerin Faaliyetleri Üzerine Genel Değerlendirme

Son yıllarda iklim değişiklikleri, doğanın ağır tahribatı, hava, toprak, su gibi temel kaynakların bozulması ve insan sağlığını çok ciddi biçimde tehdit edici hale gelmesi, hastalıkların artması, doğaya yabancılaştıkça insanoğlunun fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının büyümesine neden olmuştur. Modern yaşamın yarattığı koşulların ağır stres unsurları içermesi gibi sorunlar, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili anlayış ve politikaların öneminin artmasına, ekolojik yaşam biçimlerinin ve organizasyon modellerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Dünya'da ve Türkiye'de yaygınlaşan eko köyler ve permakültür çiftliklerinin varoluş amaçları, yukarıda belirtilen sorunlara bir çözüm olarak “doğayla uyum içinde birlikte yaşamak amacıyla bir araya gelen insanların, sanayileşen kent yaşamının dayatmalarına karşı hayallerindeki hayatı inandığı prensipler doğrultusunda doğayla iş birliği yaparak; sürdürülebilir, kolektif, özerk, üretken ve keyifli bir yaşam alanı oluşturma isteği”dir (Kara, 2014: 39).

Tüm dünyada doğaya zarar vermeden, ekolojik yaşam felsefesine dayalı olarak tarımsal faaliyetleri gerçekleştirmek için yaygınlaşan ekolojik çiftlikler, üretim faaliyetleri dışında ve bu faaliyetlerle entegre biçimde turizm faaliyetleri de sürdürerek, sürdürülebilir kırsal kalkınmaya destek olmaktadır. Bu kapsamda ekolojik çiftlikler, ziyaretçilere çiftlik yaşamı deneyim imkânı sunarken; aynı zamanda gönüllülük sistemiyle tarımsal üretim süreçlerine (ekme, biçme, toplama, işleme vb.) isteyenlerin katılımına açık bir dayanışma ve işbirliği sahası yaratmaktadır.

Akdeniz ve Ege bölgesinde bulunan ve bu araştırmaya katılmayı kabul eden 7 ekolojik çiftlik kurucusu ile yapılan görüşmelerden elde edilen ve basında bu çiftliklerle ilgili çıkan haberlerin de incelemesiyle ulaşılan sonuçlar, eko çiftliklerin kuruluş motivasyonlarının, yukarıda belirtilen eko köy ve permakültür çiftliklerinin kuruluş felsefesiyle büyük ölçüde uyumlu olduğunu göstermektedir. Özellikle kurucular, ekolojik yaşamı, çevreci değerleri güçlü bir biçimde içselleştirmişlerdir ve bu özellikleriyle eko girişimci tanımına uygundur.

İncelenen çiftliklerde tarım, turizm ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Faaliyetlerin amacı doğayla uyum içinde sağlıklı yaşamak, ekolojik yaşam deneyimini yaygınlaştırmak, doğaya karşı sorumlu davranmayı öğretmek, tarımsal üretimi toprağın özelliklerine uyumlu bir biçimde yerel koşullara uygun olarak (atadan kalma yerli tohumların kullanımı gibi) doğal yöntemlerle gerçekleştirmek şeklinde özetlenebilir. Bölgenin kaynaklarına zarar vermemek, sağlıklı yaşam bilincini geliştirmek, dayanışmaya dayalı üretim kültürü oluşturmaktır. Bunlara ilaveten ekolojik çiftliklerde, gönüllülere ve ziyaretçilere konaklama, yeme içme, farklı etkinliklere katılım (eğitim, sanat ve spor gibi) ve çiftlikte üretilen ürünlerin satışı ile ilgili imkanlar da sunulmaktadır. Bu faaliyetler ekolojik tarım ve eko turizm modelinin bileşenlerine uygun görülmektedir. Doğaya dayalı, çevreyi koruyan, eğitici, sürdürülebilir, gelir üreten, katılımcı ve yerel ortakları kapsayan faaliyetlerdir (Buckley, 1994; Pedersen, 1991).

Ekolojik çiftlikler ağırlıklı olarak bir çekirdek aile tarafından az sayıda kişiyle, sürdürülebilirlik prensiplerine göre yönetilen bir aile işletmesi tipidir. Geleneksel ya da konvansiyonel aile çiftliklerine göre daha genç işletmelerdir. Araştırmamıza katılan çiftlik kurucularından biri hariç tümü ilk kuşaktır. Eğitimli ve genellikle ekolojik faaliyetlerin gerektirdiği formasyonu sonradan kazanmış, yeni bir kariyer alanı olarak ekolojik çiftlik faaliyetleriyle uğraşmaya karar vermiş kişilerdir. Çiftliklerin insan kaynakları, pazarlama, satış, muhasebe ve finansman gibi temel fonksiyonları genellikle aile bireyleri tarafından üstlenilmektedir. Birlikte çiftlik faaliyetleri planlanmakta, organize etmekte ve iş bölümüne gidilmektedir. Süreklilik isteyen ve geniş arazilerde gerçekleştirilen faaliyetlerin yoğunluğu

nedeniyle aile üyeleri için yoğun bir iş yükü söz konusudur. Aile üyeleri dışında düzenli olarak tam zamanlı eleman istihdamı yaygın bir uygulama değildir. Zaman zaman çevre köylerden yevmiyeli işçi istihdamı söz konusudur. Bu yönetim şekli ekolojik çiftliklerin genel profiliyle uyumludur. Nitekim Ahmadova ve Akova (2016) tarafından Türkiye'nin değişik bölgelerinde faaliyet gösteren on yedi ekoturizm çiftliğinde yapılan çalışmada ve Şeker (2018) tarafından İzmir Bölgesinde yapılan araştırmaya katılan beş çiftlik için de benzer bir durum tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda da çiftliklerin kurucu aileler tarafından yönetildiği belirlenmiştir.

Tarımsal üretim faaliyetleri kapsamında ekim, hasat, ürün işleme, paketlenme vb. işlerde daha fazla kişiye ihtiyaç duyulduğundan zaman zaman çevredeki köylerden yevmiye usulü geçici işçiler istihdam edilmektedir. Çiftliklerde yürütülen üretim, konaklama, sanat, eğitim, spor gibi faaliyetlerin organizasyonu, çiftliği yöneten aile tarafından planlanmakta ve gönüllüler ile faaliyetlerin niteliğine göre belirli saatler arasında gerçekleştirilmektedir. Ekolojik çiftliklerin varoluş felsefeleriyle uyumlu bir örgütlenme ve işleyiş modeli benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Çiftliklere yurt içinden ve yurtdışından gelen gönüllüler daha çok TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi organizasyonlar aracılığıyla sürece dahil olmaktadır. Gönüllülerden ve ziyaretçilerin çiftlik alanı içinde bazı kurallara riayet ederek kalmaları ve konaklamaları beklenmektedir. Aynı zamanda iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere kabul ettikleri gönüllülerin seçiminde örgüt amaçlarına uygun olarak hareket edildiği gözlenmektedir. Örgütsel amaçlardan ilki faaliyetlerin düzenliliğidir. Bu nedenle çiftlikler, gönüllüleri belirledikleri kriterler ışığında seçmektedirler. Ekolojik çiftlikteki iş gücü ihtiyacını karşılayan gönüllüler, çiftlikte gönüllü olmak üzere TaTuTa, WorkAway, Helpix gibi aracı ağlar sayesinde motivasyon mektupları ve kişisel deneyimlerinden oluşan özgeçmişlerini göndermektedirler. Çiftlik sahibi (yöneticisi) aynı ağ üzerinden gelen talebi, örgütün kendine has kültürüne uyum sağlayabilecek olanlardan seçmektedir.

İşletme fonksiyonları açısından bakıldığında, üretim ile ilgili tüm faaliyetlerin planlanmasında olduğu gibi finans-muhasebe işleri kapsamındaki kaynak yaratma, gelir-gider dengesi, ödemeler gibi faaliyetlerin de çiftliklerin kurucuları tarafından üstlenildiği belirlenmiştir. Üretilen ürünlerin pazarlama ve satışında bir çiftlik dışında diğerlerinin genelde önemli bir zorluk yaşanmadığı söylenebilir. Ekolojik ürünlere yönelik ilginin artması, organik pazarlar ve topluluklar sayesinde çiftliklerin ve organik ürünlerin tanınırlığı giderek artmış, son yıllarda pazar olanaklarını genişletmiştir. Ayrıca TaTuTa gibi organizasyonların sayesinde çiftliklerin üretim ve turizm faaliyetlerinin tanınırlıkları yüksektir. Organik ürünler

perakende olarak çiftliklere gelen ziyaretçiler tarafından satın alınabildiği gibi sosyal medya veya internet üzerinden de siparişler istenilen yerlere ulaştırılmaktadır. Büyük miktarlarda üretimi yapılan bazı ürünlerin (tıbbi aromatik bitkiler gibi) toptan satışı ve aracılar vasıtasıyla ihracatı yapılmaktadır. Tarımsal üretim dışında çiftliklerde organize edilen spor, eğitim, sanat üzerine aile kampları, atölye çalışmaları gibi faaliyetlere yönelik bilgiler çiftliklerin web sayfalarında yer alsa da daha çok bu faaliyetlere önceden katılan ziyaretçilerin, kendi çevrelerinde faaliyetlerin tanıtımını yapmalarıyla duyurulmaktadır.

Ekolojik çiftliklerin performans izlemesi genel olarak yıllar arası karşılaştırmaya dayalı olarak yapılmaktadır. Üretim hacmi, satış hacmi, ziyaretçi sayısı gibi değişkenler üzerinden performans değerlendirmesine gidilmektedir. Gönüllülerden ve ziyaretçilerden geri dönüşler de izlenmektedir.

Kırsal kalkınmada rolü olan ekolojik çiftlikler, çiftlikte üretmediği ihtiyaçlarını komşu köylülerden veya diğer yerel üreticilerden tedarik ederek karşılamaktadırlar. Aynı zamanda çiftlik sahipleri, yaşadıkları yöredeki köylüyü bilinçlendirip organik tarımın onlar için karlı bir seçenek olduğunu fark ettirerek köyden kente olan göçü önleme çabasıındadırlar. Çiftlik sahipleri öncülüğünde, taşra yönetim teşkilatı ve uzmanlar eşliğinde yerel çiftçiye buldukları bölgede üretim zahmetine girilmeksizin ve ormanda hazır olarak bulunan gıdaları keşfetmeleri sağlanıp, bunlardan zehirli olanları tüketmelerini engellemelerine yönelik eğitimler düzenlenerek köylünün bilinçlenmesi sağlanmaktadır. Ayrıca yerel halka kazanç sağlaması amacıyla yörede festival gibi etkinliklerin oluşturulmasına öncülük yapılmaktadır. Bu tür faaliyetler köylerle sürekli bir dayanışma ve iş birliği halinde olmayı da sağlamaktadır. İş gücünde yer almayan ve ekonomik özgürlüğü bulunmayan kadınlara istihdam sağlayarak kırsal kalkınmaya katkı sağlanırken, diğer yandan bu kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına destek olunmaktadır. Bütün bunlar yapılırken köylünün kadim bilgisinden yararlanılarak sürdürülebilir tarım süreçleri ve faaliyetleri zenginleştirilmektedir.

Tüm tarımsal faaliyetler gibi doğaya bağımlılığın getirdiği risklerin dışında en sık vurgulanan sorunlar ise kalifiye eleman ihtiyacı, büyük arazilerin yönetim güçlüğü, sürekli yükselen enerji ve girdi fiyatları nedeniyle maliyetlerin sürekli yükselmesidir. Ayrıca büyük arazilerde üretim dönemlerinde işçilik giderleri de yüksek maliyet kalemini oluşturmaktadır. Ekolojik üretimin yüksek maliyetli özelliği, organik olmayan ikame ürünlerle rekabet açısından dezavantajlı bir durum yaratmaktadır.

Diğer yandan organik üretim süreçlerinde gerekli düzenlemelerdeki eksiklikler (tarım arazilerinin korunması ile kırsal kalkınma konusunda verilen destek ve hibelerin çelişmesi gibi), yetersiz destekler, ekolojik çiftliklerin yaşadıkları en önemli zorluklardır.

SONUÇ

Dünya’da ve Türkiye’de giderek sayıları artan ekolojik çiftlikler, ekolojik faaliyetlerini buldukları bölgenin kaynaklarıyla etkileşim halinde ve kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak şekilde sürdürmektedirler. Geleneksel tarım ve turizm modellerine alternatif üreten, sürdürülebilirlik paradigmasını benimseyen ekolojik çiftliklerin tüm Dünya’da sayıları giderek artmaktadır.

Bu tez çalışmasında Akdeniz ve Ege Bölgesinde faaliyet gösteren yedi ekolojik çiftliğin faaliyetleri, kuruluş motivasyonları, yönetsel ve örgütsel özellikleri incelenmiştir. Ekolojik yaşamın temel zihniyetini güçlü bir biçimde içselleştiren çiftliklerin, eğitim düzeyi yüksek ve güçlü bir doğa sevgisine sahip kişiler tarafından kurulduğu görülmektedir. Orta yaş kuşağında olan ve farklı formasyonlara sahip bu kişiler, endüstriyel tarımın zararlarına maruz kalarak kendileri ve yakın çevresi açısından olumsuz etkilerini deneyimlemiş ve konuya dikkat çekmek, insanlarda farkındalık oluşturmak misyonuyla ekolojik faaliyetlere yönelmişlerdir. Çevreci değerlere bağlı, ekolojik anlayışa ve yerel koşullara uygun faaliyetler gerçekleştirmeyi amaçlayan kurucuların bu özellikleri, eko girişimci profiliyle uyumludur.

Ekolojik tarım, ekolojik turizm ve eğitim faaliyetlerini bütünlük bir biçimde sürdüren çiftlikler, kırsal kalkınmanın ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarına katkı sağlamaktadırlar. Küçük aile işletmesi özelliği taşıyan ekolojik çiftliklerin yönetimi ve örgütsel işleyişi çiftlik sahipleri ve aileleri tarafından yürütülmekte olup, süreçlerin işleyişi yerli ya da yabancı gönüllülerin desteğine açıktır. Ekolojik çiftliklerde düşük hiyerarşi benimsemekte ve sorumluluklar paylaşılmaktadır. Ekolojik ürünlere yönelik ilginin giderek artması, organik pazarlar ve topluluklar sayesinde çiftliklerin üretim ve turizm faaliyetlerinin tanınırlıkları yıllar içinde giderek artmıştır. Pandemi nedeniyle kesintiler olsa da bu dönemin önemli bir sonucu insanların doğaya ve sağlıklı ürünlere yönelik ilgisinin büyümesidir. Bu gelişmenin ekolojik çiftliklerin geleceği açısından olumlu sonuçları olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte ekolojik faaliyetlerin sürdürülmesinde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Organik üretim süreçlerinde gerekli düzenlemelerdeki eksiklikler (tarım arazilerinin korunması ile kırsal kalkınma konusunda verilen destek ve hibelerin çelişmesi gibi), organik tarım-turizm faaliyetlerindeki girdi fiyatlarının endüstriyel alternatiflerine göre yüksek olması ve bu konuda yeterli desteklerin bulunmaması çiftliklerin en önemli zorluklarıdır. Oysa önceki araştırmalarda da belirtildiği gibi (Akın vd., 2021) kitle turizminin çevre üzerindeki baskısının azaltılması ve olumsuz etkilerinin giderilebilmesi için TaTuTa çiftliklerinin sayısının artırılması gereklidir. Bu konuda devlet teşviklerinin yansıra yerel yönetimler ile sivil toplum

kuruluşlarının desteklerine ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmaya katılan ekolojik çiftliklerde gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerle gönüllülerde ve ziyaretçilerde ekolojik farkındalığın artırılmasına çalışılmakta ve çiftliklerin yaygınlaşmasının önemi anlatılmaktadır.

Bu çalışmanın en önemli kısıtı, araştırmaya katılan ekolojik çiftliklerin sayısının sınırlı olmasıdır. Pandemi koşulları nedeniyle bazı çiftlikler faaliyetlerini durdurmuş veya görüşme taleplerine olumlu yanıt verilmemiştir, bu nedenle planlanan görüşmelerin bir kısmı gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla araştırma sonuçları yalnızca araştırmaya katılan ekolojik çiftlikler ve bu çiftliklerin kurucularından temin edilen bilgilerle sınırlı kalmıştır. Diğer yandan özellikle pandemi döneminde sayıları azalması nedeniyle gönüllülerin ve ziyaretçilerin çiftliklerin işleyiş süreçleri ve faaliyetlerinin etkileri gibi konularda görüşlerine başvuramamak da bir kısıt olarak belirtilmelidir. Benzer bir şekilde çiftliklerin buldukları bölgenin yerel halkıyla veya kurumlarıyla ilişkisinin de araştırma kapsamına alınamaması kırsal kalkınmaya katkılarının farklı açılardan değerlendirilmesini engellemiştir. İlerde yapılacak çalışmalarda ekolojik çiftliklerin diğer çevresel aktörlerle ilişkilerinin ele alınması ve bu çiftliklerin kırsal kalkınmadaki rollerinin ya da katkılarının geniş bir veriye dayanarak analiz edilmesi önemli olacaktır. Ayrıca ekolojik çiftliklerin başarılı uluslararası modellerinin incelenerek yerel uygulamalarla karşılaştırılması, varılan sonuçların ilgili taraflarla paylaşılması ülkemizde ekolojik yerleşkelerin sürdürülebilirlik paradigmasına uygun bir şekilde yaygınlaşmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmadova, S. ve Akova, O. (2016). "Türkiye’de organik ekoturizm çiftlikleri üzerine bir araştırma". *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 14-29.
- Akın, A., Akın, A., Baş, M., Karakan, H. İ. (2021). "Pandemi döneminde TaTuTa çiftliklerinin uyguladığı stratejiler". *Türk Turizmi Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 1896-1911
- Akyol, A. ve Uygun A. (2017). "Sürdürülebilir turizm uygulamaları kapsamında ziyaretçi tercihleri: Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği örneği". *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 8(2): 133-139.
- Asımgil, B. (2017). "Eko Köylerin Tanımlama Yaklaşımlarına Göre Karakteristik Özelliklerinin Saptanması". *Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 18(2): 95-111.
- Aydın, O. (2012). "AB’de Kırsal Turizmde İlk 5 Ülke ve Türkiye’de Kırsal Turizm". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 39-46.
- Ayla, D. ve Altıntaş, D. (2017). "Organik Üretim ve Pazarlama Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme". *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19:4.
- Babaoğlu, M. (2006). *Dünya’da Organik Tarımın Tarihsel Gelişimi, Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Organik Tarım Sektörü*, URAK – Uluslararası Rekabet Araştırmaları Yayını, 2006/1 İstanbul.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 368-388.
- Bartu, K. (2020). *Kırsal Yerleşmeler ve Eko-Köylerarasındaki Etkileşimin Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Bayraktar, H. K. (2022). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Doğal Yaşam Çevreleri İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: İtalya’da Eko Köy Örnekleri". *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 505-522.
- Buckley R. (2013). "Defining Ecotourism: Consensus on Core, Disagreement on Detail", *International Handbook on Ecotourism*, 2013: 9.
- Callenbach, E. (1998). *Ekoloji Cep Rehberi*, (çev. Özkan, E). Sinek Sekiz Yayınevi, Muğla.

- Civelek, M., Dalgın T. ve Çeken, H. (2014). “Agro-Turizm ve Kırsal Kalkınma ilişkisi: Muğla Yöresindeki Agro-Turizm Alanlarında Bir Araştırma”, *Turizm Akademik Dergisi*, 1:1, 15-28.
- Creswell, J.W. (2007). Five Qualitative Approaches to Inquiry. In J. W. Creswell (Eds.), *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five Approaches. Thousands Oaks: Sage Publications*, 53-84.
- Çakmak, B., Göktuğ, T., (2021). “Çekirdek Köylerin Eko-köy Kapsamında Değerlendirilmesi: Kuşadası ve Söke Ekoturizm Ağı Örneği .” *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi Araştırma Makalesi*, 6(2), 444-460.
- Çanga, A., Kutlu, T., Çalışkan, H. (2018). “Tarım Turizminin Dünyada ve Türkiye’deki Uygulamaları”. *Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi*.
- Çeker, A. 2016. “Sürdürülebilir Tarım ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”. *Turkish Studies*.11/2, 809-836.
- Çeltek, E., 2014. “Çiftlik turizminde ürün geliştirme: Türkiye’deki ekolojik tarım turizmi çiftlikleri üzerinde bir inceleme”. *UHBAB, Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 3(8): 90-114.
- Dawson, J.,(2012). *Ekoköyler, Sürdürülebilirliğin Yeni Ufukları*, (çev. Dinçer, D). Sinek Sekiz Yayınevi, Muğla.
- Doğru. E. (2022). *Türkiye’de Ekoköyler ve Ekoçiftlikler: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Doktora Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Duran, B. (2018). *Sürdürülebilirlik Kavramının Önemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, SBE, Ankara
- Ece, C. (2019). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ekoköyler Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Efeoğlu, E. (2014). “Çevreci Açından Girişim; Eko-Girişimcilik”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 103-118.
- Erdoğan, N. (2014). “Ekoturizm Turizm, Çevre ve Sürdürülebilirlik”. H. Reyhan (Ed.). *Sosyal Çevre Bilimleri*, Siyasal Kitabevi, Ankara, (143-185)
- Fennell, D. A. (2001). A Content Analysis of Ecotourism Definitions. *Current Issues in Tourism*, 4:5, 403-421.

- Fırat, A. (2021). *Türkiye’de Yer Alan Permakültür Alanları ve Ekolojik Yaşam Çiftliklerinin Ekolojik Sürdürülebilirlik Kapsamında Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, 7 Aralık Üniv. Kilis.
- Fişek, N. (1982). Sağlık Nüfus ve Çevre. Nüfus ve Çevre Konferansı, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_2/17.html (Erişim Tarihi: 09.10.2021).
- Froehlich, A. G., Melo, A. S., & Sampaio, B. (2018). “Comparing the profitability of organic and conventional production in family farming: Empirical evidence from Brazil”. *Ecological Economics*, 150, 307-314.
- Garner, E. ve Paula, A. (2014). “Identifying the “family farm” An informal discussion of the concepts and definitions” 14-10
- Genç, N. (2007). *Yönetim ve Organizasyon*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Gilman, R. (1992). Sustainability By Robert Gilman from the 1992 UIA/AIA Call for sustainable community solutions. 16 Mart 2003, <http://www.context.org>.
- Gökalp, D. ve Yazgan, M. (2013). “Kırsal Peyzaj Planlamada Agroturizm ve Agriturizm.” *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24): 25-29
- Gölcü, F. (2018). *Aile İşletmeleri, Aile İşletmelerinde Karşılaşılan Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Denizli Örneği*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Dönem Projesi, Denizli.
- Greenpeace International (2015). *Ekolojik Tarımın İlkeleri*. Amsterdam.
- Gülyüz, M. (2013). *Bir Ütopya Hareketi Olarak Eko-Köyler: Türkiye’deki Örnekler Üzerine Bir İnceleme*, TC. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hanh, T. (2016). *Bizim Dünyamız*, (çev. Hakman, D.). Sinek Sekiz Yayınevi, Muğla.
- Hatırnaz, B., ve Konaklıoğlu, E. (2021). “Ekolojik Yerleşkeye Sahip Olmanın Zorlukları: Turizm ve Ekolojik Yaşam Bağlamında Bir Değerlendirme”. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 8(3), 268-288.
- İnak, E., Özdemir, E., Alpkent, Y. N., İnak, A., Özkan, C. (2019). Entegre zararlı yönetimi ve gelişmekte olan ülkelerdeki durumu. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 23(1), 120-130.
- Munive-Herandez, E. J., Dewhurst, F. W., Pritchard, M. C., Barber, K. D. (2004). Modelling The Strategy Management Process: An Initial BPM Approach, *Business Process Management Journal*, 10(6).

- İnci, H., Karakaya, E. ve Şengül, A. Y. (2017). “Organik Ürün Tüketimini Etkileyen Faktörler (Diyarbakır İli Örneği)”. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 20:2, 137-147.
- İsayeva, S., Kasalak, M. (2016). “Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Kapsamında Yer Alan Örnek Ekoturizm Uygulamaları”. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 183-200.
- Kara, E. (2014). *Ekolojik Kaygı Temelli Yerleşimlerde Sürdürülebilirlik Paradigmasının Farklı Boyutlarıyla İncelenmesi: Ekoköyler*. İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kasalak, M., Akıncı Z., Yurcu, G., Sarı, D. (2018). “Ekolojik Çiftliklerin Ekoturizm Girişimciliği Kapsamında Değerlendirilmesi Antalya İli Alan Araştırması”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(18), 221-240.
- Kılıç, S. (2006). “Modern Topluma Ekolojik Bir Yaklaşım”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 108-127.
- Kılıç, D., İşcan, F. (2019). “Dünya’da ve Türkiye’de Ekolojik Köy Uygulamaları”. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 17. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 25-27 Nisan 2019, Ankara, 1-9.
- Kocataş, A. (1994). *Ekoloji Çevre Biyolojisi*, (5.Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi
- Koroğlu, Ö. vd., (2019). Ekolojik Tarım Turizm Faaliyetlerine Katılan Ziyaretçilerin Ekolojik Çiftliklere Yönelik Beklenti ve Algılarının Tespit Edilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(1): 25-45.
- Kurtuluş, M. (2014). *Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Doğu Karadeniz Uygulaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçüköğlü, M. (2019). “Sürdürülebilirlik Yolculuğunun Neresindeyiz? Farklı Sektörlerden Örnek İşletmeler Üzerinden Keşfedici Bir Araştırma”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(1), 46-59.
- Lobley, M., Butler, A., Reed, M. (2009). “The contribution of organic farming to rural development: An exploration of the socio-economic linkages of organic and non-organic farms in England.” *Land Use Policy*, 26(3), 723-735.
- McGee, J. E., Peterson, M., Mueller, S. L. and Sequegra, J. M. (2009). “Entrepreneurial SelfEfficacy: Refining The Measure. Entrepreneurship Theory And Practice”. *Baylor University*, 965- 988.
- Muscoe, M. (1995). A Sustainable Community Profile. *Places*, 9(3), 4.

- Okur, N. vd. (2021). “Tarım Topraklarının Sürdürülebilirliğinde Toprak Kalitesinin Önemi ve Yönetimi “. M. Baran., A. Çelik., K. Bellitürk. (Ed), *Türkiye’de Sürdürülebilir Tarım Uygulamaları: Zorluklar ve Potansiyeller*. İKSAD, Ankara, 5-9
- Selvi, M. ve Demirer, D. (2012). “Ekolojik Tatil Çiftliklerinin TATUTA Projesi Deneyimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 187 – 202.
- Slavic Potocnik, I. & Schmitz, S. (2013). Farm Tourism Across Europe. *European Countryside*, 4, 265–274.
- Steffen, W. vd. (2015). Sustainability. Planetary Boundaries: Guiding Human Development on A Changing Planet. 347 (6223): 1259855.
- Strickland, A. ve Thompson, A. (1995). *Strategic Management Concepts And Cases*, Irwin, Homewood, 2
- Şimşek, O. (2016). *Alternatif Bir Ekolojik Yaşam Modeli: TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) Projesi*. Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Öğlek, İ. (2021). *Bir Dışsallık Örneği Olarak Ekoköyler: Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Özadak. A. (2016). *Köye Geri Dönüş”: Türkiye’deki Ekolojik Çiftliklerde Birlikte Yaşam Deneyimleri ve Yeni Köylülük*. Doktora Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özbek. A. (2016). *Doğal Kaynakların Sürdürülebilirlik Bağlamında Çevre ve Ekolojik (Yeşil) Ekonomi Tarihi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul
- Özçatalbaş. O. (2020). “Kırsal Mirasın Önemi ve Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 13(1): 1-8
- Özmehmet, E. (2008). “Dünya ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları”. *Yaşar Üniversitesi e-dergisi*, 3(12), 1853 – 1876.
- Pedersen, P. (1991). “Multiculturalism as a Generic Approach to Conseling”. *Journal of Counseling & Development*, 70, 6-11
- Pezikoğlu, F. (2012). “Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınma Kavramı İçinde Tarım-Turizm-Kırsal Alan İlişkisi ve Sonuçları”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22): 83-92.
- Pugh, D. S., Hickson, D. J., Hinings, C. R., Turner, C. (1968). “Dimensions of Organizational Structure”, *Administratve Science Quarterly*, 13(1), 65-105.

- Reissig, L., Kohler, A., & Rossier, R. (2016). "Workload on organic and conventional family farms in Switzerland". *Organic Agriculture*, 6(3), 225-242.
- Reyes, J. ve Fuetsch, E. (2016). "The future of family farming: A literature review on innovative, sustainable and succession-oriented strategies". *Journal of Rural Studies*. 47: 117-140
- Ruckelshaus, W. D. (1989). Toward a sustainable world. *Scientific American*, 261(3), 66-175.
- Savgın, E. (2016). *Çiftlik Turizmine Yönelik Kavramsal Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.
- Selvi, S. ve Demirer, D. (2012). "Ekolojik Tatil Çiftliklerinin TATUTA Projesi Deneyimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi: Anatolia". *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2): 187 – 202.
- Şekerli, S. (2018). *Tarım turizmi (TaTuTa) Projesi kapsamında faaliyet gösteren ekolojik çiftliklerde bir araştırma: İzmir ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE, İzmir.
- Sigroi, F., Candela, M., Di Trapani, A. M., Foderà, M., Squatrito, R., Testa, R., Tudisca, S. (2015). "Economic and financial comparison between organic and conventional farming in Sicilian lemon orchards". *Sustainability*, 7(1), 947-961.
- Taş, A. (2007). *Türk Yönetim Tarzı (Örgütlenme, Sahiplik, İnsan Kaynakları ve Stratejik Yönetim Boyutlarıyla)*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.
- Taş, Y. ve Şimşek, İ. (2017). "Türkiye ve Dünya'dan Sosyal Girişimcilik Örnekleri Ve İstihdama Katkıları". *Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 481-497
- Tepe Küçüköğlü, M. (2019). "Sürdürülebilirlik Yolculuğunun Neresindeyiz? Farklı Sektörlerden Örnek İşletmeler Üzerinden Keşfedici Bir Araştırma". *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(1): 46-59.
- Tetik, S. (2012). "Türk Tüketicisinin Organik Ürün Tercih Etmesine Neden Olan Faktörlerin Uygulamalı Olarak İncelenmesi". *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 1: 1 M ID:09: 37-64.
- Tokatlıoğlu, M., Selen, U., Reyhan, L. E. B. A. (2018). Küreselleşme Sürecinde Tarımın Stratejik Önemi Ve Tarımsal Arz Güvenliğinin Sağlanmasında Devletin Rolü. *Journal of Life Economics*, 5(4), 151-176.
- Tuncer, B. ve Bakırcı, M. (2021). "Ekolojik Çiftliklerin Entegre Kırsal Turizm Bağlamında Analizi: Muğla İli Örneği." *Coğrafya Dergisi*, (42), 85-100.
- Turhan, Ş. (2015). "Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım" *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1): 13- 24

- Türkben, C., Gül, F., Uzar, Y. (2012). “Türkiye’de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23): 47-50
- Uğurlu, K. ve Öztürk, H. (2017). “Trakya Bölgesinin Ekolojik Tarım Turizmi Potansiyeli ve Pazarlanabilirliği”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 152-161
- Velten, S. vd. (2015). “What Is Sustainable Agriculture? A Systematic Review Sustainability”. *Sustainability*, (7): 7833-7865.
- Vural, Ö. (2020) *Ernest Callenbach'ın Ekotopya'sı Ekseninde Ekolojik Köylerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya.
- Wallace George N. and Pierce M. S. (1996). “An Evaluation of Ecotourism In Amazonas, Brazil”, *Annals of Tourism Research*, (23-4), 843-873.
- WTO. (1998). “Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism”. *World Tourism Organization*, Madrid.
- Yavuz, F. (2005). Türkiye’de Tarım. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf - (Erişim Tarihi: 09.10.2021).
- Yıldırım C. (2017). “Ekoloji Düşüncesinde İnsan ve Toplum Anlayışı”. *OMÜ İİBF Dergisi*, 6(1): 289-308.
- Yılmaz, H. (2008). *Turizm Çeşitlendirilmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye’deki Tatil Çiftliklerine Yönelik Swot Analizi*. Afyon. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeybek, O. ve Arslan, M. (2019) “Ekoköylerin Kent Ölçeğinde Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma”. *ADÜ Ziraat Dergisi*, 16(2): 135-141.

Rapor

- Greenpeace International (2015). *Ekolojik Tarımın İlkeleri*. Reyes Tirado, Greenpeace Araştırma Laboratuvarları, Exeter Üniversitesi
- Greenpeace International (2009). *Defining Ecological Farming*. Reyes Tirado, Greenpeace Araştırma Laboratuvarları, Exeter Üniversitesi
- T. C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara

İnternet Kaynakları

<https://woof.org.uk/> (erişim tarihi: 15.05.2022)

<https://woof.org.uk/> (erişim tarihi: 05.01.2022)

http://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=282 (*Buğday Dergisi Sayı 23, sayfa 32*)
(erişim tarihi: 14.04.2022)

<https://ecovillage.org/projects/map/> (erişim tarihi: 10.10.2021).

<https://www.lisia.com/tr/lisia-doga.html> (erişim tarihi: 14.04.2022)

<http://www.narkoy.com/deneyim/aktiviteler/> (erişim tarihi 25.09.2022)

<https://www.tuvar.net/lisia-doga-ozturk-sarica> (erişim tarihi: 26.03.2022).

<https://yolvemacera.com/burdurda-dogal-yasam-koyu-lisia-doga/> (erişim tarihi:
23.03.2022).

<https://www.haberler.com/guncel/ressam-aydin-cukurova-badem-ureticisi-oldu-7601996-haberi/> (erişim tarihi: 30.03.2022).

<https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/galeri-turkiyenin-en-guzel-ekolojik-tatil-bolgeleri-40420192/8> (erişim tarihi: 01.05.2022).

<https://woofturkey.org/user/159246> (erişim tarihi: 30.04.2022).

<https://www.ciftcideneve.com/store/tanal-organik-ciftligi> (erişim tarihi: 30.04.2022).

<https://www.pastoralvadi.com/ciftligimiz.aspx> (erişim tarihi: 30.04.2022).

<https://www.bugday.org/blog/woof-turkiye-tatuta-ekolojik-ciftlikleri-ali-kislak-orman/>.

<https://onceliklikimyasallar.csb.gov.tr/stockholm-sozlesmesi-nin-onaylanmasina-dair-kanun-i-5185> (erişim tarihi 14.05.2022)

<https://cevresehgostergeler.csb.gov.tr/yutak-alanlar-ve-karbon-tutumları-i-85723> (erişim tarihi
14.05.2022)

<https://topraktema.org/toprak-azot-dongusu> (erişim tarihi 14.05.2022)

(https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/poa_turkish_web.pdf (erişim tarihi
02.05.2022)

<https://www.capital.com.tr/yonetim/yeni-trendler/yoneticisiz-yonetim-cok-daha-basarili>
(erişim tarihi 15.04.2022)

<https://zehirsizsofralar.org/agroekoloji/> (erişim tarihi 05.05.2022)

<https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (erişim tarihi 25.07.2022)

<https://www.fao.org/family-farming-decade/en/> (01.08.2022)

<http://www.ekoyapidergisi.org/269-turizm-ve-surdurulebilirlik.html> (01.08.2022)

<https://www.linkedin.com/pulse/agile-development-holacracy-1-hakan-aksungar/?originalSubdomain=tr> (Erişim tarihi: 22 Ağustos 2022)

EK 1- Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler:

Ad Soyad:

Yaş:

Cinsiyet:

Medeni Hal:

Doğum Yeri :

Öğrenim Durumu:

Daha önce yapılan meslek:

Ekolojik Çiftlik ile İlgili Genel Bilgiler:

Çiftlikle ilgili misyon vizyon ve değerleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Çiftlik kaç senedir faaliyettedir?

Çiftliğin kuruluş hikayesi?

Çiftlikte yerleşik olarak kaç kişi yaşamaktadır?

Mevsimlik ortalama ziyaretçi/gönüllü sayısı kaçtır?

Çiftlikte hangi ürünleri üretiyorsunuz?

Ürünler hangi mecralarda satılıyor? (İnternet aracılığıyla, satış ofisleri)

Gelir kalemlerinizi nelerdir? En çok hangi üründen gelir sağlamaktasınız?

Gider kalemlerinizi nelerdir?

Çiftliğin Yönetimi ile İlgili Bilgiler

Bu çiftliğin işletme fonksiyonları nasıl işlemektedir? (Üretim, finans, pazarlama, dağıtım, insan kaynağı gibi)

Görev dağılımını nasıl yapılmaktadır?

Organizasyon şeması hakkında bilgi verebilir misiniz? (Hangi bölümler, birimler bulunmaktadır? Bölümlerde kaç kişi vardır?)

Direkt bağlı olunan pozisyonlar var mıdır? Varsa nelerdir?

İş/ Görev tanımlarınız var mı?

Performans değerlemeyi nasıl yapıyorsunuz?

Sizinle benzer amaçla kurulan diğer çiftliklerin yani dış çevrenize baktığınızda tehdit veya fırsatlarınız olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir? Tehditlere karşı kendinizi nasıl savunuyorsunuz? Üstünlüğünüzü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çiftliğin içerisinde zayıf veya güçlü yanlarınız olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir? Zayıf yanlarınızın üstesinden nasıl geliyorsunuz? Güçlü yanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Nur Ceren ALTUNSOY
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Gazi Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Fakültesi İşletme Bölümü
Yabancı Dil / Diller	İngilizce